

BUSKAP

3

2007

**Automatisk utføring med
KEENAN og BALDER**

Utnytt mulighetene med fôringsautomatikk og fullfôr sammen. Gi kua ferskt fullfôr inntil 10 ganger pr.dag med inntil 15 forskjellige grupper på samme utføring.

Vårt fôringsanlegg styres av BALDER skinnegående utføringsvogn som henter fullfôr fra stasjonær KEENAN fullforvogn. Vogna legger deretter ut fôr til de ulike dyregruppene opptil 10 ganger pr dag.

Velegnet ved bruk av melkerobot

Hvorfor velge Keenan blander og Balder vogn?

- Det gir et fôr med rett struktur og riktig strå lengde.
- Gir en homogen miks som hindrer sortering.
- Vomma blir tilfreds.
- Gir høyere fôrutnyttelse.
- Muligheter for økt produksjon EKM.
- Rådgivning på ekspertnivå følger med.
- Redusert arbeidsmengde.
- Du har enkle, robuste maskiner.

Enkel betjening og programmering på display av Baldervogn.

Vi har fornøyde kunder rundt om i landet. Ta kontakt i dag for referanser og nærmere informasjon.

MEDLEMSBLAD FOR GENO

Redaksjon

Tlf. 62 52 06 00
 Ansvarlig redaktør:
 Rasmus Lang-Ree
 E-post: rasmus.lang.ree@geno.no

Journalist: Solveig Goplen
 E-post: solveig.goplen@geno.no

Redaksjonsråd

Utviklingssjef Elisabeth Kommisrud
 Konsulent Åse Flittie Anderssen
 Fagsjef eksport Torstein Steine

Annonser

Adapt DA
 v/Aksel H. Belsvik-Karlsen
 Storgt. 69E, 3060 Svelvik
 Tlf. 33 77 27 17 – 911 99 886
 Faks 33 77 34 27

e-post: adapt@online.no

Utgiver

Geno – Avl og semin

2326 HAMAR

Tlf. 62 52 06 00
 Faks 62 52 06 10

Medlemmer av Geno får Buskap
 tilsendt. Deltagere i samdrifter
 som er medlem i Geno kan tegne
 abonnement for kr 250,-.
 Forøvrig kan abonnement tegnes
 for kr 550,- pr. år direkte til

Geno – Avl og semin,
 2326 Hamar

Utkommer 8 ganger i året

Buskaps 59. årgang

Internett:
 www.buskap.no

Grafisk formgivning:
 Ulf Bekkelund

Grafisk produksjon:
 Dialecta Kommunikasjon as

Forsidefoto:
 To døtre etter 10043 Haugseth.
 Til venstre 348 Tuppen som har
 4165 V. Rekve som morfar og til
 høyre 350 Edel med 4550 Hilstad
 som morfar. Den heldige eier
 er Håkon Erik Vold i Elverum.
 Foto: Solveig Goplen

No issn 0807-5069

OPPLAGSKONTROLLERT

Velkommen til Ishavsbyen!

6

Avkomsgranskning februar 2007

8

Mer melk på mjukt underlag

10

Analysér av forprøver

18

Fruktbarhet i ammekuproduksjon

26

Kalvemønstring i vest

54

Leder

E(ndelig)-sporing 4

Avl

Avlsnytt mars 2007: Haugseth på topp med 24 i avlsverdi 8

Kukontrollen 2006: Gode og dårlige nyheter 72

Helse / Fruktbarhet / Atferd

Borte Vekk med Den 12

Kalvingsvansker 46

Sædkvalitet på NRF-okser 58

Varsko her! Fyr her! 64

Kjøtt

Biff 2007 til inspirasjon 24

Fruktbarhet avgjørende i ammekuproduksjon 26

Økologi

Omlagging til økologisk melkeproduksjon 66

Bygg / Innredning / Teknikk

Mer melk på mjukt underlag 10

Grei og rimelig smittesluse 36

Fôr / Fôring

NorFor Plan: Norske råvarer i kraftfôret 14

NorFor Plan: Analyser av fôrprøver 18

Fôranalyse: Svar direkte inn i fôrplanleggingsprogram 20

Fullfôr: AAT-innhold i fullfôrassjoner 22

Intervjuer / Reportasjer

Velkommen til Ishavsbyen 6

Utbygging til å leve av 32

Stor egeninnsats – lite lån 60

Bonde hele livet 68

Organisasjon

Fra årsmeldingen: Måltrettet avlsarbeid – Genos styrke og konkurransefortrinn 40

Markedsspalten 70

Forskjellig

De høystytende buskaper i 2006 28

Midtsidekua 38

Til deg som har vært utsatt for stress og krise 44

Lesernes side 50

Kan du være like dyktig til alt? 52

Ung i Buskap: Kalvemønstring i vest 54

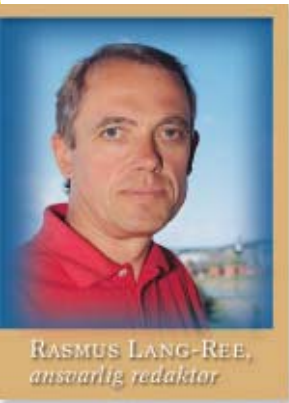
Tanker fra graven 56

Nytt fra Storfekjøttkontrollen 56

Vi i Tine 71

Elektronisk sporbarhet

RASMUS LANG-REE,
ansvarlig redaktør

Leder

E(ndelig)-sporing

I slutten av januar la den departementsnedsatte gruppen som har utredet elektronisk sporing av maten fram sin rapport. Buen ble spent høyt ved å proklamere at Norge skal være ledende på e-sporing i 2010. Til tross for beskjedne mediedekning, kan dette vise seg å bli et av de viktigste prosjektene for landbrukssektoren på lang tid.

Sett på bakgrunn av at vi i hvert fall innen noen sektorer har lange tradisjoner for samarbeid mellom flere aktører om innsamling og bruk av data fra primærproduksjonen til felles beste, er det egentlig overraskende at et slikt prosjekt ikke har blitt sjøsatt langt tidligere. Forutsetningene for å få etablert et helhetlig system for sporing er gunstige hos oss sammenlignet med mange andre land, og vi ligger generelt langt framme når det gjelder å ta i bruk IKT-løsninger. Det er nok derfor mer viljen hos beslutningstakerne det har skortet på enn evnen til gjennomføring.

Alle er enige om at dokumentasjon og sporing av maten langs hele verdikjeden får økende betydning. Det er ikke et spørsmål om hvis men når det blir umulig å bli tatt på alvor i markedet uten et troverdig sporingsystem. Sporing er vesentlig for å gi forbrukerne informasjon og for å skape tillit til hele produksjonsprosessen. Dessuten er det viktig for å håndtere kriser effektivt og begrense skadevirkningene. Det er i det hele tatt en forutsetning for at begrepet trygg mat skal ha mening, og det er mulig erfaringene fra E.coli-saken i fjor har åpnet øynene hos de siste skeptikerne.

En suksessfaktor i det videre arbeidet er at utviklingen av systemet skjer i et tillitsfullt samarbeid mellom offentlige myndigheter

og alle aktørene langs verdikjeden. Alle har i større eller mindre grad investert i egne systemer for registreringer, innsamling og bearbeiding av data. Eiefølelsen til egne data må ikke bli en sperre for å kople seg inn på den infrastrukturen for dataflyt som nå skal bygges opp. Målsettingen må være at en greier å etablere en elektronisk motorvei for alle relevante data fra gård til butikk.

Primærprodusentene bør hilse prosjektet velkommen. Mye av registreringene som er nødvendige er allerede i dag etablert rutine, men et helhetlig sporingssystem bør bidra til mer rasjonelle rutiner for registreringer og spart tid for bonden. Registrering med penn og papir er steinalder. En skal heller ikke lete lenge etter eksempler på at samme registreringer må gjøres flere ganger, fordi ulike systemer ikke er tilpasset hverandre.

Et velfungerende system for e-sporing gir kommersielle muligheter som kan utnyttes ved å tilby forbrukerne produkter med kjent forhistorie ned til minste detalj. En økende andel av forbrukerne er villige til å betale litt ekstra for å få vite litt mer om både dyret og gården ytrefileten stammer fra. Blir vi best på sporbarhet vil det være et konkurransefortrinn at vi kan tilby kundene våre mer detaljert informasjon om hele produksjonsprosessen enn våre konkurrenter.

Selv om tregheten før vi kom i gang har vært utilgivelig stor, er ikke målsettingen om at vi skal bli ledende på e-sporing av maten urealistisk. Lykkes vi har vi klart å utnytte fordeler vi har i måten vi har organisert matproduksjonen på til å skape konkurransemessige fortrinn som kan bli gull verdt i framtida.

Velkommen til Ishavsbyen!

REPORTASJE

Jan Erik Kjær
tekst og foto
buskap@geno.no

Karl Gustav Johansen ivrer for det norske jordbruket og ikke minst for NRF-avlen. Som produsentlagsleder og Genokontakt i Tromsø og Karlsøy produsentlag mener han at kontakt med forbrukerne er en viktig oppgave for den moderne bonden. Helga før Buskap besøker den velholdte gården i Øvre Andersdal sør for Tromsø, har Karl Gustav vært opptatt med å markere 125-års jubileet til Tine. Produsentlaget hadde stand flere steder i Tromsø.

– Egentlig skulle vi bønder brukt en dag hvert år til å møte forbrukerne og markedsføre landbruket overfor dem som faktisk skal kjøpe produktene våre, sier Karl Gustav.

– I den forbindelse er kalvemønstring et av de mest positive initiativene som er tatt når det gjelder rekruttering til yrket og ikke minst i forhold til synliggjøring av landbruket, legger han til.

Tre søsken er mjølkeprodusenter

Karl Gustav overtok heimgården nedre Finnjord i 1987. Fem kilometer unna driver både ei søster og en bror av ham hver sin gård med mjølkekyr, og de tre har et tett maskinsamarbeid og hjelper hverandre i mangt og mye.

– All min tid er fokusert på dyra. Jeg bruker om lag seks timer daglig på fjøsstellene, og jeg har aldri hatt som mål å bli fort ferdig i fjøset, sier Karl Gustav som ikke er i tvil om at man får igjen for å legge ned en stor innsats på husdyrholdet. Han sier han nok kunne ha automatisert mer i fjøset, men at han vil prioritere kontakten med dyra. For mye teknisk utstyr kan lage en distanse mellom dyra og brukeren som han ikke ønsker.

Når Geno holder sitt årsmøte i Tromsø 17. og 18. april, er produsentlagsleder Karl Gustav Johansen en av dem som ønsker velkommen til Ishavsbyen.

Problemer med isbrann

Sommeren 2006 ble et vanskelig grasår i Tromsøtraktene.

– På grunn av den milde vinteren i forkant fikk vi store problemer med isbrann. Enkelte steder var det 10–15 centimeter med blåis på marka, og ikke siden 1968 hadde det vært så ille, sier Karl Gustav. Han skjønnte tidlig at det ville bli et problem og fikk leid seg 200 mål ekstra. Uten dette ville det blitt knapt med fôr på gården i vinter.

Til vanlig legger Karl Gustav en del fôr i plansilo i tillegg til rundballer, men fordi sommeren var som den var i fjor står plansiloen tom nå. Den reflekterte bonden sier at været i stor grad styrer grovfôrdyrkinga, både når det gjelder sortvalg og høstetidspunkt. Han bruker en del grønnfôrblending og dessuten er den korte avstanden til Tromsø noe som kommer Karl Gustav og kyrne til gode. Annenhver uke hele året gjennom kommer det nemlig et lass med mask fra ølbryggeriet inne i byen. Kyrne i produksjon får tre fôrenheter mask per dag, og når man vet at det går mellom fem og åtte kilo mask på fôrenheten skjønner vi at det går en del. Men så kan også Karl Gustav vise til at han ikke bruker mer enn 26 fôrenheter kraftfôr per 100 kilo energikorrigert mjølk. Det er også verdt å merke seg at kraftfôret er av den proteinfattige typen Favør 10!

Første NRF-oksen i bygda

For Karl Gustav Johansen ble avlsinteressen sådd da han som 12-åring fikk 20 minktisper av faren. Avlsarbeidet på pelsdyra lærte ung-

guten mye om krysning og arvelære, og da han ga seg med pelsdyr i 1988 hadde han vunnet nærmere 70 premier for avlsdyr og skinnkvalitet.

Men faren inspirerte også Karl Gustav når det gjaldt storfeavlen.

– Bygda var veiløs, og vi hadde ikke tilgang til inseminør. Derfor kjøpte far en NRF oksekav i 1962. Den het 449 Huseby og var fra Huseby i Stange på Hedemarken. Faren var 513 Eid. Før denne kalven kom til gårds, var det Målselvfeet som dominerte i området og når oxen ble gammel nok ble den brukt i avl i hele bygda. Den representerte uten tvil en revolusjon og et løft både for storfeavlen i området og for økonomien på gårdene, sier Karl Gustav.

Han forteller videre at året etter kjøpte faren ei NRF-kvige. Far til kviga var Gran 498 og den var inseminert med Lindesnes 555 når den kom til gårds.

– Far betalte 1100 kroner for kviga, og det var mye penger i 1962. Men så var det også et vakkert dyr som skulle vise seg å mjølke over 8000 kilo i snitt årlig. Sammen med oxen far kjøpte er denne kvigen grunnlaget for besetninga som står på garden i dag, sier Karl Gustav.

Avlsinteresse i arv

At avlsinteressen er ført videre til neste generasjon forstår vi når Karl Gustav og yngstejenta Ingeborg tar oss med i fjøset. Uten ei eneste fjøstavele eller en kikk i fjøsboka, ramser nemlig far og datter opp stammer på både kyrne og kvigene i det trivelige fjøset. Og besetninga består av en usedvanlig samling jevnt

Finnjordet nedre, i Tromsø kommune

- Karl Gustav Johansen
- Kvote på 147 tonn
- 350 daa dyrka mark
- 22 årskyr
- 7 455 kg EKM per årsku
- 26 FEm kraftfôr per 100 kg EKM
- 10-12 okseslakt levert per år

■ Sommeren 2005 hadde Ingeborg med seg Molly Lia på kalvemønstring. I februar skal kviga kalve. Den har 5603 Lia til far.

■ Karl Gustav Johansen og dattera Ingeborg sør for Tromsø deler kuintressen. Her framfor fjøsets fineste jur som henger på kua Suomalainen som har 13 i avlsverdi og 6626 til far (finsk Ayrshireokse som heter Velskalan Kullero).

pene dyr med flotte jur og rette ryggliner. Eksteriøret er viktig for brukeren på nedre Finnjord, men hovedsakelig jakter han på proteinprosenten. Og jakta gir resultater, proteinprosenten i besetninga ligger nemlig på 3,54. Dette sammen med mye sommermjølkgjør at Karl Gustav får 25 øre mer for mjølkeliteren enn gjennomsnitt-

lig mjølkepris i tilskuddsområdet. I årenes løp har det reist fire oksekalver til Geno fra nedre Finnjord. Tre av dem har gått videre til ungoxer, men har så falt gjennom. Men Karl Gustav henger ikke med hodet av den grunn:

– Når de oksene jeg har levert har gått ut, er det jo fordi de har tapt for noen som er bedre. Dette

viser bare hvordan avlsarbeidet på NRF gir alle norske kubønder tilgang på de aller beste genene, smiler han.

I april holder altså Geno sitt årsmøte i Tromsø. Karl Gustav Johansen er godt i gang med forberedelsene og håper at deltakerne får anledning til å se litt av den flott Ishavsbyen og naturen i området. ■

Haugseth på topp

AVL

Astrid Karlsen og
Erling Sehested

Avlsforskere Geno
erling.sehested@geno.no

Den beste oxen av de nye er *10032 Haugseth* med samla avlsverdi på 24. Dette er en svært sterk okse som er god på blant annet mjølk, proteinprosent, lynne, fruktbarhet, mastitt, jur og bein.

Kjennetegnene på puljen med okser som ble avkomsgransket i februar er høy gjennomsnittlig samla avlsverdi, svært høy gjennomsnittlig verdi for mastitt, jur og bein. Resultatene for samla avlsverdi er omtrent på linje med granskingene i august og november i 2006, og er svært bra.

Nye eliteokser

Det er valgt ut tre nye eliteokser som følge av avkomsgranskinga. Av disse er *5870 Unhjem* og *5725 Ødegård* okser som er gransket tidligere, men som ikke har vært i bruk som eliteokser.

10032 Haugseth utmerker seg med 24 i samla avlsverdi. Denne oxen er svært sterk for de fleste egenskapene, og oxen umerker seg med 112 i indeks for lynne, 109 for mjølk, 107 for mastitt og jur og 107 for bein og andre sjukdommer. Oxen står i dag i sædproduksjon.

5870 Unhjem har 14 i samla avlsverdi. Oxen utmerker seg med 108 i indeks for mjølk og jur. Oxen var gransket første gang i februar 2006. Oxen er slaktet, men har stort sædlager.

5725 Ødegård er en okse med 12 i samlet avlsverdi. Oxen er svært sterk for mjølk med en indeks på 117 og en jurindeks på 108. Oxen var gransket første gang i mai 2005 og er slaktet men har stort sædlager.

10043 Elnes har en samlet avlsverdi på 11. Oxen er svært god for proteinprosent, og er veldig positiv for utmjølkning samtidig som den

Årets første avkomsgransking er nå fullført. Det ble gransket 20 okser, og puljen med avkomsgranska okser føyer seg inn i en rekke med puljer fra høsten 2006 som holder svært høy standard.

har bra indeks for lekkasje. Denne oxen er også sterk for jur. Oxen står i dag i sædproduksjon.

Av eliteoksene som vil være i bruk fra april er det to okser som er kollete, *5704 Njølstad* og *10043 Elnes*. Tabell 1 under viser hvilke okser som vil være i bruk fra april og hvilke fedre som er representert gjennom disse oksene. De 11 eliteoksene som vil være i bruk fra april representerer åtte forskjellige fedre. Med tanke på framtidig innavløsning er det viktig å ha forskjellige fedrelinjer representert.

Eliteokser som tas ut av bruk.

Eliteokser som tas ut av bruk fra april er *5633 Hauske*, *5780 Salte*, *5864 Lien* og *5814 Bjerkengen*. Av disse oksene fjernes *5780 Salte* og *5864 Lien* fordi det ikke er mer sædlager tilgjengelig etter disse. *5814 Bjerkengen* tas ut av bruk som eliteokse fordi han har hatt en ytterligere forverring på indeksen for dødfødsler (far til kalv). *5633 Hauske* tas ut av bruk blant annet på grunnlag av indeksen for utmjølkning.

Framtidige granskinger

Foreløpige resultater for oksene som vil bli gransket i mai 2007 viser at vi kan ha flere gode, nye okser underveis. Av oksene som vi forventer blir gransket i mai er *10058 Aabø* på topp med en foreløpig avlsverdi på over 20. Denne oxen er imidlertid testet positivt for å bære rekesmakgenet i dobbel dose, og det vil derfor ikke være mulig å ta denne i vanlig bruk som eliteok-

se. Foreløpige resultater for oksene som vil bli gransket i mai 2007 viser også at fem okser har en forventet avlsverdi mellom 15 og 20. Hvis de foreløpige avlsverdiene som er beregnet ikke endrer seg mye til granskingen i mai, kan vi derfor forvente at det også etter mai-granskinga vil bli tatt i bruk nye eliteokser.

Tabell 1. Eliteokser i bruk fra april

Eliteokse	Far	Avlsverdi
<i>10032 Haugseth</i>	<i>4843 Kjær</i>	24
<i>5848 Øygarden</i>	<i>4939 Rånes</i>	19
<i>5847 Skjervheim</i>	<i>4841 Viddal</i>	15
<i>5894 Jättå</i>	<i>4939 Rånes</i>	16
<i>5706 Berge</i>	<i>4581 Nyløkken</i>	19
<i>5704 Njølstad</i>	<i>4680 Risa</i>	13
<i>5908 Ostad</i>	<i>4964 Aase</i>	13
<i>10043 Elnes</i>	<i>4948 Brandstadmoen</i>	11
<i>5794 Skjenaust</i>	<i>4680 Risa</i>	12
<i>5870 Unhjem</i>	<i>4841 Viddal</i>	14
<i>5725 Ødegård</i>	<i>6567 Stensjö</i>	12

med 24 i avlsverdi

■ 552 Signy etter 5725 Ødegård.
Eier er Sigmund Mossige,
Mossige, 4340 Bryne. Morfar
4689 Ryssdal.
Foto: Elly Geverink.

Husdyrforsøksmøtet 2007

Mer melk på mjukt underlag

INNREDNING

Rasmus Lang-Ree
tekst og foto
rasmus.lang.ree@geno.no

På Husdyrforsøksmøtet 2007 på Lillestrøm 14.–15. februar la Lars Erik Ruud, stipendiat i forskningsprosjektet Kubygg (www.kubygg.no), fram ferske tall om liggeunderlagets innvirkning på melkeproduksjon og mastitt i løsdriktfjøs.

Matter og madrasser har økt i popularitet de siste 20–30 årene. Dette skyldes i stor grad en økt bevissthet om dyras atferdsmessige behov sammen med et ønske om bedret produksjon og jurhelse. Fra 1. januar 2006 er det i Norge påbudt med mjuke liggeunderlag for kyr og kviger med mindre enn to måneder igjen til kalving.

Ruud pekte på at det har vært hevdet at mjuke liggeunderlag fører til økt mjølkeytelse. Dette har imidlertid vært dårlig dokumentert eller en ikke har funnet statistisk holdbare sammenhenger i de undersøkelser som har vært gjort.

370 besetninger

Lars Erik Ruud fortalte at det ble det sendt ut et spørreskjema til 1 923 norske løsdriktbesetninger. I spørreskjemaet ble det ble spurt om type liggeunderlag, monteringsår samt fjøstype og byggeår samt år for større drifts- eller bygningsmessige endringer. Til sammen kom det inn besvarelser fra 704 besetninger. Etter å ha tatt ut mangelfulle besvarelser og besetninger med andre fjøstyper enn løsdrikt med liggebåser, var det igjen 370 besetninger som ble tatt med i den videre resultatanalysen.

Besetningene ble delt inn i fem grupper etter mjukheten på liggeunderlaget.

Data for mjølkeytelse og jurhelse (klinisk mastitt) ble hentet inn fra Kukontrollen. Mastitt og mjølkeproduksjon ble sammenliknet for

året før innmontering i forhold til året etter innmontering av liggeunderlag.

Melkemengde øker med mjukheten

Lars Erik Ruud presenterte resultater som viste hvordan mattenes mjukhet virket inn på både mjølkeytelse og jurhelse. Det ble funnet at mjølkeytelsen var høyere for mjuke underlag sammenliknet med hardere underlag. Jo mjukere underlaget var, jo høyere var ytelsen.

Resultatene for mjølkeytelse er presentert i tabell 1 som et gjennomsnitt for alle laktasjoner sett i forhold til de fem mjukhetsgruppene.

Mindre mastitt

Det ble videre funnet at forekomsten av klinisk mastitt var lavere for mjuke underlag sammenliknet med hardere underlag. Jo mjukere

underlaget var, jo lavere var mastittforekomsten. Tallene for klinisk mastitt er vist i tabell 2.

Hvor sikre er konklusjonene?

– For å unngå at faktorer som fôring, røkter og så videre skulle påvirke resultatet, er brukene sammenliknet «med seg sjøl» før og etter montering av liggeunderlag, og en kan derfor anta at blant annet fôrseddel og kalvingstidspunkter er det samme før og etter innmontering, sa Ruud. De samme trendene for mjølkeytelse ble observert for alle kalvingsnummer, bare på litt ulikt nivå.

Strø er like viktig nå

Dataene for klinisk mastitt viser en sammenheng der større mjukhet fører til lavere mastittforekomst. Denne sammenhengen er entydig, bortsett fra at mjukhetsgruppen med 1–8 millimeter nedbøyning (typisk kompakte gummimatter)

En ny norsk undersøkelse viser at investering i mjukt liggeunderlag er en god investering.

■ **Mjukt liggeunderlag gir mer melk og mindre mastitt.**
Foto: Rasmus Lang-Ree.

har en høyere mastittforekomst enn gruppen med null millimeter nedbøyning (typisk betongunderlag). Ruud mente dette kunne forklares med at en del har redusert bruken av strø etter at de fikk inn matter i liggebåsen. Han understreket at strø også har en hygienisk funksjon som er like viktig uavhengig av liggeunderlaget.

– For mjølkeytelse og jurhelse ser forskjellene ut til å være i en størrelsesorden som gjør at merkostnaden med anskaffelse av gode liggeunderlag tjenes inn i løpet av om lag ett år, sa Ruud. ■

Tabell 1. Effekten av liggeunderlagets mjukhet på mjølkeproduksjon hos kyr i løsdrikt. I parentes er gitt endring i forhold til mjukhetsgruppen med null millimeter nedbøyning. Ytelse er kilo mjølk i gjennomsnitt for alle laktasjoner fram til 330 dager etter kalving.

Mjukhet	Ytelse kg (% endring)
0 mm	6651 (-)
1–8 mm	6829 (+2,7)
9–16 mm	6967 (+4,8)
17–24 mm	7136 (+7,3)
Over 24 mm	7163 (+7,7)

Tabell 2. Effekten av liggeunderlagets mjukhet på jurhelse for kyr i løsdrikt. I parentes er gitt endring i forhold til mjukhetsgruppen med null millimeter nedbøyning. Mastitt er andel av kyr som har rapportert ett eller flere tilfelle av klinisk mastitt til Kukontrollen innen 305 dager etter kalving. Det inngår 59 322 laktasjoner i materialet.

Mjukhet	Antall laktasjoner	Mastittforekomst % (% endring)
0 mm	26 069	16,42 (-)
1–8 mm	11 738	18,24 (+11,1)
9–16 mm	14 382	15,85 (-3,5)
17–24 mm	1 735	12,85 (-21,7)
>24 mm	5 398	10,95 (-33,3)

Dyrlegemangel

Dansk melk- og storfekjøttproduksjon har behov for minst 30 spesialiserte storfeveterinærer i året. I år blir det utdannet bare fem dyrleger med storfe som spesialfelt, og næringa er bekymret for at det blir vanskelig å sikre bemanningen i klinisk praksis, forvaltning, forskning og undervisning med personer med spesialkompetanse. Selv om det utdannes flere veterinærer enn noen gang i Danmark er det få som interesserer seg for produksjonsdyr. Spesielt er en bekymret for den spesialiserte rådgivingen.

– En all-rounddyrlege kan godt kurere enkelte syke dyr, men vil ha problemer med å drive rådgiving i store besetninger, sier ansvarlig for storfekurset ved Landbohøiskolen, professor Carsten Enevoldesen.

Også fra USA meldes det om mangel på veterinærer som vil arbeide med store dyr. Fra 1990 er antallet veterinærer som arbeider i stordyr-praksis redusert fra 6 000 til 4 500. En nærliggende forklaring er at smådyrpraksis gir langt høyere inntekter enn arbeid i stordyr-praksis.

dansk kvæg nyt 2/2006

Kalsium mot tykktarmskreft

Ny forskning viser at kalsium beskytter mot tykktarmskreft og at effekten vedvarer fem år etter opphør av kalsiumtilskudd. Flere uavhengige undersøkelser har tidligere vist at melkeprodukter og kalsium reduserer risikoen for tykktarmskreft, men det nye er at den forebyggende effekten ser ut til å vare i fem år etter at en har sluttet med å ta ekstra tilskudd av kalsium. Tykktarmskreft utgjør ni prosent av krefttilfellene på verdenbasis.

dansk kvæg nyt 2/2006

Meieri sier nei til rBST

Californias største meieri – California Dairies – vil fra 1. august ikke lenger ta i mot melk fra kyr som er behandlet med hormonet rBST (veksthormon). Meieriet, som har en markedsandel på 45 prosent i California, sier at det er sterke forbrukerkrav som gjør at de tar dette skrittet. rBST blir brukt i utstrakt grad i USA for å øke kyrnes melkeproduksjon og er forbudt å bruke i EU. Monsanto, som er produsent av rBST, sier at beslutningen i California Dairies, vil skade melkeprodusentene i delstaten.

AgWeb.com

Kontaktannonser på melkekartongen

I Wales kan bønder søke etter partner på melkekartongen. Det er det nordwalisiske meieriselskapet Calon Wen som har åpnet for kontaktannonser på melkekartongen. Det er til og med mulig å få med et smukt bilde i annonsene som er lansert under slagordet «Fancy a Farmer?».

www.mejeri.dk

Tregt for Fair melk

Østerrikske supermarkedet har i et halvt år solgt såkalt "Fair melk" der en del av prisen går direkte til melkeprodusenten. Betal ekstra og støtt melkeprodusenten har vært mottoet for ordningen som er en parallell til Max Have-laar-kaffe og tilsvarende konsepter som tilgodeser primærprodusenten. Salget av "Fair melk" har foreløpig ikke svart til forventningene, og erfaringer fra Tyskland, der de har hatt tilsvarende produkt på markedet i flere år, viser at det er vanskelig å oppnå noen stor utbredelse.

www.mejeri.dk

Først i verden uten: Borte Vekk med Den...

■ BVD er forkortelse for «bovin virus diare», altså en sykdom hos storfe som skyldes et virus og gir diare. Symptombildet er imidlertid mer sammensatt enn hva som fremgår av navnet. BVD-smitten spres og viser seg på flere måter.

Viruset som tar flere veier

I motsetning til de fleste virus som spres direkte mellom dyr, kan BVD-viruset også smitte ufødte kalver. Dersom ei drektig ku eller kvige smittes med viruset vil også den ufødte kalven bli smitta. Følgene for kalvefosteret er avhengig av hvor langt drektigheten er kommet når kua blir smitta. Smitte i løpet av de fire første månedene gir ofte fosterdød og abort. Noen fostre klarer seg, men disse dyra blir kronisk infisert med BVD-viruset resten av livet fordi kalvens immunsystem ikke gjenkjenner viruset som fremmed. Ved smitte av foster eldre enn fire måneder er fosterets immunsystem mer utviklet og det kan respondere på smitten, noen kalver fødes likevel med ulike former for misdannelser som følge av infeksjonen.

Kronikerne må bort

Kalver som blir født som kronisk infiserte med virus er nøkkelfaktorene til opprettholdelse av smitten, og er konstante smittesmier for andre dyr. Men også dyr som gjennomgår akutt sykdom vil kunne overføre virus videre før de etter hvert kvitter seg med smitten i løpet av en til

Mange har hatt dyr med BVD på fjøset. Før jul ble de siste besetningene friskmeldt. Målretta arbeid har overvunnet smittestoffet.

to uker. Disse dyra viser symptomer i form av feber, nedstemthet, nedsatt melkeproduksjon og diaré, i tillegg til konsekvensene dersom kua er drektig. Det er forskjeller mellom ulike stammer av viruset, og noen gir kraftigere symptomer enn andre. Det finnes ingen behandling mot smitten. I enkelte land vaksineres det mot BVD, men for å få noenlunde god beskyttelse kreves hyppig vaksineringsmetoden. Den eneste sikre metoden for å bli kvitt smitten er å identifisere de kronisk infiserte individene og fjerne disse.

Systematisk leting

Nettopp det startet man systematisk med første del av 90-tallet. Undersøkelser hadde vist at over 25 prosent av norske storfe besetninger var smitta med sykdommen. I samarbeid med dyrehelsemyndighetene ble det igangsatt et prosjekt i alle norske storfebesetninger for å jakte på kronisk infiserte individer slik at disse kunne slaktes ut. Restriksjoner på salg av livdyr og bruk av fellesbeite inntil man har vært sikker på at de kronisk infiserte dyra var identifisert og fjernet, har

også vært viktig for å stoppe BVD-smitten. Gevinsten ligger i bedre økonomi i den enkelte besetning da man unngår blant annet reproduksjonsproblemer med omløp og aborter, nedsatt melkeytelse og tidlig utrangering. De kroniske infiserte dyra lever som regel kortere enn normale dyr og har stor risiko for å få en dødelig variant av sykdommen kalt mucosal disease.

Stor økonomisk gevinst

Beregninger har vist en nettogevinst av kontrollprogrammet de første fire årene var på over 34 millioner kroner. Da man i desember i fjor friga de siste besetningene med restriksjoner for BVD, har gevinsten økt ytterligere.

Jobben som storfebøndene har gjort er unik i en internasjonal sammenheng. De andre nordiske landene har også hatt kontrollprogrammer for BVD, og er i ferd med å fjerne smitten fra populasjonen, men nylig rapporterte Danmark om nye BVD-utbrudd både nord og sør i landet. Borte Vekk med Den er et godt eksempel på en sykdom som det EU-baserte importregelverket ikke tar høyde for å stoppe ved import av dyr. Siden smitten er svært utbredt i Europa og øvrige deler av verden, er dette en sykdom som krever oppmerksomhet ved kontakter utenfor Norges grenser i mange år fremover.

■ Fakta

Artikkelserie om smittsomme sykdommer

I en serie artikler i Buskap settes det fokus på smittsomme sykdommer som det er viktig å beskytte norske husdyr mot.

■ BVD er bekjempet i Norge og vi slipper fostertap og kalver som fødes som kroniske virusutskillere på grunn av denne sykdommen. Foto: Rasmus Lang-Ree.

Med termografering minsker risikoen for brann i elektriske anlegg

I overkant av 45% av alle branner i landbruk har elektrisk årsak, enten ved feil bruk av elektrisk utstyr eller feil på utstyr og innstallasjoner. Feil på elektrisk utstyr medfører ofte varmeutvikling som over tid kan føre til en brann, f.eks. lysbuer p.g.a. dårlige tilskrudde kontaktpunkter. Ved enkle tiltak kan denne risikoen reduseres. Termografering avslører unormale temperaturavik og skjulte feil som ikke kan sees med det blotte øye. Oversikt over godkjente Termografører finner du på www.norset.no

Dette ser du.

Dette ser du ikke

Vil du vite mer kan du ringe oss på 02400, eller gå inn på www.if.no.

KILDE: WWW.IF.NO

Rolig, vi hjelper deg.

Tore Sævi

if risikoekspert Tore Sævi

www.if.no Tlf: 02400

Norske råvarer i kraftfôret

FÔR

Harald Volden

Tine Rådgiving og UMB
harald.volden@umb.no

Lars Bævre

Tine Rådgiving

Det har den siste tiden vært en diskusjon hvorvidt innføringen av NorFor Plan vil redusere andelen av norske råvarer i kraftfôrblendingene. Bakgrunnen for diskusjonen er både av landbrukspolitisk og faglig karakter. Fôr er i aller høyeste grad politikk, men det er viktig å skille mellom de faglige og politiske vurderingene. Et førmiddelvurderingssystem har til hensikt å fastsette fôrets nærings- og produksjonsverdi. Det danner grunnlaget for å vurdere ulike førmidler opp mot hverandre for å finne ut hvilke som bør kombineres i en fôrrasjon og hvilket prisforhold det bør være mellom dem ut fra en ernæringsfaglig vurdering. Den politiske vurderingen må være knyttet til premisene for den praktiske bruken av førmiddelvurderingssystemet. Det kan for eksempel være prisforholdet mellom ulike norskproduserte kraftfôrråvarer fastsatt gjennom prisnedskrivning, importkvoter på ulike råvarer og tollsatsene på de importerte råvarene. Det er viktig å understreke at dette ikke har noe med hvordan vi fastsetter næringsverdien av et førmiddel, men det har betydning for hvilke førmidler som inngår i våre fôrrasjoner til mjølkeku. Hensikten med denne artikkelen er å gi en ernæringsfaglig vurdering av hvordan ytelsesnivå og grovfôrkvalitet påvirker behovet for kraftfôr og grovfôr, samt andelen av norskproduserte råvarer i kraftfôrblendingene. Selv om den siste tids diskusjoner i hovedsak har vært knyttet til konsekvensene for norsk kraftfôrproduksjon er det viktig å være klar over at det også har betydning for grovfôrproduksjonen. Beregningene er utført med NorFor Plan i Tine Optifôr, og gir derfor samtidig

en evaluering av hvordan systemet vurderer andelen norske råvarer i kraftfôrblendingene.

Optimering av fôrrasjoner

En av fordelene med NorFor Plan er at vi optimerer på en samlet fôrrasjon. Det betyr at også grovfôrets egenskaper påvirker både mengden og forholdet mellom de ulike kraftfôrmidlene i fôrrasjonen. Dette er annerledes enn i tradisjonell kraftfôroptimering hvor det stilles spesifikke krav til kraftfôrblendingene, og med en indirekte tilnærming til ulike grovfôrkvaliteter. Det er spesielt tre kriterier som er avgjørende i forbindelse med optimering:

- 1) førmidlenes næringsverdi,
- 2) førmidlenes pris og
- 3) tilgang på råvarer.

Det siste punktet er spesielt interessant fordi det kan være situasjoner hvor en har et førmiddel som en er nødt til å bruke opp. Prisen på førmidlet spiller da en mindre rolle fordi det må tvinges inn i rasjonen, men samtidig vil det påvirke hvilke andre førmidler som går inn i optimeringen. Samlet sett kan det føre til en dyrere rasjon.

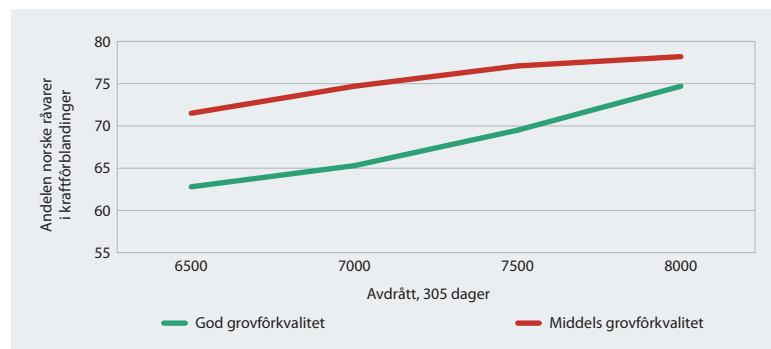
I Tine OptiFôr stilles det i optimeringen krav til fôrrasjonens egenskaper for energi (energibalanse), protein (AAT og PBV), fôropp-

takskapasitet (fylleverdi), vommiljø (vombelastning) og fettinnhold (fettsyrer). I tillegg er det satt krav til innhold av mineraler og vitaminer. Som grunnlag for optimeringene i denne artikkelen er det tatt utgangspunkt i ulike kraftfôrråvarer (bygg, havre, hvetekli, rapsfrø, erter, betepulp, melasse, vegetabilsk fett, soyamjøl, Soyapas, maisglutenmjøl, rapsmjøl, urea, mineraler, vitaminer) og to grovfôrkvaliteter. Middels kvalitet (5,9 MJ/kilo TS: 0,85 FEm) og god kvalitet (6,3 MJ/kilo TS: 0,92 FEm). Optimeringene er utført for besetningsavdråtter på 6500, 7000, 7500 og 8000 kilo EKM (energikorrigert melk). I avdråttene er det lagt inn et forhold mellom kviger og voksne kyr på 30:70, og forskjellen i ytelse mellom kviger og voksne kyr er satt til 1500 kilo. Det er gjennomført separate optimeringer for kviger og voksne kyr. Optimeringene er også gjennomført på to laktasjonsstadier (dag 60 og 200) fordi det påvirker forholdet mellom grovfôr og kraftfôr, og dermed sammensetningen av kraftfôrdelen av rasjonen.

Andelen norske råvarer i kraftfôrblendingne

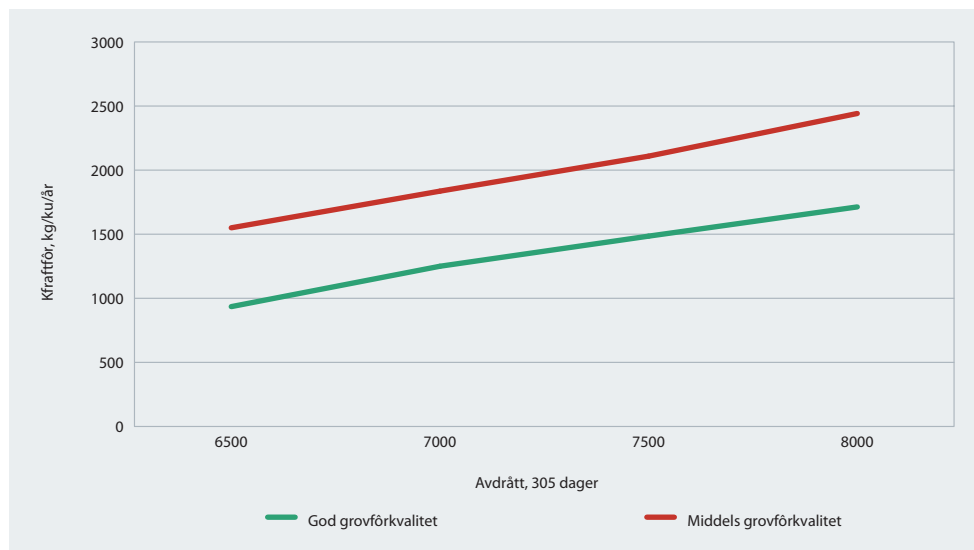
Figur 1 viser effekten av avdråttens nivå og grovfôrkvalitet på andelen

Figur 1. Effekt av avdråttens nivå og grovfôrkvalitet på andelen norske råvarer i kraftfôrblendingene.

Optimeringer i NorForPlan gir svar på om andelen norske råvarer i kraftfôrblendingene kan opprettholdes på dagens nivå.

Figur 2. Behov for mengde kraftfôr ved forskjellig avdråttsnivå og grovfôr kvalitet.

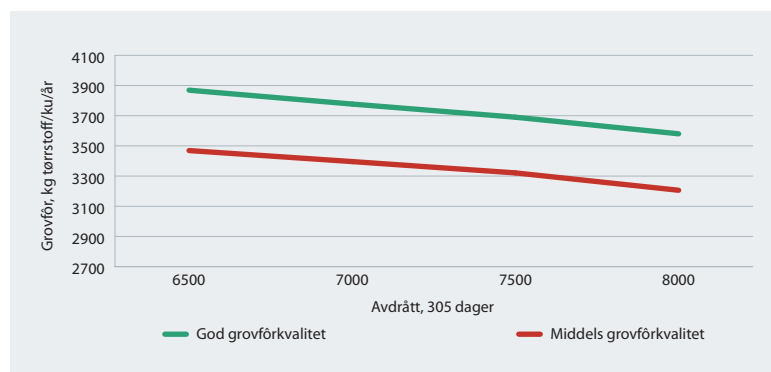

norske råvarer i kraftfôrblendingene.

For begge grovfôr kvalitetene øker andelen norske kraftfôrråvarer med økt avdråttsnivå. For middels grovfôr kvalitet er gjennomsnittlig innhold 75 prosent, mens for godt grovfôret er gjennomsnittsinholdet 68 prosent. Disse verdiene er på samme nivå som vi finner i dagens kraftfôrblendinger. For grovfôr av middels kvalitet er det en avtagende økning i andelen norske råvarer. Det er fordi kraftfôrbehovet øker med økt ytelse og for å

opptettholde et godt vommiljø ved høye kraftfôrmengder vil optimeringen ta ut fôrmidler med mye lettnekbrytbar stivelse (bygg og havre) og erstatte de med fôrmidler som er mer gunstig for vommiljøet, for eksempel betefiberprodukter (betepulp). Effekten er størst når avdråttsnivået kommer over 7500 kilo. Når grovfôret er av god kvalitet er grovfôropptaket høyere, og vombelastningen er ikke noen begrensning på andelen norsk korn i kraftfôrblendingene. En lavere andel norskproduserte råvarer når

Figur 3. Opptak av grovfôr ved forskjellig avdråttsnivå og grovfôr kvalitet.

grovfôret er av god kvalitet skyldes at grovfôret har et lavere AAT-innhold enn kraftfôr. Et høyt grovfôropptak må derfor kompenseres med et høyere AAT-innhold i kraftfôret, og det betyr importerte råvarer som for eksempel soyamjøl, rapsmjøl og maisgluten-mjøl. Grunnen til at andelen norske råvarer øker med økt ytelse skyldes at energibehovet øker sterkere enn AAT-ehovet til mjølkeproduksjon. Derfor foretrekkes energirike fôrmidler, som for eksempel bygg. I en slik situasjon ville vi kanskje forventet at andelen fettråvarer ville øke på bekostning av bygg, men det begrenses av maksimumskravet for fettsyrer i fôrrasjonen.

Kraftfôr- og grovfôrmengder ved ulike avdrætter

Økt ytelse krever et mer energirikt fôr. Det er to måter å øke energikonentrasjonen, enten ved å benytte et mer energirikt grovfôr eller ved å øke mengden kraftfôr. Figur 2 viser hvordan kraftfôrmengden er påvirket av avdråttsnivået og grovfôr kvaliteten. Ved en middels grovfôr kvalitet øker kraftfôrbehovet fra 1550 kilo til 2440 kilo når avdråttten øker fra 6500 til 8000 kilo. Tilsvarende verdier for godt grovfôr er fra 940 til 1710 kilo.

En konsekvens av økt kraftfôrmengde er en nedgang i grovfôropptak. I NorFor Plan tas det hensyn til dette, og Figur 3 viser hvordan ytelsesnivået og grovfôr kvaliteten påvirker grovfôropptaket. Når ytelsen øker fra 6500 til 8000 kilo reduseres grovfôropptaket med om lag 260 kilo tørrstoff når grovfôret er av middels kvalitet, og 290 kilo tørrstoff når det er en god grovfôr kvalitet.

Fortsetter neste side

Disse beregningene viser at uavhengig av grovfôr kvaliteten må vi forvente at behovet for grovfôr går ned når ytelsen øker. Denne effekten blir ytterligere forsterket dersom man tar hensyn til antall kyr som trengs for å produsere et gitt mjølkevolum. Økt ytelse krever færre kyr og dermed et redusert fôrforbruk til vedlikehold. Dette kan illustreres ved å beregne grovfôr- og kraftfôrbehovet til å produsere 100 tonn med mjølk. Ved en ytelse på 6 500 kilo kreves det 15,4 kyr, mens ved 8 000 kilo kreves det 12,5 kyr. Figur 4 viser resultatet av beregningene. En økning i avdrått fra 6 500 til 8 000 kilo reduserer grovfôrbehovet med om lag 13 000 kilo tørrstoff. Kraftfôrmengden øker derimot med om lag 7 000 kilo. Hvis grovfôr kvaliteten holder seg på samme nivå som i dag (middels kvalitet) og avdrått øker vil det totale kraftfôrbehovet øke selv når vi tar hensyn til endringen i

dyretallet. Mindre behov for norsk korn vil det derimot bli dersom grovfôr kvaliteten øker, spesielt hvis avdråttsnivået holder seg på samme nivå som i dag. Det er imidlertid urealistisk å tro at gjennomsnittlig grovfôr kvalitet kan komme opp på det samme nivå som god kvalitet brukt i disse beregningseksempelene.

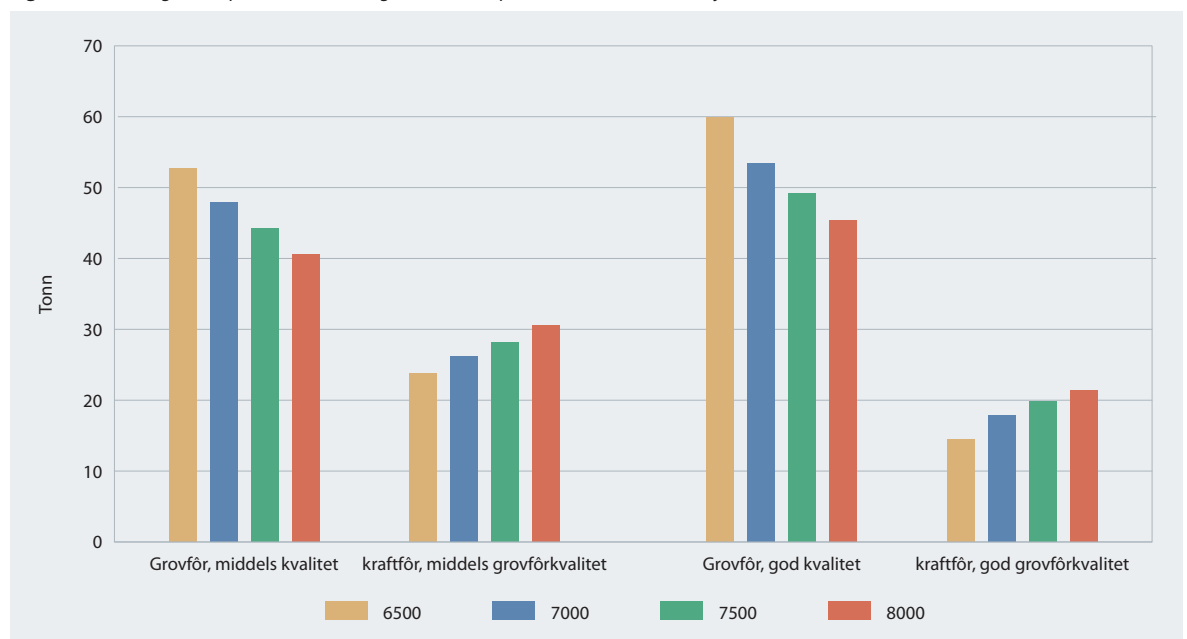
I den siste tida har vi registrert fokus på økt avdrått. Beregningene viser at det er en kombinasjon av økt avdrått og forbedra grovfôr kvalitet som kan sikre dagens nivå for både korn- og grovfôrarealet dersom man ønsker en økt avdrått. Men en endring i kutallet vil derimot få konsekvenser på andre områder, slik som kjøttproduksjon og avlsarbeid, men det vil føre for langt å komme inn på disse konsekvensene i denne artikkelen. En bedre grovfôr kvalitet vil i praksis si et tidligere høstetidspunkt. Hvor-

dan dette påvirker avlingsmengde og arealbehov, samt agronomiske forhold er det viktig å få dokumentert når man skal vurdere konsekvensene for arealbehovet. Derfor sendes utfordringen videre til plantemiljøene for å komme med deres betraktninger omkring disse problemstillingene.

Konklusjon

- Optimeringer med NorFor Plan viser at andelen norske råvarer i kraftforblandningene kan opprettholdes på samme nivå som i dag
- En avdråttøkning vil føre til et økt behov for kraftfôr og et redusert behov for grovfôr dersom grovfôr kvaliteten holder seg uendret.
- Det er behov for en samlet vurdering over hvordan fremtidige strukturer i husdyr- og planteproduksjonen påvirker arealbehovet både til grovfôr- og kornproduksjonen. ■

Figur 4. Behov for grovfôr (på tørrstoffbasis) og kraftfôr for å produsere 100 tonn med mjølk.

VEKSTNÆRING

- om Jordbruk og utbytte

KUNNSKAP GIR VEKST

Forskning
Produktutvikling
Rådgivning
Kundestøtte

Kunnskap er alt, i bunn og grunn. Vår viktigste ressurs og en felles forutsetning for kontinuerlig vekst. Den hjelper oss daglig til å løse viktige oppgaver, fra livsnødvendighet til kvalitetsforbedring og nyskaping. Denne kunnskapen utgjør en forskjell for mange mennesker. Vi vil fortsette å bidra med det vi kan - kunnskap om plantenæring til vekst.

I Norge er Fullgjødsel® et eksempel på skreddersydd produktutvikling med dokumenterte resultater for norske forhold. Den unike sammensetningen er skapt for norsk jordsmonn, og gir grunnlaget for kvalitet, vekst og utbytte. Med Yara utenpå, er det 100 års erfaring i sekken.

■ NorFor tilbyr laboratoriene en avtale om at fôranalyseresultatene kan beregnes ved hjelp av NorFor Plan og lagres i en database sammen med NorFor sin fôrtabell. Foto: Rasmus Lang-Ree.

Analyser av fôrprøver

FÔRING

Lars Bævre

Fagsjef, Tine Rådgiving
lars.bavre@tine.no

NorFor Plan blir tørrstoffet i fôret inndelt i følgende hovedkomponenter: Aske (mineraler), råprotein, råfett, NDF (fiber), stivelse, gjæringsprodukter, og en rest som vesentlig består av sukker (se figur 1).

Modellen krever videre at råproteinet blir oppdelt i: Løselig protein, potensielt nedbrytbart protein og totalt ufordøyelig protein. Stivelseskomponenten deles på samme måte opp i: Løselig stivelse, potensiell nedbrytbar stivelse og totalt ufordøyelig stivelse. NDF deles opp i potensielt nedbrytbart NDF og totalt ufordøyelig NDF. Modellen må også ha opplysninger om nedbrytingshastighet både for den løselige delen og for den potensielt nedbrytbare delen av en komponent.

I NorFor Plan inngår også beregning av fôrets fylleverdi. Dette skjer på grunnlag av opplysninger om fordøyeligheten av organisk stoff i fôrmidlet, samt opplysninger om innhold av NDF, og for surfôr også innhold av ammoniakk og totale syrer.

NorFor sin Fôrtabell

NorFor har utarbeidet en fôrtabell med opplysninger om sammensetningen og alle karakteristikkene for en rekke fôrmidler. Denne fôrtabellen er tilgjengelig for oppslag og uthenting av opplysninger til bruk ved rasjonsberegning via Tine OptiFôr. Fôrtabellen er også tilgjengelig på NorFor sin hjemmeside: <http://norfor.info>. I denne fôrtabellen er de fleste fôrmidlene inndelt etter land, mens noen er klassifisert som felles «NorFor-fôrmidler» med felles verdier for alle land. Sjøl om man i starten valgte å dele fôrtabellen opp etter land, vil det framover bli arbeidet for at flere fôrmidler

skal få felles verdier uavhengig av land. Det er i dag heller ingen ting i veien for at vi i praktisk fôrplanlegging kan hente inn verdier fra svenske eller danske fôrmidler, dersom det er mangelfulle opplysninger om det aktuelle fôrmidlet i den norske delen av tabellen. I fôrtabellen er fôrmidlene inndelt i ulike grupper, og hvert fôrmiddel er gitt en bestemt kode.

Egne fôranalyser

Fôrplanleggingen bør helst baseres på egne grovfôranalyser i stedet for å velge et standardfôr i NorFor-tabellen. En kan lette velge en kvalitet som avviker mye fra det faktiske innholdet i eget grovfôr, og kan dermed komme til å velge feil kraftfôrtype og for mye eller for lite kraftfôr til kyrne.

I mange sammenhenger blir kjemiske analyser for kostbare og tidkrevende for bruk i praktisk fôrplanlegging. Laboratoriene som tilbyr praktiske fôranalyser har derfor ofte tilbud om bestemmelse av visse egenskaper ved fôret ved hjelp av NIRS (nær infrarød spektroskopi). Dette er en indirekte metode hvor fôrprøvenes absorpsjon av lys med ulike bølgelengder innenfor det nær infrarøde området måles. Instrumentene som benyttes, må på forhånd være kalibrert med prøver der verdiene for de aktuelle egenskapene er bestemt på tradisjonell måte. Litt forenklet kan vi si at instrumentene må «læres opp» på prøver med kjente verdier, før de

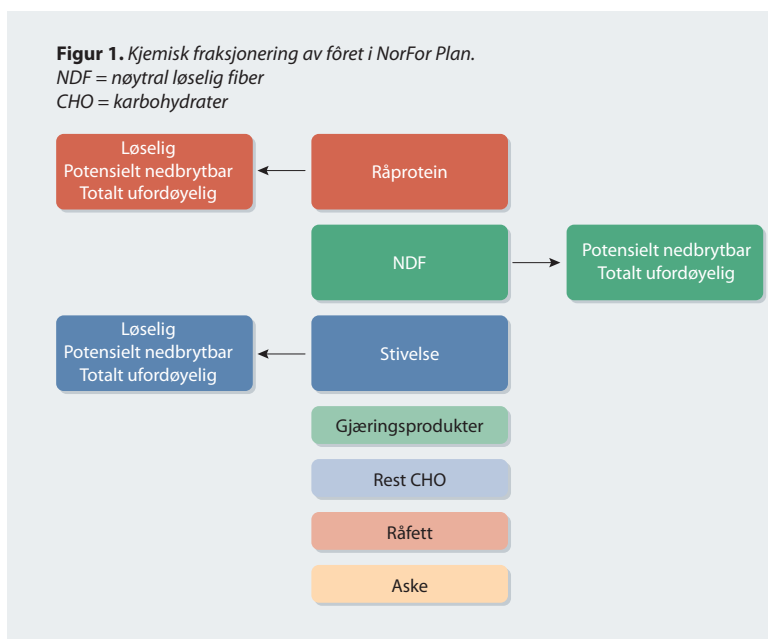
kan benyttes til å bestemme verdiene for ukjente prøver. I mange år har NIRS-bestemmelse vært brukt som rutinemetode for å bestemme innhold av protein, NDF, fordøyelighet, FEM og noen gjæringsparametere for fôrprøver fra praksis.

NorFor har fått bestemt løselig protein og totalt ufordøyelig NDF i et stort utvalg av grovfôrprøver ved hjelp av referansemetodene bufferløselighet og in sacco-bestemmelse. Denne prøvesamlingen har vært tilbudt laboratoriene i Norden slik at de skulle kunne utvikle kalibreringer og tilby NIRS-bestemmelse også for disse egenskapene. AnalyCen AS er i ferd med å utvikle et slikt tilbud i Norge. I Norge er det også utarbeidet beregningsformler som gjør det mulig for laboratoriet å beregne og oppgi sannsynlig nedbrytingshastighet for potensielt nedbrytbart protein og potensielt nedbrytbar NDF i prøver av surfôr. Etter planen skal dette innarbeides i AnalyCen AS sitt analysetilbud.

Laboratoriene samarbeider med NorFor sitt fôranalysesystem

NorFor har etablert et fôranalysesystem (FAS) i forbindelse med sitt felles datasystem. Gjennom dette systemet tilbyr NorFor laboratoriene en avtale om at analyseresultatene kan beregnes ved hjelp av NorFor Plan og lagres i en database sammen med NorFor sin fôrtabell. Dette gjør det mulig for brukerne å hente analyseresultater direkte inn i beregningsprogram-

Det kommer nå tilbud om fôr analyser tilpasset NorFor Plan, og analysesvar kan tas rett inn i fôrplanleggingsprogrammet Tine OptiFôr.

met, på samme måte som man henter inn opplysninger fra fôrtabellen. I Tine OptiFôr gjøres dette ved å klikke på Fôranalyser under menyvalget Fôrmidler og velge den eller de fôranalysene som skal benyttes.

I Norge er det foreløpig bare AnalyCen AS som har knyttet seg til denne ordningen. De regner med å etablere sitt nye analysetilbud tilpasset NorFor og knytte seg opp mot FAS i begynnelsen av mars 2007. Sjøl om laboratoriet er knyttet opp mot FAS og analyseresultatet blir overført automatisk til NorFor, vil de også sende ut tradisjonelle analysebevis på papir og formidle analyseresultater via e-post for de som ønsker det. Bestillingskjemaet for analyser vil bli utformet slik at bestiller avgjør om analyseresultatene skal overføres til NorFor og Tine OptiFôr. Analyseresultater som overføres til NorFor vil være tilgjengelig for bonden sjøl og for bondens Tine-rådgiver, samt at resultatene vil bli brukt anonymt

for utarbeidelse av statistikker og oversikter med tanke på framtidige forbedringer av NorFor sin fôrta-bell.

Forslag til standardutskrift

AnalyCen AS vil sjøl sørge for å bekjentgjøre sine nye analysetilbud og sine analysepriser, både i form av skriftlig materiell og på sin hjemmeside <http://www.analycen.no>. Tine sine rådgivere vil bli holdt løpende orientert om denne utviklingen, og vil kunne bistå med veiledning og hjelp både med omsyn til uttak av fôrprøver og vurdering av aktuelle analyser. NorFor har laget et forslag til en standardutskrift for fôranalyser. I de tilfeller det bare bestilles analyser for noen få parametere på en prøve, vil resten av opplysningen på utskriften bli hentet fra NorFor sin fôrta-bell for tilsvarende fôrkode. Av utskriften vil det gå klart fram hvilke verdier som bygger på direkte analyser i den aktuelle prøven, hvil-

ke verdier som er beregnet, og hvilke verdier som eventuelt er hentet fra NorFor sin fôrta-bell. De vanligste kodene for grovfôr vil bli oppgitt på bestillingsmateriellet for fôr-analyser, men i prinsippet kan alle gyldige koder i NorFor sin fôrta-bell benyttes. Det vil si at om det ikke finnes høvelige norske fôr-koder, kan det i spesielle tilfeller også vurderes om det skal benyttes danske eller svenske fôr-koder. For å finne en fullstendig oversikt over fôr-kodene må man gå inn på fôrta-bellen på NorFor sin hjemmeside <http://norfor.info>, eller NorFor Fôr-mid-delta-bell i Tine Optifôr.

Innhold i individuelle fôrmidler

Som kjent har ikke det enkelte fôr-midlet et konstant innhold av nettoenergi eller proteinverdi i form av AAT og PBV i NorFor Plan. Verdiene framkommer bare for den samla fôr-rasjonen, hvor det enkelte fôr-midlet sitt bidrag blir slått sammen med effekten av de andre fôr-midlene. Likevel blir det både i NorFor sin fôrta-bell, via FAS, og på analysebevis fra laboratoriet oppgitt beregnet innhold av nettoenergi til laktasjon (NEL), AAT og PBV for individuelle fôrmidler. Disse beregningene er gjort under klart definer-te forhold i modellen, og vil ikke være gyldige utenfor dette området. Verdiene beregnes for to ulike situasjoner; en med et totalt daglig tørrstoffopptak for ei ku på åtte kilo, og en annen med et tørrstoffopptak på 20 kilo. I begge til-feller er det lagt til grunn at fôr-rasjonen består av like deler grovfôr og kraftfôr. Disse beregna verdiene bør bare benyttes for å gjøre en grov sammenligning mellom fôr-midler og for å se hvordan størrelsen på fôr-rasjonen påvirker verdiene. ■

Svar direkte inn i fôrplanleggingsprogram

■ Tine OptiFôr kan hente inn fôranalyser fra NorFor sitt felles svarsystem for laboratoriene (se også «Analyser av fôrprøver side 18»). Hittil har rådgiverne måtte legge inn fôranalysene manuelt.

Under menyvalget Fôrmidler finnes valget Fôranalyser. Bildet under viser innholdet i Fôranalyser.

I Fôranalyser kan det søkes på Ønsket tidsrom og det kan velges Fôr-egenskaper

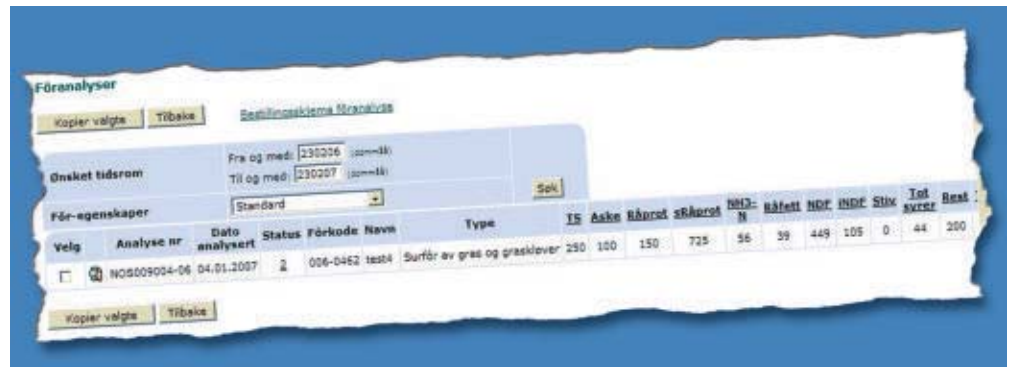
Når den aktuelle fôranalysen er merket av, kan den kopieres inn i Buskapsfôr-middeltabellen.

Dersom du har fôranalyser som ikke finnes under Fôranalyser kan rådgiveren din legge inn analysen i Tine

OptiFôr. Dette vil gjelde analyseresultater fra laboratorier som ikke deltar i FAS (fôranalysesystem i NorFor) eller gamle analyseresultater fra AnalyCen AS. Dette gjøres ved at en henter inn i programmet et fôrmiddel fra NorFor sin fôrtabell som lig-

ner mest mulig på det formidlet som er analysert. Deretter rettes de opplysninger der man har analyse-resultater. Videre beregning skjer da på grunnlag av de korrigerede verdiene. På denne måten blir analyseresultatene kombinert med riktige formler for videre

beregning på samme måte som gjennom FAS. Rådgiverne har også fått tilgang på spesielle hjelpemidler som gjør dem i stand til regne om gamle analyseresultater med FEM og opptaksindeks for surfôr til verdier som er tilpasset Tine OptiFor.

Buskap neste nummer:

BUSKAP

- Den glemte kalven
- NorFor: Hvordan sikre et godt vommiljø
- Melkeproduksjon på Island
- Melkeroboter inntar Hemsedal og mye, mye mer.

FJØSSYSTEMER

-de siste nyhetene om Lely melkeroboter

-finder du på www.fjossystemer.no/news.asp

For mer info om våre andre produkter; -se www.fjossystemer.no

Her skal annonsen
Orion Pharma
settes inn!

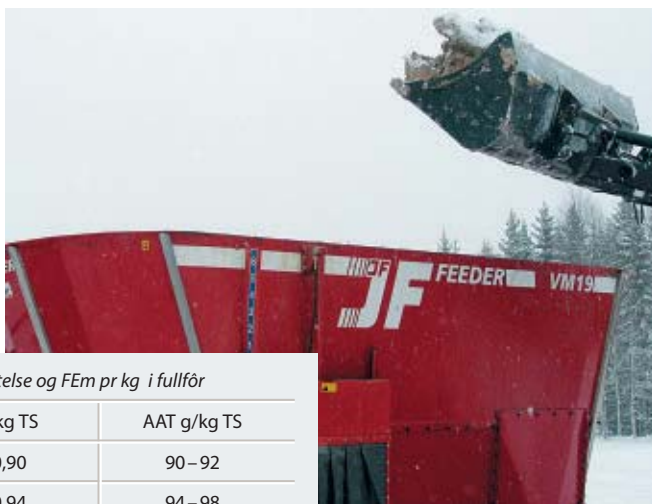
AAT-innhold i fullfôrresjoner

Ola Stene

Fôringsrådgiver Tine
ola.stene@tine.no

■ Riktig innhold av AAT i fullfôrresjonen er viktig for å oppnå ønsket mjølkeytelse. I tillegg er AAT-kildene de dyreste fôrråvarene.

Innholdet av AAT i fullfôrblendingen må balanseres mot energikonsentrasjon og ønsket ytelse. Siden proteinråvarer eller proteinkonsen-

■ **Selv om proteinråvarer eller proteinkonsentrater ofte er det som trekker opp prisen på fôrblendingen er det en dårlig løsning å spare på dette. Foto: Solveig Goplen.**

Tabell 1. AAT-nivå i forhold til mjølkeytelse og FEm pr kg i fullfôr

Planlagt avdrått	FEm pr kg TS	AAT g/kg TS
6000 kg	0,88–0,90	90–92
7000 kg	0,92–0,94	94–98
8000 kg	0,94–0,96	100–105
9000 kg	0,96–0,98	105–110
10000 kg	0,98–1,00	110–115

Tabell 2. Eksempel 1. Ønsket ytelse 6 000 kg mjølk. Rasjon pr ku.

Fôrmidler	FEm g/kg TS	AAT g/kg TS	PBV g/kg TS	Kg fôr	Pris kr
Surfôr	0,87	75	25	35,00	13,70
Halm	0,3	50	-56	1,30	0,20
Byggrøpp	1,13	100	-47	3,00	6,20
Soyamjøl	1,12	220	238	1,80	5,65
Vit/min				0,14	0,75
Innhold i fullfôr	0,89	91	25	41,20	26,50

Tabell 3. Eksempel 2. Ønsket ytelse 8 000 kg mjølk. Rasjon pr ku.

Fôrmidler	FEm g/kg TS	AAT g/kg TS	PBV g/kg TS	Kg fôr	Pris kr
Surfôr	0,90	76	45	38,00	14,90
Halm	0,30	50	-56	0,60	0,10
Byggrøpp	1,13	100	-47	5,50	11,30
Soypass	1,10	307	85	2,00	6,80
Vit/min				0,18	1,00
Innhold i fullfôr	0,95	103	22	46,30	34,10

trater ofte er det som trekker opp prisen på fôrblendingen, kan det være fristende å spare penger ved å tilsette en mindre andel. Det er ingen god løsning. Inneholder rasjonen for lite AAT i forhold til energi vil kyrne mjølke mindre og legge på seg å bli feite utover i laktasjonen.

Fôrplaner

Valg av AAT-kilde er avhengig av hvilken ytelse en ønsker og hvilke andre fôrmidler som inngår i blandingen. PBV-innhold i grovfôret har mest og si for valg av AAT-kilde. Som enkeltfôrmidler er soyamjøl, soypass, maisgluten og fiskemjøl mest brukt.

Proteinkonsentrat ofte mest lønnsomt

I eksemplene ovenfor er det valgt å kjøpe inn enkeltfôrmidler for å øke AAT-innholdet. I mange tilfeller vil det være lønnsomt å kjøpe inn proteinkonsentrat. Proteinkonsentratene som kraftfôrleverandørene selger er som regel sammensatt av flere proteinkilder for å gi en bedre aminosyresammensetning. Noen er også tilsatt ekstra mineraler og vitaminer. Disse er beregnet for å brukes sammen med eget korn. Innhold og pris på de ulike proteinkildene varierer mye, og det lønner seg å velge riktig.

**med
SSP**
mer enn melk

Forhandlere:

Østfold/Akershus:	
Hektner Maskin.....	63 83 90 00
Disserud Fjøs og Maskin.....	63 96 63 11
Hedmark:	
Absolutt Landbruk as, Tangen..	99 47 50 36
Absolutt Landbruk, Rudshøgda	62 57 69 77
Norgesfor Strand Brænderi.....	62 35 15 00
Bevato.....	91 60 80 89
Tynset varetaxi.....	95 12 86 43
Vingelen Innkjøpslag.....	62 49 44 01
Folldal Innkjøpslag.....	62 49 00 20
Karsten Bergseth.....	90 17 82 66
Inge Bekkelund ans.....	92 83 38 87
Løten Mølle.....	62 50 89 89
Norgesfor Flisa.....	62 95 54 44
Oppland:	
Fron Traktor Service as.....	61 29 24 60
Norgesfor Ottadalen, Lom.....	61 21 18 20
Norgesfor Ottadalen, Vågå.....	61 23 70 72
O. Grobakken Landmek.....	61 34 25 50
Norgesfor Hadeland.....	61 33 68 20
Buskerud:	
Knut Olav Skrindo Lbr.utstyr.....	906 38 638
Vestfold/Telemark:	
Vestfold Lbr.teknikk.....	33 06 49 40
Norgesfor Vestfold.....	33 06 48 80
Eik Hjørdal.....	35 02 49 27
Heggveit, Seljord.....	91 18 37 50
Agder:	
Wikstøl Maskin as.....	38 15 34 00
Eik Lyngdal.....	38 33 10 10
Vanse Mølle.....	38 39 36 66
Rogaland:	
Bryne Landbruksservice as.....	51 77 07 00
Algård Landbrukssenter as.....	51 61 19 40
Bødenes Innkjøpslag, Sandnes	51 66 08 81
Coop Vigrestad.....	51 79 16 10
Coop Eikunda.....	51 46 26 47
Dalane Innkjøpslag.....	51 49 71 97
Rogaland/Sunnhordaland:	
KBS Handel as.....	52 84 67 88
Hordaland:	
Grendaservice.....	56 51 09 15
Real Maskin.....	97 67 08 27
Sogn og Fjordane:	
Anga Traktor og Maskin.....	57 72 45 90
Møre og Romsdal:	
Øye Maskin as.....	70 04 21 72
Tresfjord Lbr. og Fritid.....	71 18 34 66
Rindal Bil og Lbr.senter.....	71 66 48 12
Norgesfor Røy Mølle, Vindøla.....	71 65 86 61
Sør-Trøndelag:	
Dalebakken Maskin as.....	72 52 45 05
Norgesfor Orkla.....	72 48 75 50
Norgesfor Lundamo.....	72 87 84 10
Innkjøpslaget Kyrkesøterøra.....	72 45 24 33
Nord-Trøndelag:	
Teigen as.....	74 13 46 20
Trøndelag Traktor as.....	74 07 95 66
Dalens Maskinteknikk.....	97 12 73 40
Norgesfor Bolkan.....	74 80 90 10
Nordland:	
Torbjørn Thorvaldsen.....	75 04 83 12
Ørjedal Maskin as.....	75 18 40 23
Ørjedal Maskin Korgen.....	75 19 15 77
Troms:	
AS Tema.....	77 18 83 98
Andreas Lund.....	77 07 70 56

Melkeerstatning

Mikro fettpartikler redusert til 1/1000-del og kapslet i protein gir svært god fordøyelighet.

- Meget lettoppløselig
- Lang holdbarhet, 12 måneder
- Ikke fettavleiring i spann og slanger
- Reduserte diaretilfeller
- Melkeprotein + litt hveteprotein (ikke soya)

S.S.P. = Sprayfo Sikkerhets Pakke

Mikro Innkapslet Fett

For bedre tilvekst med mindre risiko.

Probiotic

For en sunn mikroflora i fordøyelsessystemet.

SLOTEN Syre-Mix

For en sunn flora i løypen

Villi Vital

For en sunn tynntarm.

Immuno Active+

For en bedre naturlig motstandskraft.

Prebiotic

For en stabil flora i tykktarmen.

**Sprayfo fremmer en aktiv immunitet
Gir bedre tilvekst og friske kalver**

4619 Mosby • Tel: 38 11 81 00 • Faks 38 11 91 30

**Nytt år
Nye muligheter**

M10 Melkemikser

U20 kalvedrikks-automat for inntil 30 kalver.

U40 kalvedrikks-automat for inntil 60 kalver.

Velkommen til bords!
Meny: Sprayfo

Biff '07

til inspirasjon

KJØTT

Hørt på Biff-kongressen...

// – Skal vi dyrke problemer eller ta utfordringene og være optimister. //

Bjarne Undheim, leder i Bondelaget.

// – Kravet fra forbruker er kjøtt til rett tid, det vil si hver dag hele året. Det er en drivkraft mot nytelse. //

Kjedesjef Tor-Arne Mellby, Nortura

// – Savner markedsføring av at karbonadeideig for det den er verdt i forhold til lavt fettinnhold. //

Kongressdeltaker Helene Øveråsen

// – Kjøttmarkedet er levende, vi må ha fokus på et økende underskudd. Tilbakemeldingene via KSL i år forteller oss noe, men noen har ikke svart. //

Direktør Trygve Brandrud, Nortura

// – 50 prosent av slaktet selges som kjøttdeig. Det er et stort produkt og kan trygt profileres som trylledaigen. Den er beinfri og høyt anvendelig. //

Direktør Trygve Brandrud, Nortura

// – Produktgrupper kan ha en merpris utifra følelsesmessige og definerbare kriterier. Historiefortelling blir mer og mer viktig. Ønske om å teste ut samvirke i samvirke. Der det blir tettere dialog i varestrømmen. //

Avdelingssjef Kåre Vold, Nortura

// – Jeg sparer arbeid ved å vente med å merke og veie kalven til den går selv. Det gjør kalven tredje dagen. Om høsten er alle innom vekta. Samtidig klipper jeg ei stripe over ryggen og lusebehandler. Jeg bruker energien min på å føre godt. Jeg bruker mjølbbøtte bevisst for å prege dyra mine. //

Bjarne Nes, ammekuprodusent fra Gausdal

// – 80–85 prosent av storfekjøttet har sitt utspring i mjølkebrukene. Betegnes noen ganger som bevisstløs kjøttproduksjon. Situasjonen er større slaktevekt, mer fett, lengre framføringstid. Magert vinner i markedet. Mørt og magert er målet. Gilde Ekstra fra 1. juli. Pluss kroner 1,50 til ungku, kvige og okse i fettgruppe 1+ til 3-. Klassa må være O- eller bedre. Vektintervallet skal være 225-325 kilo. Per i dag oppnår 30 prosent av slaktene denne klassifiseringa. Målet bør være 50 prosent, men det krever endret adferd. Bremse fett og vekt. //

Fagsjef Asgeir Svendsen Nortura

// – Et hamskifte i mjølkeproduksjon bringer oss videre. Vi står ved et veiskille. Vi må spre kunnskap og tiltakslyst. Vi må jobbe på lag med naturen. Kalvens karrierevalg er sentralt. Fremvekst av kastrater som kan pleie kulturlandskapet kan være utfyllende til rasktvoksende okser. //

Styreleder i Geno, Asbjørn Helland

// – Vi må forstå kreftene i markedet og være en trendutvikler. Relevant rådgivning er nødvendig. Vi må løfte oss kraftig. Vi må bli best på pris, effektiv industri, god på samhandling og best på kompetanse. Forutsigbarhet og sikkerhet for leveranse er viktig. //

Styreleder i Nortura, Harald Mork.

// – Mulige løsninger på for lite storfekjøtt: Enkeltprodusenter må bli dyktigere. Kalvetapet må reduseres. Antall kalver per årsku kan økes, lønnsomheten i produksjonen må økes. Det må gå an å leve av 50 ammekyr og det må gå an å leve med de små besetningene. Storfekjøtt kan produseres økologisk. Sau og ammekyr vil være viktig i målsetningen om 15 prosent økologisk. //

Styreleder NKA, Jorulf Lello

Fakta

Biff'07

- 250 bønder og rådgivere deltok på Biff'07.
- Temaet i år var Norsk storfekjøtt til norske forbrukere.
- Hovedarrangør er Gilde Norsk Kjøtt i samarbeid med Geno og Norsk Kjøttfeavlslag.

■ Inger Johanne og Trygve Hermundstad fra Rogne i Oppland mottok tidenes første pris for beste NRF-kjøttokse.

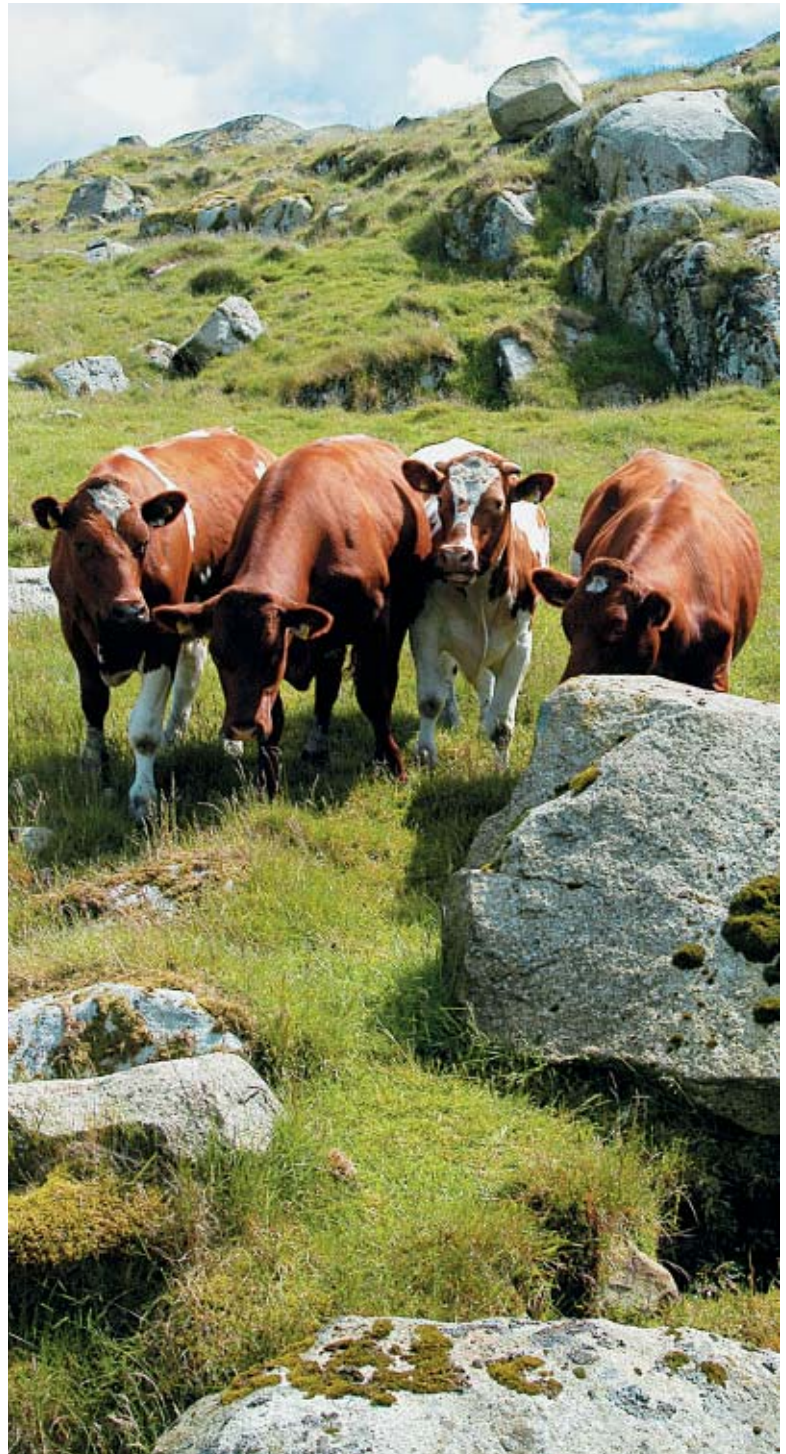

■ 5840 Rolandsgarden ble beste NRF-okse for kjøtt i 2006.

Beste NRF-kjøttokse

■ Under kongressen Biff 2007 ble prisen for beste NRF-Kjøttokse delt ut for første gang. 5840 Roaldsgarden har to offisielle avkomsgranskinger. På kåringsstidspunktet hadde oxen en avlsverdi på kjøtt på +11. Oxen er kåret blant alle NRF-okser som er født i 2000. Kriteriene for prisen er at den oxen som får prisen må ha en kjøttindeks på minst 107. Oxen må enten ha vært i bruk som eliteokse eller som spesialokse for kjøtt.

Prisen ble delt ut under den utsøkte middagen som blir kalt «Biffiaden».

■ Kastrater kan være et rett valg dersom føret er billig nok.

Fruktbarhet avgjørende i ammekuproduksjon

KJØTT

Marit L. Lystad

Konsulent, Animalia
– Fagsenteret for kjøtt
marit.lystad@animalia.no

Ola Nafstad

Seksjonssjef, Animalia
– Fagsenteret for kjøtt

Skal du lykkes med ammekuproduksjon, må du lykkes med fruktbarheten på kyrne. Kalven er produktet av produksjonen, og alt må gjøres for å få kalv i kua og sørge for at kalven overlever. Det bør være et klart mål for alle som driver med ammekuproduksjon at hver ammeku føder og avvenner en kalv per år. I tillegg bør denne kalven ha best mulig tilvekst fram til avvenning. For det økonomiske resultatet er det viktig at dette skjer med minst mulig ressursinnsats.

Mål på fruktbarhet

Ved å bruke produksjonsregistre- ringer fra Storfekjøttkontrollen, får man et bilde på fruktbarheten i besetningen:

- Kalvinger per årsku – målet bør være 1,1–1,4 avhengig av driftsopplegg og rekrutteringsstrategi.
- Kalvingsintervall – målet bør være 12 måneder.
- Alder ved første kalving – målet bør være 24 måneder.

Ammekuproduksjon er en relativt ny produksjonsform i Norge. I 1990 var det registrert 2 000 ammekyr i landet, nå nærmer antallet seg 55 000. Analyse av data fra Storfekjøttkontrollen har vist at utfordringene for å lykkes med produksjonen er fruktbarhet og kalvetap.

- Dødfødsler – målet bør være nær null.
- Tvillingfrekvens – kan være ekstra bonus, men betyr lite dersom andre sider ved fruktbarheten svikter.

Antall kalver per årsku gir et godt bilde på fruktbarheten i besetningen. Dette resultatet påvirkes, foruten av forhold knyttet til fruktbarhet, sterkt av rekrutterings- og utrangeringsstrategi. Høy rekruttering, kombinert med utrangering av eldre kyr kort tid etter kalving, vil gi et høyt antall kalver per årsku.

Kalvingsintervall og innkalvingsalder er i stor grad påvirket av fôring og driftsstyring. Kviceoppdrettet må være tilstrekkelig intensivt til at kvigene kan bedekkes når

de er 15 måneder gamle (60 prosent av voksenvekt) og dermed kalver første gang 24 måneder gamle. Dette gir lavest oppdrettskostnader og er en forutsetning for å få en fast og synkronisert kalvingssesong i besetningen. Hvor fort kyr kommer i brunst etter kalving er i stor grad påvirket av energibalanse og hold. Sterk nedgang i hold etter kalving forlenger tidsrom fram til ny brunst. Å holde kyrne i jevnt godt hold, både i sinperioden og laktasjonsperioden, er viktig for å oppnå god fruktbarhet.

Kalvingssesongens lengde har vist seg å være en viktig suksessfaktor. Det er flere grunner til det:

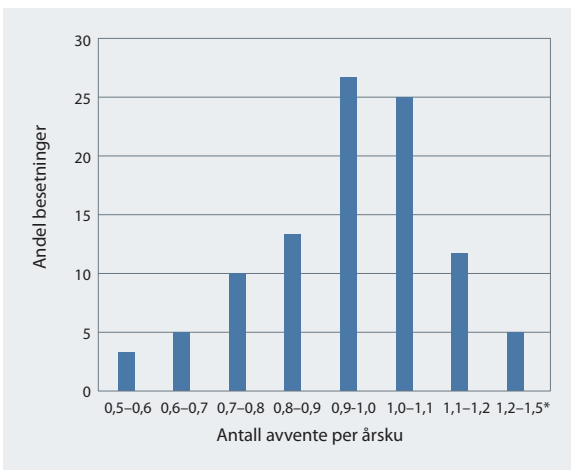
- Enklere med gruppering av dyregrupper med ulike behov, rikti-

■ **Stort kalvetap kan tyde på at det svikter med råmelkstilgang eller at oppstallingsforholdene ikke er tilfredstillende.**
Foto: Grethe Ringdal.

Figur 1. Besetninger fordelt etter antall avvente per årsku (besetninger som deltok i prosjekt Ammekuråd).

Tabell 1. Antall fødte og avvente per årsku (besetninger som deltok i prosjekt Ammekuråd).

	Gjennomsnitt	Dårligst	Best
Antall født per årsku	0,99	0,59	1,49
Antall avvent per årsku	0,96	0,47	1,49

gere fôring og bedre holdutvikling.

- Bedre mulighet for tilsyn under kalving og med spedkalvene
- Lavere smittepress i kalveflokkene på grunn av mindre aldersspredning
- Lettere å legge inn ekstra arbeidsinnsats i perioden fra kalving til ny bedekking – en periode hvor tilsyn og stell er svært viktig

I skotske forsøk har en kalvingsse-song på to måneder vist seg å være gunstig med tanke på avvenningsvekta på kalven og det økonomiske resultatet. De viktigste forutsetningene for å oppnå er kort kalvingsse-song er riktig fôring, riktig antall kyr per okse ved naturlig bedekking, avslutte paringsse-songen raskt nok og drektighetsunder-

søke hele flokken seks uker etter endt bedekkingssesong. Skal man lykkes med å få konsentrert kalving, må man ha styring, spesielt med kvigeoppdrettet. Skal kvigene tilpasses konsentrert kalving, må de kalve to uker før resten av flokken, siden kalvingsintervallet gjerne er lengre for kviger og unge kyr.

Utfordringene for å oppnå konsentrert kalving er at ammekyr kan ha mindre tydelige brunstsymptom, amming kan undertrykke og forsinke første egglosning etter kalving, samt at kjøttfe har noe lengre drektighetstid.

Kalvetap

I 2005 var andel dødfødsler i Storfekjøttkontrollen i gjennomsnitt 4,4 prosent, og det ble registrert 6,8 prosent fødselsvanser. Variasjonen mellom besetninger er stor, men over 15 prosent av besetningene hadde mer enn 15 prosent dødfødte. Dødfødsel kan skyldes for stor kalv, for trange fødselsveier, feilstillinger eller manglende veer. For å redusere faren for dødfødsler og begrense kalvingsvanser, tenk på følgende:

- Raseforskjeller. Charlais er kjent for å være utsatt, mens Aberdeen Angus er kjent for å ha minst problem. Men, dette bildet er langt fra entydig.
- Det er forskjeller knyttet til morlinjer og okser. Det kan derfor være risikofyllt å benytte en okse med ukjente egenskaper på dette området, spesielt på kvigene.
- Riktig fôring og hold. Kvigene skal være godt utviklet (85 prosent av voksenalder), men ikke feite ved kalving. Kyr skal være i stabilt hold gjennom hele drektigheten.
- Tilsyn og oppfølging er en forutsetning for å kunne ta hånd

om de tilfelle som alltid kommer. Grip inn i tide, men kjenn din egen begrensning og tilkall veterinær i tide.

I gjennomsnitt dør i overkant av tre prosent av kalvene fram til avvenning. Samlet tap av kalv fram til avvenning er altså nær åtte prosent. Også her er det en betydelig besetningsvariasjon, men 23 prosent av besetningene hadde et samlet kalvetap på over 15 prosent. Sliter man med kalvetap etter fødsel, er det stor grunn til å kikke nærmere på rutiner og stell. Hvordan er råmelkstilgangen? Er oppstallingsforholdene tilfredsstillende for kalven? Tabellen gir en oversikt over antall født og avvent per årsku. Vi ser at det er en betydelig besetningsvariasjon, hvor den dårligste besetningen er nede i under en halv kalv avvent per årsku, mens den beste besetninger klarer nesten 1,5 kalv avvent per årsku.

Mye å hente

I en produksjon som sliter med lav lønnsomhet, og hvor kalven er selve produktet, skjønner vi at kalvetap på 15 prosent får store økonomiske konsekvenser. Det har dessuten også et dyrevelferdsmessig aspekt. Figuren viser besetninger fordelt etter antall avvente. Dersom alle skal ha et mål om at hver ku avvenner minst 1,1 kalv per årsku, ser vi at kun 17 prosent av besetningene klarer dette målet. Her er det en betydelig gevinst å hente ved å øke fruktbarheten på kyrne og redusere kalvetapet!

Skal du lykkes med ammekuproduksjon har vi følgende råd:

Skaff deg oversikt over besetningen – sett deg klare mål, planlegg produksjonen og hold fokus – og sist, men ikke minst, mål produksjonen din!

De høystytende buskaper i 2006

■ Her presenteres oversikten over de høestyttende besetningene i 2006. Det er egne lister for besetninger med over og under 20 årskyr, og vi har tatt med de 65 beste besetningene i hver gruppe. Oversikten er basert på kilo mjølk. Årsaken til at ikke kilo EKM (energi korrigert mjølk) er brukt, er at oversikten da i stor grad vil bestå av besetninger med unormalt høye verdier for innhold i mjølka. Slike verdier skyldes mest sannsynlig feil rutiner for prøveuttak, og vil gi en feilaktig rangeringsoversikt.

Navn	Postnr	Poststed	Antall Årskyr	Kilo mjølk	Fettprosent	Proteinprosent
De høestyttende buskaper over 20 årskyr						
Joa, Trond	4050	Sola	23,6	11 098	4,18	3,63
Skjørto, Ole	1890	Rakkestad	20,8	10 975	3,89	3,42
Røyneberg, Gerd og Eivind	4052	Røyneberg	31,6	10 344	3,90	3,52
Lyssand Samdrift DA	5200	Os	23,5	10 279	3,31	3,25
Nornes Samdrift DA	4170	Sjernerøy	29,2	10 152	4,34	3,47
Åmøy Samdrift DA	4154	Austre Åmøy	25,3	9 838	4,21	3,43
Jenssen, Terje Olav	8813	Kopardal	21,2	9 683	4,04	3,46
Frøshaug, Saxe	1860	Trøgstad	31,9	9 674	3,89	3,38
Årsvoll, Sindre og Margunn	4312	Sandnes	34,2	9 606	3,92	3,43
Myre, Hans Olav	9336	Rundhaug	21,2	9 519	3,82	3,26
Garborg, Thor Helge	4340	Bryne	20,8	9 489	3,64	3,47
Thorset, Kåre	3560	Hemsedal	27,5	9 481	4,02	3,33
Talberg, Øyvind	1746	Skjeberg	32,9	9 441	4,06	3,46
Todnem Samdrift DA	4312	Sandnes	76,2	9 436	3,74	3,32
Slettheiene Samdrift DA	4262	Avaldsnes	37,3	9 400	3,91	3,47
Ånestad Samdrift DA	4360	Varhaug	31,0	9 396	4,23	3,34
Røvik, Lillian Eline	6456	Skåla	21,4	9 373	3,78	3,36
Fjøløy Samdrift DA	4156	Mosterøy	25,3	9 361	3,81	3,44
Volhaugen Samdrift DA	7650	Verdal	35,5	9 326	4,21	3,42
Dyngeland, Magnus Myklebust, Anne Kristin	4050	Sola	40,2	9 322	4,19	3,45
Henager, Helge	5918	Frekhaug	34,9	9 321	3,94	3,34
Skaue Samdrift DA	4532	Øyslebø	30,8	9 319	4,17	3,35
Hårstad, Narve	7340	Oppdal	23,0	9 297	3,99	3,29
Joa d.y., Arne	4050	Sola	29,5	9 284	4,18	3,41
Osmundsen, Gjertrud Svartve	5550	Sveio	23,1	9 279	4,29	3,45
Toppenhaug Samdrift DA	3300	Hokksund	56,4	9 249	3,97	3,31
Torjulvågen Samdrift DA	6629	Torjulvågen	27,7	9 230	4,07	3,44
Haualand, John	4321	Sandnes	21,6	9 164	4,19	3,17
Aase Samdrift DA	4370	Egersund	32,0	9 154	3,33	3,51
Ness, Jostein og Vebjørn	7165	Oksvoll	23,1	9 119	4,05	3,38
Buer og Valleseth Samdrift	2840	Reinsvoll	22,0	9 106	4,55	3,44
Mohr, Gustav Thorsø	1634	Gamle Fredrikstad	52,1	9 093	3,74	3,43
Algarheim, Ole Kristoffer	2056	Algarheim	22,7	9 084	4,13	3,30
Sikveland, Sølve	4340	Bryne	22,0	9 059	3,90	3,53
Tranmæl, Synnøve /Torbjørn	7224	Melhus	20,9	9 028	4,23	3,39
BB Samdrift DA	4340	Bryne	49,9	9 017	3,30	3,37
Idsøe, Karl M.	4355	Kverneland	23,5	9 000	3,98	3,23
Haugo, Brynjulv	5700	Voss	32,2	8 996	4,44	3,30
Nyland Samdrift DA	4354	Voll	58,6	8 995	3,86	3,31
Haugen Samdrift DA	5574	Skjold	23,5	8 978	4,15	3,20
Jahr, Per P. og Anne Marie	2009	Nordby	30,4	8 954	4,14	3,37
Skjerve Samdrift DA	7629	Ytterøy	37,9	8 947	4,12	3,37
Torvholen Samdrift DA	4362	Vigrestad	27,4	8 945	3,92	3,34

299 Estina

■ Nr. 299 Estina, datter etter 5847 Skjervheim.
Eier: Anne Laila Fossum og Roar Estensgård.
Foto: Solveig Goplen

Navn	Postnr	Poststed	Antall Årskyr	Kilo mjølk	Fettprosent	Proteinprosent
Hjørungdal, Per-Gunnar	6063	Hjørungavåg	27,3	8 943	4,20	3,35
Thomassen, Tor Arne	9517	Alta	33,7	8 937	4,30	3,48
Samdrift Olstad/Hansen	3228	Sandefjord	55,2	8 936	4,09	3,38
Hæra Samdrift DA	1860	Trøgstad	44,0	8 930	4,11	3,39
Nordlien/Bjørnstad Samdrift	2651	Østre Gausdal	32,6	8 929	3,92	3,46
Lilleborge Samdrift	3178	Våle	52,2	8 918	3,86	3,53
Fjørtoft, Odd Einar	6294	Fjørtoft	28,4	8 899	4,31	3,42
Trio Samdrift DA	6200	Stranda	43,2	8 895	3,72	3,41
Aksdal, Målfrid og Jarle	4360	Varhaug	24,7	8 887	4,33	3,56
Garpestad, Helge og Aslaug	4340	Bryne	22,1	8 874	4,17	3,38
Sundvor, Arne og Gunvor	4360	Varhaug	37,9	8 860	3,98	3,28
Kløkstad Samdrift DA	8015	Bodø	25,9	8 854	4,18	3,42
Svendsen, Inger Karin/ DAlen Arild	8146	Reipå	21,8	8 845	4,01	3,39
Nyvlest Samdrift DA	4360	Varhaug	32,6	8 828	4,43	3,42
Øygarden, Einar H	6873	Marifjøra	24,8	8 827	3,90	3,27
Bendiksen, Karstein M.	9475	Borkenes	20,8	8 814	3,99	3,59
Toska Storfe DA	5936	Manger	22,2	8 810	3,90	3,46
Tunset, Fred	8400	Sortland	20,0	8 801	3,81	3,44
Trønstad, Nils	7120	Leksvik	21,1	8 785	3,74	3,31
Skadsem, Unni og Bertran Trane	4354	Voll	40,3	8 783	3,85	3,34
Eikeland, Oddbjørn	4536	Bjelland	26,8	8 778	4,92	3,42
Tyssen, Håkon	5728	Eidslandet	24,3	8 761	3,77	3,34

344 Penros

■ Nr. 344 Penros, datter etter 5908 Ostad.
Eier: Jørgen Berg Dombås.
Foto: Solveig Goplen

De høystytende buskaper under 20 årskyr

Johansen, Bjørge	8150	Ørnes	7,9	10 438	4,66	3,30
Kallevik, Berner	5563	Førresfjorden	18,5	10 229	3,63	3,39
Grøntoft, Kjell	5700	Voss	50	10 154	3,92	3,37
Aanestad, Ole Morten	4360	Varhaug	19,6	10 084	4,18	3,24
Vikeså, Odd	4389	Vikeså	19,5	9 879	2,58	3,27
Dombestein, Nils	6730	Davik	2,6	9 819	3,71	3,25
Yggeseth, Gunnar	2074	Eidsvoll Verk	17,6	9 787	3,74	3,54
Skjulestad, Halvor	3870	Fyresdal	18,2	9 716	4,12	3,43
Amo Samdrift DA	6826	Byrkjelo	11,5	9 612	3,88	3,34
Løvaas, Siv Irene	8484	Risøyhamn	12,1	9 579	3,96	3,29
Jacobsen, Anlaug Eri	6887	Lærdal	19,1	9 528	3,52	3,39
Tverrfjell, Bjørnar	8534	Liland	14,0	9 506	4,08	3,32
Husdal, Steinar og Brit Ann	7300	Orkanger	16,9	9 482	3,91	3,45
Eidem, Inger Annlaug	6440	Elnesvågen	7,8	9 471	3,97	3,47
Sørensen, Johann Ragnar	8360	Bøstad	14,2	9 462	4,73	3,28
Bringe, Tomas	8146	Reipå	16,8	9 445	3,14	3,29
Henriksen, Jan Inge	9060	Lyngseidet	12,4	9 403	3,94	3,36
Pedersen, Svein	9146	Olderdalen	16,3	9 356	3,66	3,21
Fjordbakk, Otto	8450	Stokmarknes	16,5	9 347	4,14	3,22
Fredriksen, Morten og Irene	9151	Storslett	17,5	9 319	4,30	3,28

489

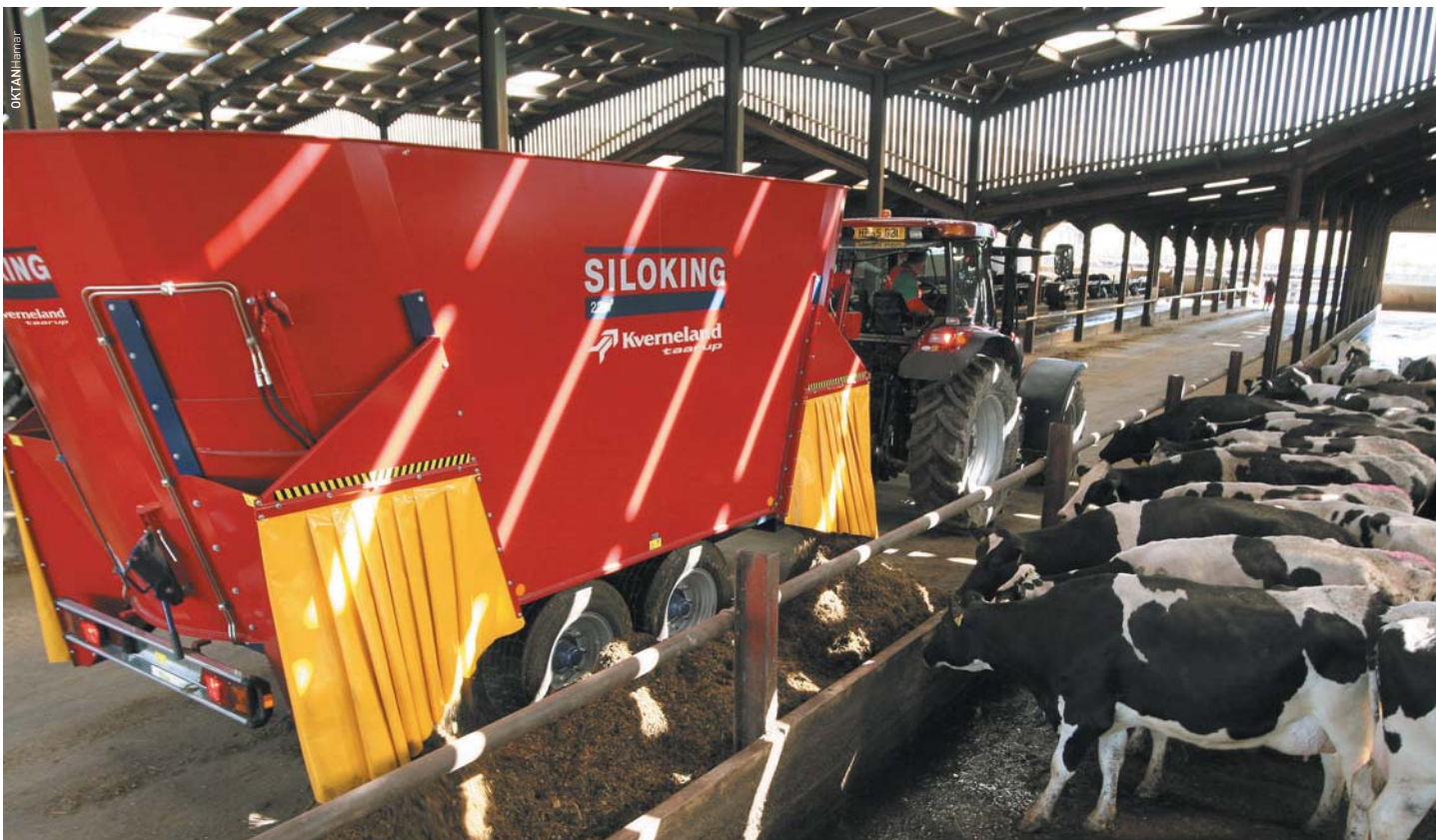
■ **Nr. 489, datter etter 5894 Jättå.**
Eier: Finnestad Samdrift DA.
Foto: Solveig Goplen

390 Svartros

■ **Nr. 390 Svartros, datter etter 5794 Skjenaust.**
Eier: Knut Kjelsrud.
Foto: Solveig Goplen

Navn	Postnr	Poststed	Antall Årskyr	Kilo mjølk	Fettprosent	Proteinprosent
Lindgaard Henrik	2840	Reinsvoll	19,1	9 310	4,00	3,30
Alsaker og Langeland Samdrift	6770	Nordfjordeid	16,7	9 302	3,61	3,25
Gresset, Odd E	6690	Aure	11,0	9 301	4,42	3,38
Gravem, Olav	6613	Gjøra	11,4	9 299	3,88	3,34
Kjelbergnes, Klara B.	7525	Flornes	15,6	9 295	4,07	3,37
Sandberg, Jørn	9517	Alta	16,7	9 294	3,73	3,35
Kristiansen, Kjell	3560	Hemsedal	9,2	9 291	3,81	3,36
Halsne Samdrift DA	4182	Skartveit	19,7	9 284	4,17	3,36
Gausel, Lars	4308	Sandnes	8,6	9 274	4,05	3,64
Olufsen, Erik	6690	Aure	11,6	9 269	4,35	3,38
Gauteplass, Halvor	3580	Geilo	11,5	9 266	4,18	3,50
Tømmernes, Terje Olsen	9151	Storslett	14,5	9 258	5,22	3,20
Eiklund, Kai Arne	3739	Skien	5,6	9 231	3,30	3,32
Skar, Linas	8615	Skonseng	14,1	9 227	3,96	3,38
Endsjø, Erling og Hilde Cla	1400	Ski	19,7	9 217	3,96	3,43
Moen, Hallgeir	4436	Gyland	16,2	9 217	4,73	3,37
Settevik, Fredrik	5700	Voss	16,0	9 216	3,41	3,31
Sørum, Kjell-Erik	9050	Storsteinnes	10,9	9 216	3,62	3,25
Stoltz, Yngve	9475	Borkenes	18,3	9 194	3,86	3,31
Reitås, Olaug	7393	Rennebu	11,0	9 181	3,89	3,40
Hokland, Randi	9475	Borkenes	16,9	9 172	4,04	3,37
Markhus, Svanhild Lilleland	5574	Skjold	9,8	9 154	4,13	3,24
Viljugrein, Anders	3560	Hemsedal	6,7	9 149	4,22	3,57
Dimmen, Jostein A	6065	Ulsteinvik	5,9	9 147	3,83	3,46
Ludvigsen, Edmund B.	9419	Sørvik	15,0	9 127	5,37	3,21
Sørgård, Paul Martin	7176	Linesøya	17,5	9 118	4,03	3,30
Venås, Herdis Bjørlykhaug	6386	Måndalen	7,3	9 116	3,82	3,27
Skjevik, Kari og Oddli Bjørn M.	7320	Fannrem	17,9	9 099	4,35	3,67
Haraldsvik, Øistein	8664	Mosjøen	11,5	9 093	3,73	3,23
Myran, Johan F.	7120	Leksvik	18,5	9 085	4,46	3,49
Willgohs, Erik	5497	Huglo	14,8	9 079	3,64	3,50
Sørby, Leif Ove	3320	Vestfossen	18,3	9 071	3,88	3,33
Risa, Dag og Trygve Ans	4050	Sola	15,8	9 071	4,26	3,34
Midtbø, Erling H.	6900	Florø	13,3	9 068	4,14	3,43
Paulsen, Erik	8680	Trofors	18,0	9 065	3,78	3,28
Mortensen, Per Arne	9360	Bardu	11,0	9 063	3,67	3,42
Nevland, Kari S. Moe/ Steinar	2960	Røn	12,2	9 060	3,79	3,31
Hole, Rune	6711	Bryggja	6,8	9 058	3,57	3,21
Hyttebakk, Sissel	7398	Rennebu	15,2	9 055	4,00	3,33
Grande, Tore Morten	7710	Sparbu	14,9	9 043	4,12	3,43
Hansen, Tor	8450	Stokmarknes	15,2	9 042	3,91	3,18
Tveito, Svein Smund	3570	Ål	12,4	9 037	4,11	3,30
Andreassen, Alf	9042	Laksvatn	10,4	9 023	3,91	3,34
Kvalvåg, Alf	5956	Vågseidet	6,5	9 022	3,88	3,37

OKTIAN Hamar

Effektiv og fleksibel fôringsvogn med vertikal blandeskrue

Ønsker du deg en fullfôrblender av høy kvalitet, og med komponenter utviklet for maksimal ytelse? Med Kverneland Taarups ulike fullfôrvogner i Siloking-serien får du både fleksibilitet, driftssikkerhet og lang levetid.

- Utformingen av beholder og blandeskruer gir homogen fôrblending, som har god smakelighet og gir bedre dyrehelse.
- Vognen sørger for jevn utmating, selv når stråmaterialene ikke er oppkuttet på forhånd.

Kverneland Taarups Siloking-vogner er enkle i bruk – og kan skreddersys for dine behov og din driftsbygning. Vognene leveres i en rekke ulike versjoner og størrelser, med én, to eller tre turbo-blandeskruer, og med volumer fra 8 til 40 m³.

Nyheter! Siloking kan også leveres i en prisgunstig, stasjonær variant, med én eller to vertikale blandeskruer. Alle Siloking fullfôrvogner kan dessuten utstyres med hydraulisk drevet vifte, for utstrøing av halm.

www.fk.no

FKM 7217-1

Utbygging til å leve av

Etter at fjøset er bygd om kan kvoten fordobles fra 89 til 180 tonn, og driftsplanen viser at dette gir god økonomi.

REPORTASJE

Rasmus Lang-Ree
rasmus.lang.ree@geno.no

For brukerne på Helleve har ikke salg av kvota vært noen aktuell problemstilling. Lars Inge Haavik kombinerer melkeproduksjon med 80 prosent stilling som semintekniker, mens Gudrun Marie Helleve er revisor-medarbeider. Strategien er å bygge ut i egen regi. Veivalget videre har flere alternativer; invitere deltaker inn i samdrift, samdrift med passiv deltaker eller å kjøpe kvote i flere omganger.

Lars Inge Haavik forteller at han sammen med fire andre diskuterte samdrift og bygging av nytt fjøs, men at han syntes økonomien ble for svak.

– Planene tilsa en investering på åtte millioner kroner og bare en og en halv arbeidsplass. Timelønnen i prosjektet så bra ut, men da de faste kostnadene på egen gård ble trukket inn ble det ikke mye igjen, sier Lars Inge.

Nå er tegningene for om- og utbygging av fjøset på Helleve klare, og Buskap følger med når Tine-rådgiver Karsten Valland presenterer driftsplanen for prosjektet.

Driftsopplegg

På Helleve har kua skikkelig sommerferie med åtte til ti uker på utmarksbeite. Kalvinga blir da konsentrert med start 20. til 25. august. Verken Lars Inge eller Gudrun Marie legger skjul på at pusterommet som kuas sommerferie innebærer er gull verdt.

Med leiejorda er fôrgrunnlaget bra. I driftsplanen stipuleres årlig avling til 75–80 000 FEm. I tillegg til egne dyr kjøpes det inn både kvige- og oksekalver for oppdrett. I tillegg til levering til slakteriet selges det også noen livdyr. Etter hvert som kutallet økes for å fylle ei større kvote, må det reduseres på kjøtt-

■ Lars Inge Haavik (til venstre) og Gudrun Marie Helleve følger spent med når Tine-rådgiver Karsten Valland presenterer driftsplan for utbyggingen, og de synes det ser lovende ut. Foto: Rasmus Lang-Ree.

produksjonen som nå ligger på 350 kilo per årsku.

Når kvigene kommer inn fra beite på høsten vil de legge beslag på ungdyravdelingen, slik at det ikke er plass til kalv over to måneder utover det som er nødvendig for egen rekruttering. Men melk gir bedre økonomi.

Utnytte eksisterende fjøs

Lars Inge forteller at siden fjøset de har er såpass bra har planen hele

tiden vært å utnytte dette best mulig. En vinkel på bås fjøset som i dag rommer ungdyra utvides i bredden fra ti til femten meter for å gi plass til 2 x 3 fiskebeinstall og melkerom i kjelleren under. For at bygget skal være symmetrisk i formen flyttes mønet på bygget. Fôrbrettet i ungdyravdelingen vil etter ombyggingen få melkekyr på ene siden og ungdyrbinger på andre.

Der 14 kyr nå står på bås gjøres det om til 27 liggebåser inkludert

■ Fakta

Kommentar til driftsplan

Kostnader til kvotekjøp (92 tonn) er lagt inn i kalkylene, med 460 000. Kvotekjøpet er finansiert med 235 000 kroner i lån, og resten med egne midler. I Hordaland er kvoteprisen på det private markedet lav sammenlignet med andre fylker (om lag 4,50 kroner).

Rådgiveren kommenterer:

Tine-rådgiver Karsten Valland kommenterer at med inntektene utenom bruket bærer dagens 13 kyr investeringen. Både soliditet og likviditet er svært god, slik at dette er en helt grei utbygging.

– Med denne utbyggingen kan de få ei kvote å leve lenge av for en rimelig penge, sier Karsten Valland.

Helleve gård på Voss i Hordaland

- Eiere: Gudrun Marie Helleve og Lars Inge Haavik
- Kvote: 89 tonn • Årskyr: 13,3 • Avdrått: 7 300 kg
- Kjøttproduksjon: 350 kg/årsku
- Areal: 216 dekar dyrket mark (130 dekar er leiejord) og 30 dekar beite

- Vinkelen på fjøset skal utvides i bredden fra ti til femten meter. For å bevare symmetrien i bygget planlegges det med en takkonstruksjon der mønet flyttes. Foto: Privat.

- Kari (9 år) synes det er artig å være med på fjøsstellet, og da er det kalvene som er hennes ansvarsområde.

Foto: Rasmus Lang-Ree.

fire sjukebinger. Bredden i denne delen av bygget utvides ved å slå ut ene sideveggen og fjerne tre gamle siloer. Hvis det skulle bli aktuelt kan huset skjøtes på i lengderetningen med ti liggebåser til.

Forholdene ligger til rette for skinnegående fôrutlegger hvis det skulle være ønskelig. I dag slippes siloføret ned på fjøsgolvet og trilles ut. For å holde investeringene nede planlegges det ikke noen automati-

Fortsetter neste side

Fakta

Økonomi før/etter utbygging

	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Antall årskyr	13,3	13,3	15	26	26	26
Kvota, tonn	89	89	100	140	180	180
Produksjonsinntekter						
Melk	303 698	303 698	342 516	476 238	611 993	611 993
Livdyr og slakt	152 352	152 352	171 825	145 023	152 620	152 620
Produksjonstillegg	313 526	313 526	330 515	349 301	366 437	366 437
Sum inntekter	769 576	769 576	844 856	970 562	1 131 050	1 131 050
Variable kostnader						
Innkjøpt fôr	109 858	109 858	123 900	154 605	222 550	222 550
Andre variable kostnader	100 798	100 798	113 682	111 725	128 283	128 283
Sum variable kostnader	210 656	210 656	237 582	266 330	351 283	351 283
Sum faste kostnader	332 000	332 000	347 000	347 000	347 000	347 000
Resultat før avskrivninger	226 920	226 920	260 274	357 232	432 766	432 766
Sum avskrivninger	67 667	95 480	95 480	95 480	95 480	95 480
Driftsoverskudd jordbruk	159 253	131 440	164 794	261 752	337 286	337 286

Driftsoverskuddet blir etter planen 178 033 kroner høyere i 2011 enn i 2007. Selv om hele investeringen skulle vært 100 prosent lånefinansiert går prosjektet i pluss. 5 prosent rente av 1,9 millioner (1,44 millioner i fjøsutbygging og 460 000 kroner til kjøp av kvote) gir en rentekostnad på 95 150 kroner.

Fakta

Finansiering

Investering	1 443 000
Investeringstilskudd (20%)	288 000
Egenfinansiering (100 000 arbeid og 40 000 i materialer fra egen skog)	140 000
Lån (865 000 med rentestøtte)	1 000 000

Utbygging til å leve av

fortsetter fra forrige side

sering på dette området i første omgang.

Utbyggingen er planlagt å gå over to år. I første fase gjøres tilbygget med melkestall ferdig, mens ombygging til liggeavdeling for kyrne tas året etter. Far til Gudrun Marie er forskalingsnekker noe som vil komme godt med i en slik byggeprosess.

Snuser på økologisk drift

Lars Inge forteller at han vurderer å legge om til økologisk drift etter at Voss har blitt klyngeområde. Men han understreker at dette er noe han i tilfelle vil gjøre utifra økonomiske og ikke ideologiske grunner,

■ **Når bås fjøset bygges om blir det liggebåser der kua står nå.**
Foto: Rasmus Lang-Ree.

men Gudrun Marie er rask til å skyte inn at husbonden er meget miljøbevisst. Det negative er at det er få øko-produsenter i området, slik at det faglige miljøet blir lite. Men Lars Inge har tro på at økonomien vil gå i pluss med øko-melk.

Tine-rådgiver Karsten Valland er ikke uenig i at økologisk produksjon kan gi et noe bedre økonomisk resultat. Han tror at resultatet i melkeproduksjonen blir ganske likt selv med et pristillegg på 60 øre for øko-melk, men ekstra tilskudd for

økologisk drift vil slå ut med pluss på bunntinjen.

Dyrevelferd i praksis

På Helleve er de opptatt av dyrevelferd og for å øke kukomforten vil det bli lagt inn gummimatter i gangarealer. Lars Inge forteller at han også vurderer å kle spaltene foran førbrettet med gummi.

– Både folk og dyr har det bedre i løsdrift, sier inseminøren med overbevisning. Derfor hadde jeg vært villig til å gå på en slik utbygging selv om det ga litt dårligere økonomi, men når jeg nå ser hva driftsplanen viser er jeg ikke i tvil, avslutter han. ■

SKÅL!

Den 23. november 2005 kunne Lely meddele introduksjonen av den sensasjonelle Astronaut A3-melkerobot. Den representerer en absolutt revolusjon innenfor fullautomatisk melketeknologi. Suksessen har vært enorm. På mindre enn 1 år er det solgt over **1.000** Astronaut A3-melkeroboter! Det er årsaken til at Lely nå har nådd enda en milepæl - et samlet salg på **4.000** Astronaut melkeroboter! Vi vil derfor gjerne uttrykke vår dyptfølte takknemlighet overfor våre kunder over hele verden for deres tillit til våre produkter, service og medarbeidere. Sammen med dere vil vi gjerne utbringe en skål for en sunn og levedyktig fremtid for melkeproduksjonssektoren!

OG ... TAKK FOR DERES TILLIT

LELY
HIGH - TECH
IN AGRICULTURE

Opplysning om nærmeste
Lely Center ring 61 28 35 00

www.lely.com

Greit og rimelig smittesluse

BYGG

Dag Magne Førland
seniorrådgiver, Mattilsynet
DK Nordre Vestfold
dag.magne.forland@mattilsynet.no

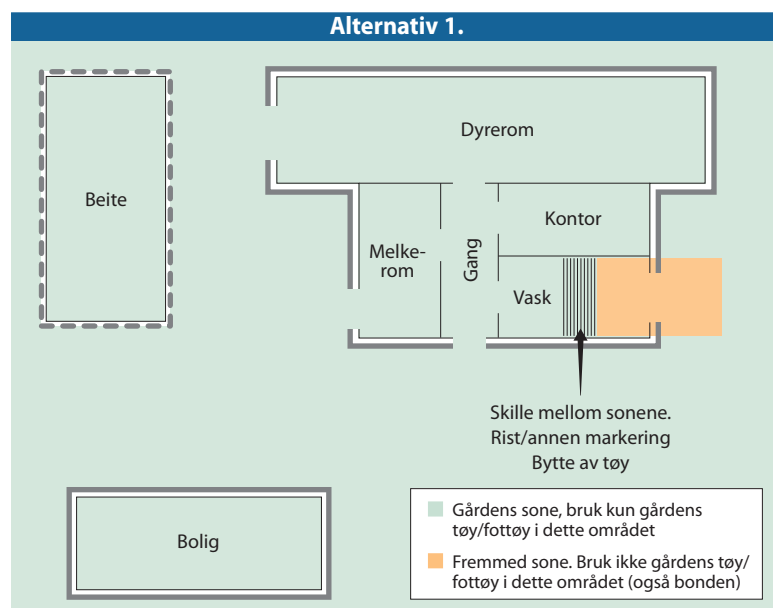
Mange av dagens driftsbygninger til storfe er bygd i en tid dette ikke var et krav og da det heller ikke var blitt så vanlig å tenke smittebeskyttelse. Det har imidlertid i flere år vært krav om smittesluse i nybygg for storfe. Men fra 1.1.2006 er det altså et krav om smittesluse for persontrafikk til og fra alle storfefjøs slik vi i lengre tid har hatt det for grisehus og fjørfehus.

Hensikten med en slik smittesluse er todelt: Besøkende skal ikke bringe smittestoff inn i besetningen, og de skal heller ikke bringe smittestoff med seg ut av besetningen.

Etablering av smittesluse bør ikke nødvendigvis være så vanskelig eller kostbart å få til i eldre fjøs. Det er to alternative måter å løse dette på (skisserte alternativ er utarbeidet av Fylkesveterinæren for Buskerud, Vestfold og Telemark i 1998).

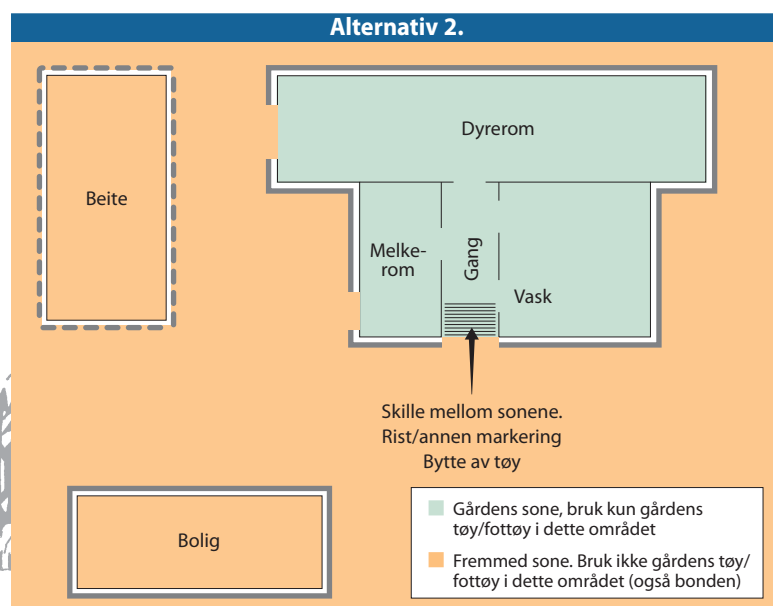
Egen inngang for besøkende

Alternativ 1 er en løsning som krever egen inngang for besøkende mens gårdens egne folk går inn og ut av fjøset uten å bruke sluse.

Samme inngang for alle

Alternativ 2 er en løsning der både besøkende og gårdens folk bruker smittesluse. Da kan alle bruke samme inngang til fjøset.

Forskrift om hold av storfe sier blant annet i § 7 at inngangspartiet til husdyrrom skal være utstyrt med smittesluse for å motvirke smitteoverføring og sikre god hygiene. Men hvordan skal en få til fungerende løsninger i eksisterende fjøs?

Finne ut hva som passer best

Begge alternativer er likeverdige, en må bare finne ut hva som passer best inn i det driftsopplegget en har. Erfaringsmessig brukes alternativ 2 mye i norske grisehus. Det er enkelt å etablere fordi smitteslusen legges i den vanlige fjøsinngangen, og det kreves lite bygningsmessige endringer. Men denne løsningen krever disiplin. Hver gang en skal inn i fjøset må en skifte skotøy og overtrekksklær.

Trolig er alternativ 1 mest praktisk i storfeholdet. Når en velger denne løsningen, må en som nevnt ha en ekstra dør i inngangspartiet, helst et stykke unna den døra gårdens folk bruker. Dessuten bør plassen der den besø-

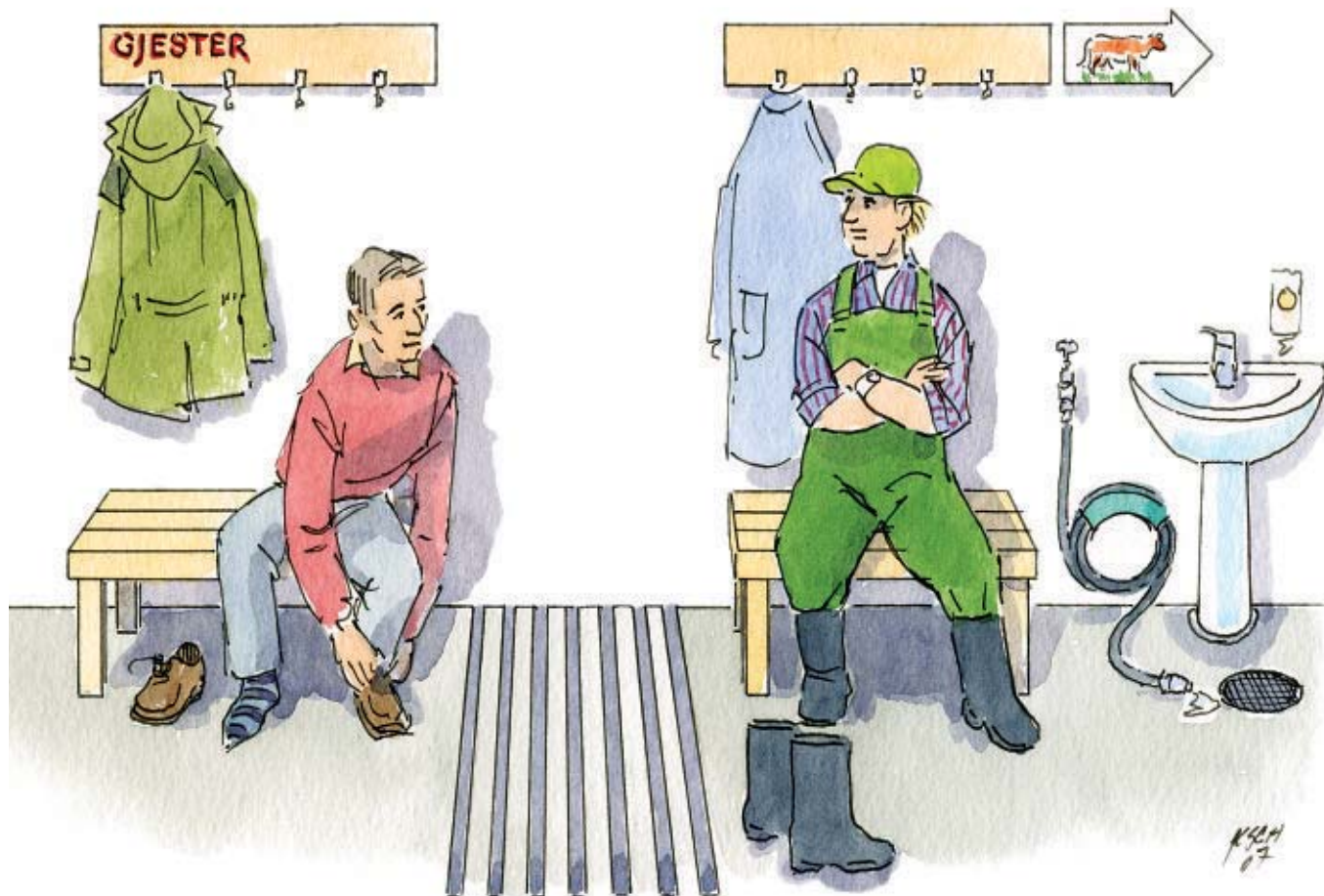
kende parkerer bilen, ikke brukes til annen trafikk. Plassen kan ha fast dekke eller det kan like gjerne brukes grov singel.

Selve smitteslusen skal ha et markert skille mellom gårdens sone og fremmed sone. Dette skillet kan bestå av noe så enkelt som en trerist. I rimelig nærhet skal det være tilgang til kaldt og varmt vann slik at den besøkende kan vaske seg og rengjøre utstyr. Dessuten må en ha noen knagger til å henge fra seg yttertøy på smitteslusens rene side og lett tilgang til besetningens fottøy og overtrekksklær på den urene side, se illustrasjon under.

Det kan være lurt å besøke yrkesbrødre i nærheten for å se hvordan begge alternativer fungerer. Tema burde også være aktuelt å ta opp på fjøsmøter eller lignende møter. Dessuten vil Mattilsynets veterinærer kunne være med på en diskusjon for å finne aktuelle løsninger.

Erfaringen er at det som regel lar seg gjøre å etablere en smittesluse på en grei og rimelig måte. Lykke til!

Inngangsparti

■ **KUA 15 UTELIGGER**

Kua 15 Uteligger etter 5848 Øygarden og med 5461 Ålrust som morfar er ei ku som fikk andre kalven i oktober. Kua produserte 7875 kilo mjølk i 2006 og hadde et kalvingsintervall på 11 måneder. Eier er Myren og Skotte Samdrift på Lesjaskog. Kua 15 Uteligger er ei skikkelig gromku forteller stolte eiere. Foto: Solveig Goplen.

Målrettet avlsarbeid

ORGANISASJON

Asbjørn Helland
Styreleder Geno
asbjorn.helland@geno.no

Sverre Bjørnstad
Adm. dir Geno
sverre.bjornstad@geno.no

I meldingsåret har aktiviteten i lagsapparatet vært meget stor. Dette avspeiler sannsynligvis både en generell stor aktivitet i næringa og en betydelig interesse for de sakene Geno har ansvaret for. Mange aktive og dyktige ansatte og tillitsvalgte legger grunnlaget for denne store aktiviteten og engasjementet. Med de endringene som nå skjer i næringa er nettopp funksjonen til lagsapparatet svært viktig.

Som avls- og seminorganisasjon for storfe må vi være blant de dyktigste til å ta signaler fra medlemmene. Innen storfeavlten tar det som kjent lang tid fra vi foretar justeringer til de får virkning på avlsmaterialet. Det blir hevdet at de viktigste nyskapinger skjer i skjæringspunktet mellom leverandør og kunde. Kort vei mellom kunde/medlem og bedrift/organisasjon er samvirkeavlens tydeligste

Årsmeldingen til Geno er i sin helhet lagt ut på nettsiden vår www.geno.no under menyen Om Geno. Vi bringer her styreleder og administrerende direktørs innledning, en del tabeller samt årsregnskapet.

fortrinn. Forutsetningen for dette er god samhandling og åpen dialog.

Krav fra medlemmer og samfunn

Genos utfordring er å vurdere hvilke krav medlemmene og samfunnet har til avlsmaterialet om 10 til 15 år. Det vi vet med sikkerhet er at det blir større besetninger, mer løsdrift og flere robotfjøs. Vi forventer også at det blir økende krav til friske, funksjonelle kyr med stor produksjonskapasitet. Vi må videreutvikle et avlsmateriale som fungerer mest mulig problemfritt i moderne driftssystemer. Kulturlandskapspleie er et viktig samfunnsbidrag fra storfeholdet og

det er viktig at også NRF-kua bidrar her.

Dagens finansiering av avlsarbeidet er en fordeling av kostnadene mellom sædavgift og omsetningsrådsmidler. Dette sikrer at alle som nyter godt av den avlsmessige framgangen også gir et bidrag til finansieringen av avlsarbeidet.

Tabell 1. Medlemmer 2006

Fylke	Medlemstall	Endring i % 2005 - 2006
Østfold	246	-7,2
Akershus/Oslo	240	-5,9
Hedmark	851	-4,9
Oppland	1 809	-6,7
Buskerud	391	-10,5
Vestfold	110	-6,0
Telemark	190	-5,5
Aust-Agder	151	-14,2
Vest-Agder	415	-7,8
Rogaland	2 147	-7,0
Hordaland	1 016	-9,8
Sogn og Fjord.	1 489	-6,9
Møre og Romsd.l	1 541	-6,9
Sør-Trøndelag	1 473	-7,1
Nord-Trøndelag	1 546	-6,1
Nordland	1 150	-5,7
Troms	354	-5,9
Finnmark	169	-6,1
Sum landet	15 288	-7,0

ASBJØRN HELLAND, styreleder i Geno

SVERRE BJØRNSTAD, direktør i Geno

– Genos styrke og konkurransefortrinn

Tabell 2. Oversikt over innkjøpte kalver til Øyer testingsstasjon i perioden 01.10.05–30.09.06

Fedre	Ant. innkjøpte kalver i perioden	Ant. innkjøpte kalver totalt	Meieriselskap	Ant. innkjøpte kalver
5522 Svarstad	4	14	Tine Meieriet Øst	70
5583 Salte	13	34	Tine Meieriet Sør	54
5603 Lien	18	75	Tine Meieriet Vest	53
5612 Ryggvold	5	33	Tine Meieriet Midt	100
5618 Guterud	28	47	Tine Meieriet Nord	14
5621 Elvevoll	14	14	Gausdalsmeieriet	1
5638 Viastua	1	4	Sum	292
5646 Heigre	49	86		
5647 Krogstad	11	11		
5654 Olstad	9	*	Meieriselskap	Ant. innkjøpte kalver
5664 Langvatn	36	*	Østfold	1
5682 Metli	2	*	Akeshus	5
5694 Brenden	39	*	Hedmark	21
5723 Ølberg	9	*	Oppland	35
5737 Turlingen	15	*	Buskerud	14
5749 Løfald	6	*	Vestfold	2
22002 Peterslund	13	28	Telemark	4
22003 Hedåker	1	4	Aust Agder	3
22004 Orraryd	15	20	Rogaland	50
22006 Vallsange	2	*	Hordaland	12
23001 Lusi Kottilan Luiro	1	34	Sogn og Fjordane	20
23002 Asmo Nyyrikki ET	1	*	Møre og Romsdal	25
Sum innkjøpt i perioden	292		Sør Trøndelag	48
			Nord trøndelag	36
			Nordland	12
			Troms	2
			Finnmark	2
			Sum	292

* Det kjøpes fortsatt kalver etter disse oksene
Dette fordi oversikten over kalver født på slutten av året kommer for sent til å bli med i årsmeldinga.

Fram til 2005 var det en trend med mindre bruk av ungoxser. For å snu denne utviklingen ble det både informert om at ung-oksebruken måtte øke, og det ble innført en rabatt på ungoxesæd. Tiltakene virket, og for 2006 ligger bruken av ungoxesæd på om lag 42 prosent.

Prising og budsjett

Ved at prisen på sæd er knyttet opp til kategorier og avlskvalitet har vi en betydelig usikkerhet i vår budsjettering. For 2006 hadde vi budsjetterert med kr 110,- i gjennomsnittlig dosepris, men resultatet ble kr 102,45. Dette utgjør en reduksjon på om lag fire millioner kroner på bunnlinja. Disse svingene må ses noe over tid. I 2005 hadde vi høyere gjennomsnittlig sædpris på grunn av noen okser med meget høy avlsverdi. Til tross for at vi i 2006 har hatt en svært god okseårgang, manglet vi spissene i de høyeste priskategoriene.

Eksport

Etter å ha hatt økende salgstall og positive økonomiske resultater de siste årene, ble det eksportert færre doser i 2006. Dette er en utvikling vi ikke er fornøyd med og som vi har truffet tiltak for å snu. Til tross for noe sviktende salg i 2006, gir resultatene fra de pågående utprøvingene og de positive tilbakemeldingene vi får fra utenlandske mjølkeprodusenter som benytter NRF, en sikkerhet for at NRF-rasen har et betydelig markeds potensial internasjonalt. De første forsøksresultatene i Irland viser at NRF produksjonsmessig og eksteriormessig ligger jevnt med Holstein, men er bedre på fruktbarhet, mastitt og celletall. Disse forsøkene gir oss en bekreftelse og dokumentasjon på at

Fortsetter neste side

Målrettet avlsarbeid

fortsetter fra forrige side

Tabell 3. 1. gangs ins., omløpsprosent 0 – 3 dager og korr. ikke omløpsprosent per 60 dager for de enkelte måneder

Måned	Ant. 1.gangs inseminasjoner			Omløps-% 0–3 dager (dobbeltings.)		Ikke-omløps-% 60 dager		
	2006/2005	2005/2004	+/- i %	2006/2005	2005/2004	2006/2005	2005/2004	+/-
Oktober	26 686	28 788	-7,3	10,2	10,8	72,1	71,6	0,5
November	44 111	44 765	-1,5	14,2	14,4	70,4	70,4	0,0
Desember	49 696	50 413	-1,4	15,3	15,2	71,1	71,0	0,1
Januar	32 959	33 046	-0,3	14,3	14,5	71,7	71,7	0,0
Februar	21 871	22 634	-3,4	13,9	14,3	72,1	71,7	0,4
Mars	23 342	23 288	0,2	12,2	12,1	71,9	71,0	0,9
April	22 692	24 921	-8,9	10,5	11,2	73,7	73,2	0,5
Mai	24 368	24 371	0,0	10,8	10,4	75,6	74,5	1,1
Juni	23 073	23 969	-3,7	8,4	9,0	76,1	76,1	0,0
Juli	20 583	20 799	-1,0	7,1	7,0	75,2	75,7	-0,5
August	18 715	19 425	-3,7	7,1	7,9	75,3	75,8	-0,5
September	18 354	19 293	-4,9	8,2	8,5	74,2	75,4	-1,2
Sum	326 450	335 712	-2,8	11,8	12,0	72,9	72,7	0,2

det arbeidet som er gjort over lang tid og de strategiske veivalg som er foretatt tidligere har vært riktige. Den langsiktige prognosen for eksporten ligger derfor fast.

Forskning og utvikling

For Geno er det viktig å prioritere ressurser til forsknings- og utviklingsarbeidet. Her er innsatsen spisset og det er gjennomført et meget godt arbeid de siste årene, men det betyr ikke at innsatsen kan reduseres. Utvikling av ny teknologi gir nye muligheter, men stiller samtidig krav om økte ressurser til tilpasning og vurdering av hva som kan implementeres og hvordan det bør gjøres. Geno har lyktes godt i å hente inn eksterne midler til denne type prosjekter, men mener det fortsatt er et potensial for økt satsning. Vi opplever at avlsorganisasjonenes arbeid nyter stor respekt i det regionale virkemiddelapparatet

i Hamarområdet. Dette bidrar til lettere gjennomføring av kompetansebyggende prosjekter i Geno, Norsvin, AquaGen og Norsk Kjøttfeavlslag. Dagens samhandling mellom organisasjonene stimuleres gjennom stiftelsen BioInn og bidrar til å bygge mer robuste miljøer.

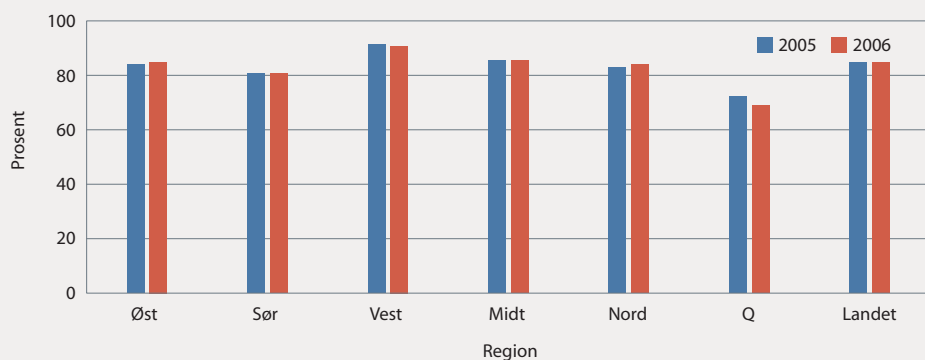

Målrettet gjennomføring av avlen

Til tross for at vi har investert mye i venteokseanlegg, laboratorium og FoU-prosjekter, ligger Geno sin største styrke i målrettet gjennomføring av avlsarbeidet. Stor tilslutning til kukontrollen, høy seminandel, målrettet ungoксе- og eliteoksebruk, pålitelige data fra både produksjons-, helse- og fruktbarhets-egenskapene og god innrapportering av semindata er avgjørende elementer. Dette er det svært vanskelig, for ikke å si umulig, å kopiere.

Kombinasjonen moderne anlegg, medarbeidere med riktig kompetanse, sterk FoU-innsats, stor tilslutning til og målrettet gjennomføring av avlsarbeidet, legger grunnlaget for at Geno skal lykkes i å videreutvikle et avlsmateriale som bidrar til økt konkurransekraft for våre medlemmer. ■

Figur 1. Markedsandel semin

Resultatregnskap 2006 (alle tall i 1 000 kroner)

MOR			KONSERN	
2006	2005		2006	2005
61 630	70 897	Salgsinntekter	62 371	73 456
30 413	26 288	Andre driftsinntekter	30 712	26 910
131 712	128 635	Semintjenesten	131 712	128 635
223 755	225 820	Sum driftsinntekter	224 795	229 001
14	-1 623	Beholdningsendringer egne tilvirkede varer	14	-1 623
12 585	11 630	Varekostnad	11 992	11 624
36 198	34 677	Lønnskostnad	36 996	35 468
5 522	4 908	Avskrivninger	5 522	4 908
43 686	42 094	Annen driftskostnad	47 406	44 364
128 600	128 651	Semintjenesten	128 600	128 651
226 605	220 337	Sum driftskostnader	230 530	223 392
-2 850	5 483	Driftsresultat	-5 735	5 609
421	208	Annen renteinntekt	505	308
658	604	Annen finansinntekt	658	604
1 049	1 026	Annen rentekostnad	1 049	1 027
102	101	Annen finanskostnad	128	118
-72	-315	Resultat finansposter	-14	-233
	-3 500	Nedskrivning av aksjer i Bovibank as		-3 500
-2 922	1 668	Resultat før skatt	-5 749	1 876
		Skatt på ordinært resultat	787	-59
-2 922	1 668	Ordinært resultat etter skatt	-4 962	1 817
	9 719	Gevinst ved salg eiendom (hovedkontor i 2005)		9 719
-2 922	11 387	Årsresultat	-4 962	11 536
Disponering av årsresultatet				
-2 922	11 387	Årets underskudd belastes egenkapital	-4 962	11 536

Rigmor Kveset
Spesialrådgiver, HMS Øst
 r.kveset@hms-ost.no

Til deg som har vært utsatt for stress og krise

■ Under selve hendelsen kan mange oppleve at det skjer som i en drøm, at hendelsen er uvirkelig. Tidsoppfatningen kan være endret slik at tiden synes å stå stille. Samtidig kan inntrykk brenne seg inn i hukommelsen. Noen vil oppleve at de blir sinte, andre føler seg hjelpeløse. Etter hendelsen kan man oppleve en del kroppslige plager, som skjelvinger, pustebesvær, rastløshet, kraftløshet, svimmelhet, muskelspenninger, hodepine, uro eller smerter i magen og svetting. Noen får følelsesreaksjoner som indre uro, fortvilelse og brister i gråt. Andre føler apati. Alt dette er reaksjoner som har sammenheng med anspenthet som oppstår under hendelsen. Disse kan kalles sjokkreaksjoner og kan gå raskt over, men kan også vedvare noen dager med vekslende styrke.

I tiden etter hendelsen er det vanlig at den enkelte har gjenopplevelser av hendelsen, som en film som trenger seg på. Samtidig kan det være vanskelig å konsentrere seg om andre ting. Tankene kretser om hendelsen. Det er viktig å ikke forsøke å fortrenge det som har hendt. Jo mer som blir bearbeidet i tiden etter hendelsen, jo mindre vil henge med og gi problemer i ettertid. Konsentrasjonsproblemer er helt vanlig. Kan du gjøre andre oppgaver en periode, oppgaver som stiller mindre krav til konsentrasjon? Det er imidlertid viktig å være på ar-

Det er helt vanlig og normalt at man etter å ha vært utsatt for en plutselig uventet hendelse (dødsfall i familien, samlivsbrudd, trusler, ulykker, kritiske situasjoner) får noen stressreaksjoner i tiden etterpå. Disse vil avta over tid og det er sjelden at noen får langvarige alvorlige psykiske skader.

ScanStockPhoto

beid. Dels er det viktig for å få snakket gjennom hendelsen, dels er det viktig for å ikke fortrenge det som har hendt.

Gjenopplevelse kan også komme som drømmer – mareritt. Eller det kan være vanskelig å falle i søvn, eller søvnen blir avbrutt. Hvis søvnmangelen blir for stor vil det forsterke de andre symptomene og det kan være nød-

vendig å bruke sovemedisin i en kort periode.

De fleste vil oppleve at de etter hendelsen er mer skvetne enn før. Høyrøstede mennesker eller plutselige lyder kan utløse angst. Lyder som minner om lyder under hendelsen er spesielt ubehagelige. Flere vil oppleve at de i tiden etter hendelsen er følelsesmessig ustabile. Humøret svinger fra topp til bunn.

Noen blir irritable overfor familie og barn.

Følelse av skyld og selvbebreidelse kan også oppleves. Oppslag i pressen kan være med på å forsterke dette. Det er viktig å snakke om slike følelser.

Tips

Gi hverandre anledning til å snakke om hendelsen, inntrykk og tanker.

Aksepter dine reaksjoner som normale reaksjoner på en unormal hendelse. Ikke forsøk å skyve bort reaksjonene de første ukene etter hendelsen. Jo mer du i denne tiden bearbeider hendelsen, jo bedre vil du takle den på sikt.

Oppretthold dine normale rutiner. Det er viktig å være på arbeid.

Aksepter at din arbeidskapasitet og konsentrasjon kan være nedsatt en periode og at du kan være mer trøtt enn vanlig.

Snakk med kolleger, familie og venner. Sett ord på hendelsen, tanker og følelser.

Ikke øk inntaket av kaffe, tobakk eller andre stimuli. Det vil kunne forsterke de kroppslige reaksjonene som skjelvinger, hjertebank, magesmerter, følelse av anspenthet og søvnvansker.

Pressen kan være pågående i jakten på sensasjoner. Vi anbefaler at de som blir utsatt for en plutselig uventet henvendelse ikke gir intervju. Vi vet fra andre hendelser at mange i ettertid har angret at de lot seg intervju, mens de enda var i sjokkfasen.

Fremtiden er her!

SAC RDS FUTURELINE MELKERBOT

Kommer snart til en gård i din nærhet.

Prisgunstig (fra kr 968 000,-)

Landsdekkende service i samarbeid med AK-Maskiner

Kontakt: Nordbye & Co AS • Tlf 67 16 79 90 • www.saceffectiv.no

Det rette valg!

Innredning for løsdrift:

- «Den lydløse fanghekk»
 - Liggebåser
 - Madrasser 100 mm tykke
 - Matter 30 mm tykke
 - Fleksible bingeskiller/porter
- Fra 0,40 m til 7,00 m*
- Kraftforautomat for kalv
 - Rundballehekker

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Brunsbu Østre, 1735 Varteig
Telefon 69 15 23 70 – Telefax 69 15 23 71
Trøndelag: Erling Gresseth, tlf: 918 77 315
www.bbagro.no

Kalvingsvansker

HELSE

Berit Christine Brændvang

Veterinær og gårdbruker på Tynset
beritc@fjellnett.no

Av og til går ikke kalvinga som den skal. Problemer kan oppstå i ulike stadier av fødselen, og rask og riktig hjelp er avgjørende for at det skal gå bra med ku og kalv. Det er ikke farlig å undersøke fødselskanalen forsiktig, dersom en mistenker at noe er galt. Det er bedre å tilkalle veterinær hjelp i tidlig fase, dersom en påviser eller mistenker problemer, enn å risikere akutte alvorlige situasjoner en ikke mestrer, og som gjerne ledsages av store lidelser for dyra. Dette må en, som ansvarlig for det kalvende dyret og den ufødte kalven, forsøke med alle midler å unngå.

Holdning, stilling og leie

Holdning, stilling og leie beskriver kalvens plassering og posisjonering inne i kua. Feil her hindrer en normal fødsel. Dersom kalven på grunn av feilen i sin helhet befinner seg i livmorhula, vil kua presse lite, og fosterhinnene kan være intakte slik at fostervann ikke kommer ut. Andre ganger presses fosterdeler inn i fødselskanalen, slik at kua begynner å trykke og fostervannet går. Fosterdeler som en klauv, ett eller to bein eller hode kan komme til syne, men kua klarer ikke å presse kalven ut, uansett hvor hardt den jobber.

Holdningsfeil innebærer at en eller flere av kalvens kroppsdeler ligger feil i forhold til resten av kroppen, og dette er årsaken til svært mange kalvingsvansker. Eksempler på dette er at ett eller begge frambein er bøyd i ett eller flere ledd, slik at beinet/beina bøyes bakover og ikke føres inn i fødselskanalen. Feilen kan angå kodeledd, framkneledd, albueledd og skulderledd. Som regel er disse feilene vanskeligere å rette jo høyere opp på beinet feilen befinner seg, og jo lenger kua har klart å presse kalven ut til tross for feilen. *Holdningsfeil* på hodet innebærer at hodet er bøyd bakover langs kalvens høyre eller venstre side, eller hodet kan være presset ned mellom kalvens frambein. I slike tilfeller kan kua presse frambeina langt ut. Retting av holdningsfeil på hodet trenger ofte veterinær assistanse. Dersom kalven kommer baklengs, hender det at begge bakbein er bøyd framover innunder kalven, en setefødsel, og slik kan den ikke forløses. Kalven ligger i sin helhet i livmorhulen, og det er ofte lite eller ingen trengninger. Fødselen stopper bare opp. Retting av bakbeinsholdning kan være en tung og vanskelig jobb, særlig hvis kalven er stor. Denne type fødselsvansker bør

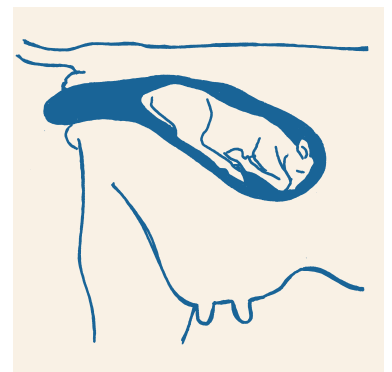
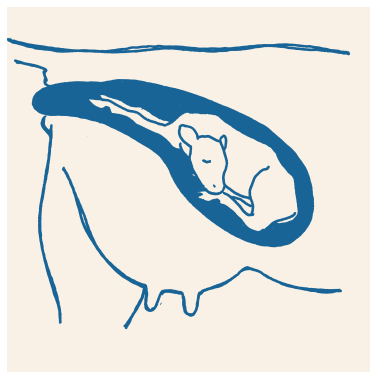
i de fleste tilfeller overlates til veterinær.

Stillingsfeil innebærer at kalvens rygg ikke er plassert opp mot kuas rygg. Kalven ligger an til forlengs eller baklengs fødsel, men ryggen er dreid mot høyre eller venstre, eller er vendt nedover. Er kalven bare vridt litt mot høyre eller venstre kan det gå greit å rette den. Ligger den imidlertid med ryggen ned, og kanskje er veldig stor, og kua presser av full kraft, kan det være svært vanskelig å rette feilstillingen.

Leiefeil innebærer buktverrleie eller ryggverrleie, der henholdsvis bukside eller ryggside ligger an mot livmorhalsåpningen. Buk- og ryggverrleie er ofte svært vanskelig å rette, og det er fare for å påføre livmorvegg og fødselskanal store skader. Heldigvis opptrer det ikke ofte. Slike tilfeller skal overlates til veterinær.

Store kalver

For store kalver skyldes enten at kalven i seg sjøl er spesielt stor, eller at mordyret ikke har et fullt utviklet bekken (kviger eller dårlig utviklede kyr). Problemet blir uansett det samme – kua greier ikke å presse ut kalven på egen hånd. Kua begynner å presse fosteret inn i bekkenet, men uansett hvor hardt

Noen ganger ligger kalven feil, andre ganger er kalven for stor i forhold til mordyret. I begge tilfeller er det å være observant og ta riktige beslutninger nødvendig for å berge liv.

og hvor lenge den presser, vil kalvens passasje gjennom bekkenet stanse på et visst stadium. Ofte lar framparten seg forløse, men kalven blir sittende fast når bakparten skal inn i kuas bekkenkanal («bekken mot bekken»). Dette skyldes at kalvens hofteparti er for stort, og/eller at kalvens bak-knær presses mot kuas innvendige bekkenkant og

■ **Selv om over 93 prosent av alle kalvinger skjer uten problemer, er viktig å vite hvordan du skal opptre når ikke alt går som det skal.**
Foto: Rasmus Lang-Ree.

hindrer videre passasje. Kalven henger da ut av fødselsåpningen, og begynner å puste fordi navlesnoren kommer i klem. Står man overfor

en slik situasjon, haster det veldig med å hjelpe kua. Kalven lever ikke lenge når den henger slik, og kua får ganske raskt nerveskader i bekkenet, som kan forårsake at den ikke kommer seg på beina igjen etter fødsel. Husk da å trekke kalven nedover mot juret, ikke rett bakover!

Fortsetter neste side

Kalvingsvansker

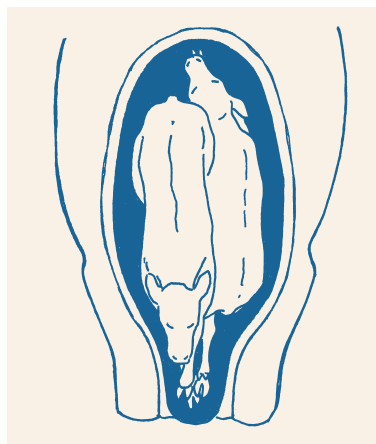
fortsetter fra forrige side

En for stor kalv som kommer baklengs, vil stanse opp enten når bak-knærne skal inn i bekkenet, eller når hoftene skal inn i bekkenet. I disse tilfellene vil bare bakklauver og eventuelt noe mer av bakbeina være synlig, og selv om kua presser og presser, avanserer ikke kalven gjennom bekkenet. Generelt er en stor kalv vanskeligere å forløse når den kommer baklengs enn når den kommer framlengs. Det er viktig at den forløses raskt. Blir kalven hengende fast halvveis ute, prøver den å puste fordi navlestrengen er kommet i klem, og vil da raskt drukne i fostervannet.

Tvillinger

Tvillingfødsel medfører oftere kalvingsvansker enn enkeltfødsler, og dødfødsler er vanligere ved tvillinger. Holdnings-, stillings- og leiefeil opptrer relativt ofte på den ene eller begge kalvene, og ofte kan en komme forlengs og en baklengs. Det er ekstra trangt i livmorhula, og dette gjør det vanskelig å rette opp feil på den kalven som skal forløses først. Det er også lett å bli forvirret over hvilke fosterdeler som tilhører hvilken kalv når en undersøker

■ Eksempel på hvordan kalvene kan ligge ved tvillingfødsel.

fødselskanalen. Tvillinger er ganske vanlig hos storfe. Flere enn to kalver kan også forekomme, men er veldig sjelden.

Børslyng

Børslyng er relativt vanlig på ku, og skyldes at den drektige livmora dreier seg rundt sin lengdeakse, slik at fødselskanalen innsnevres. Dette medfører at kalven ikke kan presses ut, og som regel ligger kalven i sin helhet i livmorhula. Fostervannet kan i noen tilfeller gå, men ingen fosterdeler kommer til syne, og kua har lite eller ingen trengninger, men viser ofte tegn på uro og smerte. Børslyng gjenkjennes ved at en, når hånden føres inn i fødselskanalen, kan kjenne dreiningsfurer i skjedeveggen. Passasjen inn til kalven er trang, og hvis dreiningsgraden er stor, kan det være omtrent umulig å nå inn til kalven. Behandling av børslyng er i all hovedsak veterinærarbeid. For å få et vellykket resultat, er det viktig at hjelp tilkalles så fort en får mistanke om børslyng.

Framlengs eller baklengs?

Mange syns det er vanskelig å avgjøre om det er frambein eller bakbein som kommer først. Undersøker en dyras anatomi (se på en allerede født kalv, eller på kua) vil en imidlertid se at leddene er ganske ulike på fram- og bakbein. Kodeleddene er like, men beveger en seg opp til neste ledd, vil en se at framkneleddet på frambein er rundt i formen og bøyer seg samme vei som kodeleddet. På bakbein vil imidlertid neste ledd være haseledet. Hasespissen er veldig karakteristisk, og dessuten bøyer dette leddet seg motsatt vei av kodeleddet. Å bare studere om såleflaten på klauvene peker opp eller ned er

ikke tilstrekkelig for å skille fram- og bakbein, da en kalv som kommer framlengs med ryggen ned vil ha framklauvenes såler pekende opp, akkurat som en kalv som kommer baklengs med ryggen opp, vil ha bakklaavens såler pekende opp (se figur).

Hygiene og hjelpemidler

Ved all undersøkelse av fødselsveier skal man først rengjøre grundig området omkring fødselsåpningen. Vanlig håndsåpe eller grønnsåpe er greit å bruke. En kan også bruke desinfiserende såper som er spesielt beregnet for formålet. Lange engangs undersøkeshansker anbefales, både av hensyn til kua og en sjøl. Bruker man ikke hansker, må hender og armer rengjøres grundig. Glidemiddel er en fordel dersom fødselskanalen begynner å bli tørr. Det beskytter slimhinna i fødselskanalen, og når friksjonene blir redusert er det mindre ubehagelig for kua når hånda føres inn, i tillegg til at kalven glir lettere ut.

Fødselskjettinger i rustfritt stål, eventuelt snorer beregnet til fødselshjelp, kan festes på kalvens bein når forsterket trekraft er nødvendig. En må sørge for at de er enkle å rengjøre og desinfisere og at de er utformet slik at de ikke forårsaker skader på kalven under bruk. Spør veterinæren om råd. Kjettinger, snorer og tau må festes ovenfor kodeleddet for ikke å forårsake skade. I tillegg må man være ett hundre prosent sikker på at kalven ligger i riktig posisjon før en begynner å trekke. Man skal bare trekke når kua presser, og med jevn kraft, og når kalven er halvveis ute må det trekkes nedover mot juret, og ikke rett bakover. Man kan ikke trekke i kalvens hode, kun styre det i fødselskanalen. ■

Kvikk storfeklave

www.husdyrmerke.no
NETT-BUTIKK

www.PRESIS.no

Norsk mønster
nr. 71673

Bruddsikker plast og varig pregning

Kvikk Storfeklave gir sikker merking av storfe på beite.

Kvikk Storfeklave har sikker hurtiglås med rask og enkel lengderegulering.

60–90 cm for ungdyr.
80–110 cm for voksne dyr.

Leveres i 8 farger: Grå, rød, gul, orange, grønn, blå, hvit og fiolett.

Pr. stk. **kr 64,-**
Pregning av navn/adr.
Pr. klave **kr 6,-**

BJØLLER SOM HØRES LANGT!

Våre solide storfebjøller har en kort grov klang som høres langt selv i tett skog og kupert terreng. Bjølla trees enkelt inn på klaven.

Ku - 12 cm
kr 91,-

Ku - 10 cm
kr 76,-

Kalv og kvige - 9 cm
kr 59,-

- Priser eks. mva.
- Varene vedlegges faktura med giro.

Os Husdyrmerkefabrikk as
2550 Os i Østerdalen

Kundeservice: 62 49 77 00

www.husdyrmerke.no

Foto: Petter Nyeng

FORMEL

FORMEL Favør 40

- gir god proteinprosent i mjølka

FORMEL Favør 40 passer til kyr med høgt grovfôropptak.

- Mye lettnekbrytbar stivelse stimulerer mikrobeoppbyggingen i vomma
- Det høye AAT innholdet sikrer proteinforsyningen selv ved høgt fôropptak
- Skal benyttes sammen med grovfôr av god kvalitet

Felleskjøpet

■ I Buskap ønsker vi flere bidrag fra leserne. Enten det er spørsmål eller synspunkter, bilder av fine kyr eller artige hendelser, praktiske

råd eller annet er det bare å sende oss en e-post eller et brev. Og har du et eller flere bilder å sende med er det helt topp. Red.

Snart er det vår

■ Sykler som ligger slengt rundt er noe som kan være irriterende. Sist vår fant Buskap dette sykkelstativet hos en bonde i Nord Østerdal. Kanskje en ide for flere.

Vandreutstilling i Valdres

■ 19. og 20. februar var det storstilt vandreutstilling i Valdres med 104 dyr påmeldt. Ulsaker-dattera 317 Fjellros ble kåret til Valdresprinsessa. Fjellros fra Skattebu Samdrift er ei meget flott ku som til sammen fikk 13,5 poeng (9,0 poeng for kropp og bein og 4,5 poeng for jur). Foto:Hans Storlien.

Stemmingsbilde fra kalveavdelingen

■ Jonny Hundvebakke i Jølster i Sogn og Fjordane, som er både inseminør og melkeprodusent, forteller at han fikk en kalv i halv tolvtida på julekvelden. Da kalvinga var vel overstått senket roen seg i fjøset og Jonny fant ut han skulle ta et bilde. Det var en stille og fin stemning i kalveavdelingen.

GrasAAT® N LACTO

GrasAAT® N PLUS

Det unike med GrasAAT-produktene er:

Laktose i GrasAAT® N-Lacto hjelper i gang den gode melkesyre-gjæringa i startfasen. Ingen andre syremidler i markedet har denne kombinasjonen av syre og laktose.

Benzosyre i GrasAAT® N-Plus forsterker sammen med propionsyre effekten mot gjær og mugg. Du får da mer stabilt surfôr i utføringsfasen og mindre problemer med varmgang. Benzosyre er naturens eget konserveringsmiddel og finnes i blant annet tyttebær.

Foto: Stampix

Foto: frukt.no

Liten tue kan velte stort lass - og små detaljer i ensileringsmiddelet kan berge mye surfôr

Felles for de to nye GrasAAT-produktene er:

- > Maursyre og maursyresalter som begrenser proteinnedbrytning, forbruk av sukker og omfanget av gjæringa.
- > Natriumsalter nok til å gi et håndteringsvennlig produkt for deg og et smakelig fôr for dyra dine.
- > Ingen ammoniakk og dermed enklere tolking av surfôranalysen.
- > De er produsert i Norge og kan leveres i både kanner, fat, containere og i bulk.

www.grasaat.com

ADDCON
Nordic AS

BUSKAP

Samlepermer

Kjøp samleperm til BUSKAP! Prisen er kr. 50,- + porto

BUSKAP – GENO, 2326 HAMAR – Tlf.: 62 52 06 00 - Faks: 62 52 06 10

WestfaliaSurge

LOKALMILJØ

Melking med fokus på LØNNSOMHET

Vi har løsningen som passer dine ønsker og behov – og rustet deg for fremtiden.

For nærmere informasjon ta kontakt med nærmeste A-K forhandler.

A-K maskiner T-mek

www.a-k.no www.reime-landteknikk.no

Seko Fullfôrblandere

Det er vi som har utstyret alle snakker om!

Markedets mest rasjonelle fôringsssystem. Letter hverdagen og kan gi stor økonomisk gevinst!

seko

Ta kontakt med oss eller nærmeste LM-forhandler for referanser, pristilbud og ytterligere informasjon.

Hovedkontor: 2870 Dokka
Tlf.: 61 11 33 33.

Fax: 61 11 33 37

E-mail: firmapost@lma.no
www.lma.no

LM LENA MASKIN AS

Kan du være like dyktig til alt?

FORSKJELLIG

Ole Christen Hallesby
Landbruksøkonomisk
rådgiver
och@hallesby.no

Kravene til en melkeprodusent blir stadig større. Det er ikke nok å være en god produsent. I tillegg skal du også gjøre veivalg og vurderinger som gjør at bedriften din er på rett spor. Hvordan skal du greie å ha fokus på det som er viktig og nødvendig? Erfaringer viser at det er de som greier denne fokuseringen som også er de som lykkes best.

Jeg snakker om å være bedriftsleder, ikke bare melkeprodusent. Det er ikke bare i fjøset du skal tjene pengene. Budskapet er at du ikke skal skamme deg over å tjene en tusenlapp på kontoret også. Utfordringen blir derfor å finne en god balanse mellom disse oppgavene. For å illustrere dette kan det være nyttig å dele inn arbeidsoppgavene du har.

Produksjon eller ledelse

Som melkeprodusent må du ha kunnskap om selve produksjonen. Det vil være innen områder som biologi og teknikk. Dette vil gjelde på jorden i førproduksjonen og inne i fjøset i selve melkeproduksjonen. På den andre side har du oppgavene som bedriftsleder. Det vil dreie seg om alt fra noteringer om helsestilstand hos kua og om føring til bestilling av kraftfôr og føring av regnskapet. Dette kaller vi driftsledelse. Samtidig har en bedriftsleder også oppgaver knyttet til lederskap. Det vil være oppgaver som vurde-

Tiden er kommet for at du skal tørre å flytte fokus fra detaljkunnskapen om melkeproduksjonen, til spørsmål om lederskap. Det betyr ikke at du mister fokus, men får en annen synsvinkel.

ring av nye investeringer eller om det er riktig å fortsette med ku.

Rutinearbeid og utviklingsoppgaver

En annen inndeling kan være å vurdere om oppgavene jeg gjør er rutinepreget eller ikke. Et rutinearbeid vil i denne sammenhengen være noe som er en godt innarbeidet arbeidsoppgave som du gjør med jevne mellomrom. Alt fra melking som du gjør flere ganger om dagen, til avslutning av regnskapet som du bare gjør en gang i året.

En utviklingsoppgave vil være noe du ikke har gjort før. Kanskje du har gjort noe lignende, men ikke på denne måten. Da krever det at du i større grad må tenke igjennom hvordan det skal gjøres og hvilke konsekvenser det får. For de fleste utviklingsoppgaver er det et mål at en ny teknikk eller metode skal innarbeides slik at det videre blir en del av rutinearbeidet. Eksempelvis vil kjøp av en ny føringsvogn kreve at du setter deg inn i teknikken, men senere skal du ikke daglig behøve å tenke på det.

Som du ser av tabellen under, har inndelingen jeg her har foretatt ført til at du har fått delt arbeids-

oppgavene i fire ulike typer oppgaver. Test for din egen del forståelsen av dette ved å bruke konkrete eksempler fra din hverdag. Du kan gjøre dette ved å plassere ulike arbeidsoppgaver i de feltene de hører hjemme.

Det er flere måter du kan bruke denne inndelingen på. Målet må uansett være å finne ut hvor du til en hver tid må ha et større fokus for å bli bedre. Spør deg selv hvilke typer oppgaver du mestrer best og dårligst. En annen måte å bruke inndelingen på er å se på en forbedringsprosess som en bevegelse fra felt til felt. Denne sirkelbevegelsen er nødvendig for å få et godt resultat. Hopper du over et av feltene eller stopper opp, blir det ingen forbedring.

Et eksempel

Et eksempel kan være førkvalitet. La oss si at du bruker rundballer i føringen (felt A). Registreringene via Effektivitetskontrollen viser at melkemengden ikke er på topp (felt C). Du foretar en vurdering av dette og finner ut at førkvaliteten er for dårlig og at noe må gjøres med den (felt D). En løsning kan være å satse på tradisjonell silo på grunn av ustabile innhøstingsforhold. Du bygger en tårnsilo med nytt innleggings- og uttaksutstyr (felt B). Etter litt igangkjøringsproblemer begynner du å få til en bedre førkvalitet. Innhøsting og føring er nå blitt en del av dine nye rutiner (felt A). Nye registreringer via Effektivitetskontrollen viser at melkemengden og dekningsbidraget har økt (felt C).

Tabell 1.

	Produksjonsteknikk	Bedriftledelse
Rutinearbeid	A Dagens teknikk / metode	C Driftsledelse
Utviklingsarbeid	B Innføring av ny teknikk / metode	D Lederskap

■ Tiden er kommet for at melkebonden må flytte fokus fra produksjonsdetaljene til oppgaven som leder. Foto:Tine's Mediebank.

Hvilken konklusjon trekker så bedriftslederen (felt D)?

Isolert sett viser dette eksemplet betydningen av sirkelprosessen som også ble omtalt i Buskap nr 1 2007. Men den viser også at du som bedriftsleder må ha en overordnet vurdering av det som skjer og skal gjennomføres. I dette tilfellet foregikk sirkelprosessen på et litt for snevert plan. For hvilken konsekvens fikk endringen for totaløkonomien? Dekningsbidraget økte, men investeringskostnaden til ny silo og teknisk utstyr krevde høyere årlige kostnader enn økningen i dekningsbidrag. Totalt sett for virksomheten din var dette derfor ingen forbedring.

Lederskapet forsømmes

I praksis ser vi at feltet Lederskap (felt D) er det området de fleste enten hopper over eller går for lett igjennom i slike prosesser. Maskinforhandleren står allerede med tilbudet klart før du har tatt deg tid til å vurdere hvilken beslutning som

er riktig. En annen årsak til at dette feltet blir forsømt er at det av mange oppleves diffust og sammensatt.

Lederskap er den evnen du har som bedriftsleder til å vurdere en situasjon. Det viser også i hvilken grad du greier å se på sakens betydning og konsekvens i forhold til alle sider ved gården. Alt fra politiske trender, via produksjonsapparatets kapasitet til betydningen for økonomisk resultat og familiesituasjon. Lederskap er også å finne gode løsninger, planlegge og gjennomføre.

Vi har med mange årtiers fokus på produksjonen opparbeidet masse kunnskap om hvordan vi skal bli gode melkeprodusenter. De som ennå ikke er dyktige produsenter, er de som har latt være å ta denne kunnskapen i bruk. Når det gjelder lederskap oppfattes dette som en mindre håndfast kunnskap. Det gjør at du må angripe denne på en annen måte.

Tiden er altså kommet for å flytte fokus fra produksjonsdetaljene

til oppgaven som leder. Det betyr at du hever deg litt høyere opp for å få overblikket, men beholder synet på detaljene i produksjonen. Når du er trygg på detaljene og samtidig har overblikket, har du en større mulighet til å ta de riktige avgjørelsene.

Etabler et gårdsråd

Hvis du kjenner at du trenger hjelp til denne prosessen, skal du ikke behøve å gå langt for å finne støtte. Det du trenger er et par personer du har tillit til og som tør å fortelle deg sannheten. De behøver ikke ha detaljkunnskap om melkeproduksjonen, men det er vesentlig at de har forståelse for de mål du har for å drive gård. Den nærmeste personen til denne oppgaven er ektefellen din. Her finner du en person som bør ha alle disse egenskapene i en person. Kanskje du også har en god kollega eller venn som du kan diskutere med?

Samtaler innen temaet ledelse kan fort bli litt ufullstendige hvis de skjer tilfeldig fra sak til sak. Vurder om du skal ta med disse personene i et gårdsråd. Sett opp som mål at dere bruker en halv dag tre-fire ganger i året til å drøfte temaer som har med lederskap å gjøre. La dem stille kritiske spørsmål til avlingsresultat, avdråttensnivå i melkeproduksjonen, likviditetsutvikling og så videre. Legg frem dine investeringsplaner og gi dem begrunnelse for hvorfor du har tenkt å gjøre det. Med to «utenforstående» personer får du testet dine synspunkter og din vurderingsevne på en god måte.

Den melkeprodusenten som innser at lederskap er en vei til langsiktig suksess i melkeproduksjonen, er styrket i å møte de utfordringer som ligger foran oss. ■

Kalvemønstring i vest

Hanne Marie
og Amalie Børdal Lyssand

Kalvemønstring, ponniridning
og melking fyller fritida. Nå planlegges
ny sesong med kalvemønstring.

■ Jeg heter Hanne Marie og er 12 år. Jeg bor på en gård i Os utenfor Bergen. Søsteren min og jeg har deltatt på kalvemønstring her i Os hvert år siden jeg var seks år, og min søster har vært med siden hun var fire år. Jeg har vært så heldig å ha vunnet konkurransen fire ganger. Vi bor på en rimelig stor vestlandsgård med cirka 90 storfe og 19 hester.

Festdag på Bondens dag på Os

Når vi velger ut kalv for årets utstilling pleier vi å se på utseende til kalven og om den er snill. Jeg liker best de kalvene som er brune og hvite, mens min søster er glad i svarte og hvite. Vi begynner treningen noen uker før utstillingen. I 2006 fant jeg ut at jeg skulle lære min kalv noen kunster. Jeg lærte den å gi meg et kyss på kommando. Det slo tydelig godt an hos både dommere og publikum. I år har jeg tenkt å lære den enten å sitte eller å gi labb. Nå lurar jeg på om det går an å få til. Det blir spennende å prøve.

Når vi begynner treningen er kalvene enten veldig spreke eller helt motvillige til å gå. Likevel er de egentlig utrolig lærevillige og etter få dager går de som en hund i bånd. Vi børster og steller og vasker de slik at de skal være blanke og fine til utstillingsdagen.

Bondens Dag

På kalvemønstringa er det også salg av gårdsvarer og visning av ulike gårdsredskap,

■ Hanne Marie Børdal Lyssand har lært kalven et triks, nemlig å gi sin handler et kyss. Foto: Privat.

■ Amalie Børdal Lyssand foretrekker svarte og kvite kalver. Foto: Privat.

fordi kalvemønstringa er i tilknytning til Bondens Dag på Os. Den dagen får alle som ønsker det gratis frokost i sentrum. Vi synes det er veldig trivelig den dagen, og mange kommer for å se. Mange barn har lyst å klappe kalvene. Etter at utstillingen er over får alle de barna som har lyst lov til å komme inn i

utstillingsringen og klappe kalvene. Mange synes det er stor stas, mens noen er litt redde. Etter at vi er ferdig med utstillingen av kalv leier jeg ponnien til meg og min søster rundt et lite vann i sentrum slik at de som vil ri kan bli leid en runde der. Det pleier å være tre eller fire ponnier. Dermed blir det ikke så lenge å vente. Vi pleier også å ha med ei ku og naboen sin gris samt noen høner, en sau og gjerne noen kaniner og kalkuner. Da blir det litt av hvert for besøkende å se på.

Liker å konkurrere

Ellers i fritiden trener jeg sprang og dressur med ponnien min Harvest Dublett som er en Welsh ponne. Jeg har startet en del konkurranser og til nå har jeg fått 16 rosetter/premiesløyfer. Jeg ble nummer fire i Vinterponnicupen i Hordaland i 2005 og nummer tre i fjor. I år håper jeg at jeg blir nummer to. Min søster Amalie har nettopp fått seg en Shetlandsponne som hun skal trene. Hun skal starte i ponnitravløp med den.

Jeg hjelper også til i fjøset så snart jeg har tid. Siden jeg var 11 år har jeg kunnet melke alene. Jeg har god oversikt over fjøsstellet. Det er gøy å være med i fjøset og jeg liker ekstra godt kalvene. De er så søte når de vil suge på fingrene og bli kost og klappet på.

Jeg er odelsjente og håper at jeg kan overta driften av gården etter min far når jeg blir stor.

EN SIKKERHETSAVTALE HØRES IKKE SÅ MORSOM UT

– men det gjør ikke et nedbrent fjøs heller.

Feil ved det elektriske anlegget er den hyppigste årsaken til brann i driftsbygninger. Vi har utviklet en sikkerhetsavtale for slike anlegg. Denne gir deg både en tryggere hverdag og billigere forsikring. Med sikkerhetsavtalen får du nemlig rabatt på forsikringspremien, i tillegg til at det elektriske anlegget blir kontrollert og vedlikeholdt minst hvert 3. år.

Kontakt oss på 03100, se gjensidige.no eller kom innom vårt kontor.

A20027 TAM 05.06

Samle- permer

Vi selger samlepermer til Oksekatalogen. Disse koster det samme som samlepermen for BUSKAP, **kr 50,- + porto.**

BUSKAP - GENO 2326 HAMAR Tlf: 62 52 06 00 Faks 62 52 06 10

Optima pH spenespray

Spenepleie etter økologiske prinsipper

Spenepleie er den forsømte delen av jurlhelsearbeidet. Optima pH i ulike varianter har vist seg i stand til å "ordna opp" i problem der andre tiltak har feila. Glycerol/alginat/organiske syrer er ein unik kombinasjon. Ingen desinfeksjon. Dokumentert effekt.

Optimaprodukta får du i **A-K butikken**. Forhandlarliste, sjå www.optima-ph.no.

OPTIMA PRODUKTER AS
Tlf: 918 17 432, Nedre Norheim 36
5600 Norheimsund, www.optima-ph.no

Automatisk FORING

Riktig for til riktig tid i riktig mengde.

Bedre lønnsomhet og trivsel. Vi har løsningene som passer ditt driftsopplegg og foringsregime.

For nærmere informasjon ta kontakt med nærmeste A-K forhandler.

www.a-k.no www.reime-landteknikk.no

ALOWOXOT

JÆRBU GJØDSELPUMPER FOR ENHVER DRITTJOPP!

Flere varianter. Robuste, fleksible og meget brukervennlige.

Type VT-2
Pris fra, eks mva. **36.300**

Hatleveien 4, postboks 14,
4368 Varhaug
Telefon 51 79 35 50
Telefaks 51 79 35 51
www.jaerbu.no

Produsent til norske bønder siden 1938

BURMANNSLØFF

Tanker fra graven

G.G. Raven ligger i ei gammel tømmerkoie i grensetraktene mot Sverige. Fyr på peisen, konjakk i glasset og mjølkeroboten/budeia på armen. Det kan han jammen trenge for siste uka har vært ei helvetes uke. Budeia fikk et sånn rømmeanfall igjen. Så da var G.G. Raven helt alene på bruket og ble i løpet av disse dagene helt sluttkjørt. Men til helga var heldigvis begge sønnene på plass og tok over drifta, mens Raven og budeia drog på tur.

Leste i Bondebladet om en svensk kubonde. Han hadde 500 tonn i mjølkekvote, 2 000 dekar dyrket mark og 2 000 dekar skog. Denne enheten var for liten til å gi arbeid for mann og kone, så hun startet med noe gardsbesøkopplegg. Opplevelsespark og 25 000 besøkende i året. Det var bilde av dem i Bondebladet. De var nyvasket og reine i klærne og så ellers friske og uthvilte ut. G.G. Raven har innsett at slike folk matcher han ikke. Likevel er det er det de vil ha oss, professorene i Nationen; Almås og Normann Aanesland. De hevder at utviklingen i jordbruket går for sakte, det er reformpause og så videre. Det betyr at vi er for lite effektive. Vi må forberede oss på fremtidig WTO-avtaler og EU-medlemskap.

G.G. Raven er skikkelig lei maset om effektivisering. Han har på mange områder vært langt forut for sin tid. For lenge siden hadde han tanker om det som nå heter grønn omsorg. Kontaktet en institusjon og lurte om de hadde «brukere» som ville pusse ku. Snart stod det «en bruker» på garden sammen med en sosionom/lærer. «Brukeren» var mest opptatt av togtider og leste avisa opp ned, mens sosionomen/læreren pusset ku. Det var da jeg slo fast at jeg faktisk er ganske effektiv.

Har hatt mange typer innom som har gått på tiltak. En lurte hver ettermiddag på om jeg hadde en hundrings i lommen. En annen måtte ha fri den 20. hver måned for da kom trygden og han og kona skulle på butikken.

Samme person lånte 200 kroner av meg. Jeg hadde akkurat giftet meg, og han ville gi meg presang. Ei halv flaske 60 skulle jeg få. Jeg så verken flaske eller pengene, men det var ei god historie på nytt.

Siden ble jeg tilbudt å få en tidligere bankraner som gardskar. Slo ikke til på det tilbudet, men det var kanskje dumt etter som G.G. Raven til stadighet er ganske blakk... Denne epistelen skulle egentlig handlet om effektivitet, men det har sklidd ut litt...

Han G.G. Raven har blitt manipulert to ganger på kort tid. Han har kjøpt mjølkekvote. Dette er virkelig et snedig system. To ganger må vi betale. Først i form av penger som ikke en gang er utgiftførbare, men moms skal staten ha. Så må vi betale i form av mer arbeid for å fylle opp den større kvota. Om det blir noe i pungen gjenstår det å se. Er redd det er en kamp mot vindmøllene. Manipulering er rette ordet. En mager trøst er at økologisk kvote går for cirka halv pris.

Hilsen

G. G. Raven

*Fra de dype skoger med roboten/budeia på armen
Vender nå tilbake til garden og krøttera med ny energi.*

Nytt fra Storfekjøttkontrollen

Storfekjøttkontrollen er en landsomfattende husdyrkontroll for kjøttfe, kjøttfekrysninger og fôringsdyr, driftet av Animalia.

Grethe Ringdal og Cecilie Ausland, Animalia, cecilie.ausland@animalia.no

Ved årsskiftet var det 1 458 medlemmer i Storfekjøttkontrollen. Dette er en økning på ni prosent i forhold til året før. Tallet på mordyr i kontrollen ved årsskiftet var 26 020. Besetningene som er med i kontrollen øker i størrelse og i 2006 hadde hver besetning i gjennomsnitt 19,6 mordyr. Dette er mer enn ett mordyr mer enn snittet i 2005.

Flere ammekyr

Tallene på antall ammekyr totalt i landet har steget de siste årene. Tallene for 1.1.2007 er per dags dato ikke klare enda, men man kan anslå at ammekyrne i Storfekjøttkontrollen utgjør 35–40 prosent av landets ammekyr. I tillegg er omtrent 10 prosent av landets ammekyr i Kukontrollen. Antall medlemmer og mordyr i Storfekjøttkontrollen øker i takt med utviklingen ammekuproduksjonen i landet, men det er fremdeles et stort potensial for å øke medlemsmassen i Storfekjøttkontrollen.

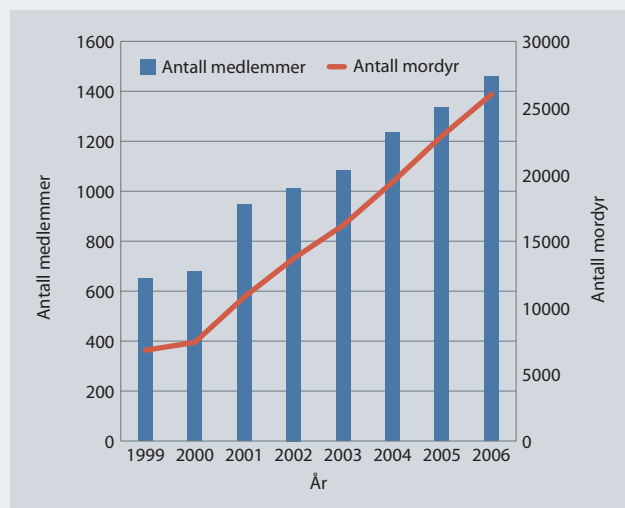
Storfekjøttkontrollen web

Webversjonen har blitt litt utsatt i forhold til oppsatt plan og lansering blir 3. mai.

Storfekjøttkontrollen web tar over for dagen lokale pc-program, Bondeversjonen, og vil gi brukerne et enklere og mer brukervennlig program.

Hvis du ønsker å bli medlem og/eller å bli webbruker, ta kontakt med rådgiver i ditt lokale slakteri.

Les mer: www.animalia.no/storfekjottkontrollen

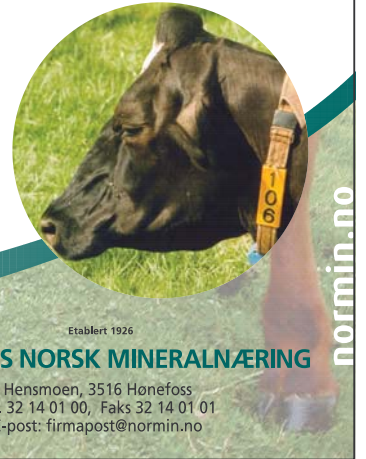

Magnesium-mangel? Beitekramper?

Spør etter VitaMineral® MG-RIK

- Forebygger graskramper
- Dekker magnesiumbehovet

Kontakt oss eller din forleverandør for mer informasjon.

Etablert 1926
AS NORSK MINERALNÆRING

Hensmoen, 3516 Hønefoss
Tlf. 32 14 01 00, Faks 32 14 01 01
E-post: firmapost@normin.no

Gjødselmaskiner

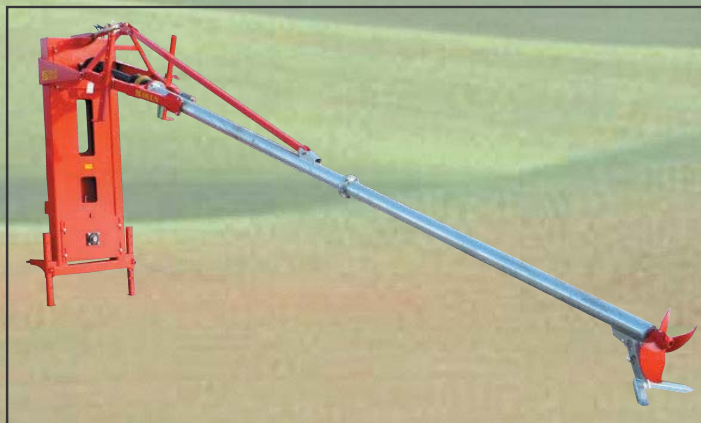

Markedsleder
også i 2006!

Hattrem Reklame

Tar utfordringen

Gjødselhandtering i form av omrøring og lastning er en utfordrende oppgave. Dagens maskiner må tilfredsstille behovet for økt kapasitet, driftssikkerhet og kostnadseffektivitet. Mange års erfaring og stadig videreutvikling sikrer at Duun gjødselmaskiner ivaretar dette.

Duun
Industrier as
www.duun.no

Duun gjødselpumpe leveres av A-K forhandlere og avdelinger over hele landet.

Sionor Kusengene

Markedets tykkeste og bløteste

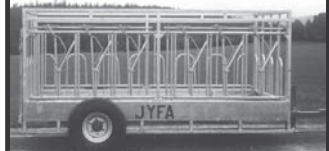

- Best i (EU) test
- Færre mastitt
- Ingen trykkskader
- Mindre veterinærutgifter
- Ingen strø

Lokkeåsveien 24 • 3138 Skallestad
Tlf.: 33 38 84 50 • Faks: 33 38 84 05
E-post: post@sionor.com
www.sionor.com

Originalen fra Danmark!

KOMBIVOGN

Til foring, fanging og transport av storfe.

TRANSPORTVOGN

Til gris, sau og storfe.

SAMASZ - NORGES BILLIGSTE SLÅMASKINER?

MYHRES maskinomsetning

3158 Andebu
Tlf. 33 44 00 76
www.myhresmaskin.no

Elisabeth Kommisrud
utviklingssjef Geno
elisabeth.kommisrud@geno.no

■ Karin Waterhouse har vært en av to stipendiater på et prosjekt i regi av Team Semin. Hennes prosjekt har hatt som mål å finne bedre metoder for objektiv evaluering av spermiekvalitet hos okse og råne. I dette prosjektet er det først og fremst flowcytometri som er brukt som metode. Flowcytometri betyr måling av celler i væskestrøm. Cellene, og i dette prosjektet er det snakk om sædceller, kan farges på ulike måter slik at DNA, membraner og andre cellekomponenter kan farges separat. Hvorvidt de ulike delene av sædcellene tar farge sier noe om kvaliteten på nettopp den delen av cellene som blir undersøkt.

Flowcytometri har mange fordeler framfor vanlig mikroskopering. Først og fremst kan man undersøke titusener av celler på svært kort tid, og derved få en representativ evaluering. Videre kan man undersøke flere deler av eller egenskaper hos cellen samtidig. Dessuten får man et objektivt mål på egenskapene som undersøkes.

God oksefruktbarhet

Fruktbarheten hos NRF-oksene er god sammenlignet med andre raser som brukes i Europa og USA. På tross av den gode og jevne fruktbarheten hos oksene har Waterhouse funnet en sammenheng mellom spermienes DNA-kvalitet og sædens befruktningspotensial. Resultatene kan anvendes ved at DNA-

Sædkvalitet på NRF-okser

I forbindelse med en kongress i Madrid ble inseminasjonsresultater fra Norge presentert. Det var vanskelig for de frammøtte å akseptere at fruktbarheten kunne være så god i Norge.

kvalitet brukes til å eliminere sæddoser og okser med dårlig fruktbarhetspotensial og derved bidra til å opprettholde høy fruktbarhet hos NRF-oksene.

Det var disse resultatene som ble presentert på en stor internasjonal kongress om spermologi i høst. Kongressen har i tillegg til deltagelse fra forskere som arbeider med

pattedyr og fisk også stor deltagelse fra human sektor. Presentasjonen ble møtt med interesse, og først og fremst på grunn av ikke-omløpsprosentene som de norske oksene har. Våre kolleger i USA og Europa er ikke vant til så god fruktbarhet, og det er med stolthet man representerer norsk husdyrhold i slike sammenhenger. ■

■ Karin Waterhouse har levert sin avhandling i dette prosjektet, og hun forsvarte dette arbeidet for doktorgrad i vinter. Foto: Elisabeth Kommisrud.

Test av kraftfôr-automater

En FarmTest av 14 kraftfôr-automater gjennomført av Landscenteret i Danmark påviste vesentlige mangler ved automatene med hensyn til rengjøringsvennlighet og hygiene. Generelt fører automatene ut større mengder kraftfôr enn de er innstilt på. I snitt utføret automatene 7,3 prosent for mye kraftfôr, og det ble registrert store variasjoner i utføringmengden fra gang til gang (varierende porsjonsstørrelse). Det påpekes at det er nødvendig med hyppigere kalibrering av kraftfôrautomatene og bedre rengjøring og hygiene. Ofte er kraftfôrautomatene konstruert slik at fôrrester kan samle seg opp i kanter og sprekker som er vanskelig å rengjøre, og dette fører til dårlig hygiene.

www.lr.dk

Stor livdyr-eksport

Nederland eksporterte i 2005 45 500 storfe, som er noe mer enn året før. Storfe blir eksportert til 30 ulike land, med Russland som største importør med 15 000 dyr. Samtidig vet vi at det foregår en utstrakt import – særlig av spedkalver – til Nederland, slik at det er et enormt antall storfe som hvert år krysser grensene til Nederland.

Veepromagazine
november/2006

www.norgesfor.no

FJØSSYSTEMER

-de siste nyhetene om storfe-innredninger

- finner du på [www.fjossystemer.no/\(ku\)](http://www.fjossystemer.no/(ku))

For mer info om våre andre produkter se web eller ta kontakt med vår nærmeste avdeling!

«Evigvarende» veggkledning til driftsbygningen

Våre plater er av toppkvalitets Polyetylen med mål 1200 x 2400 mm.

- Platene er ideelle til bruk i melkerom såvel som binger.
- Kan monteres rett på stender.
- Fukt- og syrebestandig, vedlikeholdsfri og miljøvennlig.

For nærmere informasjon, ta kontakt på tlf. 750 27 880 eller via e-post: post@plast-sveis.no

Se også vår hjemmeside: <http://www.plast-sveis.no>

PLAST
SVEIS AS

BERG, 8920 SØMNA
TLF. 750 27 880 - FAKS 750 27 881
E-POST: POST@PLAST-SVEIS.NO

Problemer med kalk i vannet?

Aqua 2000 - Europas mest kostnadseffektive kalkløser?

Typiske problemer

Løsningen

Telefon: 913 75 876 • www.metnor.no • E-mail: metnor.as@c2i.net

BUSKAP

er markeds plass for produkter og tjenester til storfe-bøndene, og annonsørene får respons.

- Driftsbygninger/fjøs med utstyr og innredninger
- Produkter for dyrehelse- og velferd
- Produkter for grasproduksjon
- Fôr og fôrbehandling
- Gjødelsbehandlingsutstyr
- Forsikring, bank, data og andre tjenester
- Gårdsutstyr, forbruksvarer, messer, helse og sikkerhet

Er dette ditt marked?

Buskap nr 4/07 kommer ut 18. mai. Bestillingsfrist er 26. april.

Gjør en avtale med Aksel H. Belsvik-Karlsen

Tlf: 33 77 27 17 • E-post: adapt@online.no

BUSKAP

Se våre nettsider:
www.buskap.no

Stor egeninnsats – lite lån

REPORTASJE

Rasmus Lang-Ree
tekst og foto
rlr@geno.no

Gårdene til Lars Tveitnes og Jon Olav og Hildegunn Måge ligger nært hverandre. De hadde lang erfaring med samarbeid før samdrift kom på agendaen. Samdrifta ble etablert i 2002 og da med melkekua i det ene fjøset og ungdyra i det andre.

Det gikk ikke lang tid før de fant ut at dette driftsopplegget ble tungvint. De bestemte seg for å bygge nytt kufjøs og bygge om fjøset til Måge til ungdyr. Da de flyttet inn i nyfjøset i mai 2005 hadde de fått en tredje deltaker med på laget. Arne Gjerde har gård fire kilometer unna og er ikke medeier i fjøset. Planen er at han skal huse de kvigene som det ikke er plass til i ungdyrfjøset.

Bygge selv

Jon Olav og Lars er ikke redd for utfordringer og bestemte seg for å realisere det nye fjøset med minst mulig innleide tjenester.

Med Lars sin bakgrunn som tømrer og god hjelp av to aktive kårkaller og noe dugnadshjelp er bygget ferdigstilt. Det er kun leid profesjonelle til det elektriske anlegget og noe grunnarbeid. Hadde de hatt lov skal vi ikke se bort fra at de hadde tatt med seg elektrikerarbeidet også. Jon Olav og Lars innrømmer at 5000 timer egeninnsats i løpet av 13 til 14 måneder er en knallhard påkjenning som de ikke har lyst til å kopiere.

Veggene er bindingsverk og både vegger og tak er isolerte. Fjøset har mekanisk ventilasjon med styrte luftinntak langs langveggene og ei stor vifte. Ei stor vifte ble valgt framfor flere små fordi det gir mindre støy.

Tro på kjøtt

Det ombygde kufjøset til Måge er nylig tatt i bruk som ungdyrfjøs.

Åse samdrift i Strandebarm har bygd nytt fjøs med 40 liggebåser til et kontantutlegg på 57 500 kroner per bås plass. Egeninnsatsen har vært formidabel, men i dag priser de seg lykkelig over en komfortabel gjeldssituasjon.

Her har de investert 500 000 kroner for å bygge om fra båser til binger. Kalvene vil stå i nyfjøset fram til de er to måneder før de flyttes dit. I tillegg bruker de fjøset til Arne til ungdyr.

På spørsmål om økonomien i kjøttproduksjon svarer Lars at det ikke blir så stort overskudd, men det er et fint tillegg til melkeproduksjonen.

Jon Olav forteller at de ble advart mot at det ble tungvint å ha ungdyra i et annet fjøs enn kua, men når fjøsene ligger bare 50 meter fra hverandre ser han ikke på det som noe problem. Dessuten er det bra å kunne bruke de gamle fjøsene til noe fornuftig.

Oksene føres intensivt i 14 måneder med snitt på 280 kilo i slaktevekt.

Gode planløsninger

Jon Olav og Lars mener at det å være selvbygger innebærer flere fordeler enn å tjene penger.

– Når du bygger selv på du tenke nøye gjennom alt og finne gode løsninger på alle utfordringer. Det kan kreve litt tankearbeid å komme fram til en løsning, men resultatet blir gjerne bra, sier Lars.

Av hensyn til dyra valgte de tett golv i gangarealer framfor spaltegolv. Men betong er langt fra det ideelle underlaget for kyrne å bevege seg på og derfor er det gummi-matter i alle arealer kua skal gå på. Dermed måtte de også legge gummi-matter i melkestallen. Hvis ikke ville det blitt problemer med å få kyrne til å komme inn til melking.

Fjøset var opprinnelig dimensjo-

■ Selv om det var knallhardt med så mye egeninnsats i byggeperioden er deltakerne i Åse samdrift glad de ikke har sju millioner i gjeld. Arne Gjerde (til venstre), Lars Tveitnes, John Olav Måge og Hildegunn Måge.

Åse samdrift i Strandebarm i Hordaland

- Deltakere: Jon Olav og Hildegunn Måge, Lars Tveitnes, Arne og Gjertrud Gjerde (bare med i driftsfellesskapet)
- Kvote: 226 tonn ● Årskyr: 31
- Avdrått: 8 000 kilo ● Proteinprosent: 3,4 ● Kjøttproduksjon: 250 kilo per årsku
- Areal: 300 dekar (125 dekar av dette er leid og 50 dekar er beite)

■ Gummimatter i alle gangarealer gjør at dyra beveger seg mer naturlig enn på betong. I Åse samdrift synes de også at skrapene gjør bedre rent på dette underlaget.

■ Resultatet av 5 000 dugnadstimer ble et moderne fjøs på 15 x 40 meter med gode planløsninger og rom for å produsere 300 tonn melk.

nerst til 31 liggebåser, men gjennom nitidig arbeid med planløsningene lyktes de å få plass til 40 liggebåser på samme arealet. Blant annet ble egen sinkuavdeling og den andre porten til melkestallen kuttet ut. For å få litt lengre liggebåser enn minimumsmålene som var lagt til grunn for tegningene, ble fjøset utvidet litt i bredden.

Eksempler på løsninger som gjør hverdagen for de tobeinte enklere er trapp opp fra melkegrav i begge ender, inspeksjonsgang mellom liggebåsrekke og yttervegg og vaskemaskin plassert i melkegrava.

Forts. neste side

Stor egeninnsats – lite lån

fortsetter fra forrige side

■ Tette skillevegger er valgt fordi dyra beveger seg raskere når de ikke forstyrres av hva de ser til sidene. Tette vegger rundt kraftfôrautomat gir bedre beskyttelse for kyrne og den tette veggen foran melkestallen hindrer møkksprut inn i melkestallen. Eneste ulempen er adskillig mer arbeid å lage til en slik løsning.

■ Det er lagt inn rist i stedet for sluk på melkerommet får å få bort vannet raskere etter spyling (bildet innfelt). I enden av melkerommet er det laget en forhøyning som gjør at møkk ikke samler seg under det som er plassert der.

De fikk også planlagt sjukebingen slik at kyr kan tas direkte fra sjukebinge til melkestall.

Utfør enden av fjøset er det planlagt luftegård, fordi det er begrenset med innmarksbeite.

I Åse samdrift opplevde de nesten ingen innkjøringsproblemer. De forteller at de gikk og jagde opp kyr som la seg i gangarealet hele første natta, og at dette betalte seg senere. Etter råd fra dyrlegen sopte de opp strø og møkk fra båsene i gamlefjøset og bar over til nyfjøset, og de har tro på at dette bidro til å etablere en bakterieflora i nyfjøset som dyra var vant til. Første året etter innflytting hadde de ikke en eneste mastitt. Klauvhelsen har også vært bra, og de synes ikke de behøver å

■ Rist under kalveboksene gir effektiv drenering av urin og forenkler renholdet.

skjære klauvene oftere enn når kyrne sto på gummimatter i gamlefjøset.

Sammen om fôrdyrkinga

I Åse samdrift innbefatter samarbeidet også grovfôret. Selv om de taper noe på arealtilskudd kan de optimalisere fôrdyrkinga og oppnå en jammere kvalitet på grovfôret. Avlinga har ligget på 600 fôrenheter per dekar. De har en del leiejord av variabel kvalitet. Høstinga er arbeidskrevende fordi jorda er bratt og delt opp i mange småteiger. Lars mener de har fôrgrunnlag til å kunne kjøpe mer kvote.

Arbeidsfordelinga i samdrifta er slik at Jon Olav og Lars skal ha 40 prosent hver, mens Arne skal ha 20.

Papirarbeid

Selv etter 5 000 timer med fjøsbygging er Jon Olav og Lars enige om

■ Vaskemaskin i melkegrava er en smart detalj.

at største arbeidsbyrden var papirmølla for å få lån med rentestøtte i Innovasjon Norge i boks.

– Dette dro ut i månedsvis og vi fikk ikke utbetalt lånet før ettet at bygget var ferdig, sier Jon Olav.

De er overbevist om at suksesskriteriet for ei samdrift er at deltakerne kjenner hverandre godt før samdrifta etableres. Lars og Jon Olav hadde samarbeidet om mye før samdrifta ble etablert, men det virker også som sistemannen Arne har glidd fint inn på laget. ■

Bondelaget har feil politikk

■ Når Bondelaget samdriftspolitikken bringes på banen er synspunktene til deltakerne i Åse samdrift både samstemte og krystallklare.

– Bondelaget har feil politikk, sier Arne Gjerde. Samdrifter er framtida her på vestlandet, og hvis det menes alvor med pratet om bevaring av kulturlandskap og ordnet fritid for bøndene kan ikke Bondelaget fortsette å motarbeide samdriftene. Alternativet til samdrift for neste generasjon er null, avslutter han.

Alle tre er heltidsbønder og har vanskelig for å skjønne hvorfor de skal miste tilskudd fordi de samarbeider istedenfor å drive hver for seg. De peker på at rasjonalisering ikke kompenserer for bortfall av tilskudd.

– Vi har 40 teiger å høste og de er like arbeidskrevende enten vi driver samdrift eller ikke, sier Jon Olav.

Dette taper dei på samdrift

Karsten Valland, rådgiver Tine, karsten.valland@tine.no

■ Berekning av tapt produksjonstillegg for Åse samdrift samanlikna med om dei hadde vore tre sjølvstendige bruk. (Lagt til grunn regelverk for samdrifter som vert etablert i dag.)

Føresetnader

- Arealtilskott** – samdrifta har 309 dekar dyrka og 50 dekar beite. I alt 339 dekar normert areal
 - som sjølvstendige bruk ville ingen av bruka kome over 200 dekar normert areal. Det vil seia at all jorda ville fått tilskott etter høgaste sats
 - AK-tilskott i sone 5
 - Samdrifta står for fôr dyrkinga
- Dyretilskott** – samdrifta har 33 årskyr og ein kvote på 223 000 liter som sjølvstendige bruk ville ingen vore over 16 årskyr. Det vil seia at alle kyrne ville fått tilskott etter høgaste sats
 - det er rekna med at talet på andre storfe vil vera likt om dei driv samdrift eller som sjølvstendige einingar
- Driftstilskott** – samdrifta får ett driftstilskott
 - som sjølvstendige bruk vil dei få tre driftstilskott
- Botnfrådrag** – samdrifta får ett botnfrådrag
 - som sjølvstendige bruk får dei tre botnfrådrag
- Avløysartilskott** – samdrifta får utbetalt eitt avløysartilskott som kan inntektsførast uten å dokumentera tilsvarande kostnader
 - som sjølvstendige bruk fville dei fått utbetalt kvart sitt avløysartilskott mot å brukt tilsvarande sum på avløysing (reelt sett eit nullreknestykke)

Tap for samdrift samanlikna med tre sjølvstendige bruk:

Arealtilskott	– 19 599 kroner
Dyretilskott	– 35 616 kroner
Driftstilskott	– 107 600 kroner
Redusert botnfrådrag	+ 10 000 kroner
Avløysartilskott	+ 51 500 kroner
Samla tap	101 315 kroner

Dersom bruka har eigen fôrproduksjon og sel fôr til samdrifta vil tapet verta om lag 5 000 kroner mindre.

Åse samdrift er sett saman av tre godt drivne vestlandsbruk som var/er under middels storleik. Samdrifta har gjeve ei meir effektiv drift med redusert arbeidsbehov. Tapet av tilskott overgår likevel langt effektiviseringsvinsten. På toppen kjem auka kapitalkostnader etter utbygginga. Med sterkt reduserte tilskott kjem samdrifta dårleg ut økonomisk samanlikna med sjølvstendige bruk.

Tilskotta til samdrifter bør sjåast i samheng med effektiviseringsvinsten, og ut frå det bør samdrifter få betydeleg auke i tilskott samanlikna med det dei gjer i dag.

Jo Gjestvang veterinær

Veterinærinstituttet i Trondheim
jo.gjestvang@vetinst.no

Varsko her! Fyr her!

■ På grunn av mangelfull speneprøvetaking før besetninger flyttes under samme tak og en del livdyrsalg mellom disse store besetningene uten prøvetaking, har denne bakterien i noen fjøs fritt fått spre seg. Denne mastittbakterien er veldig smittsom. Den forårsaket store tap i norske mjølke-kubesetninger på femti- og sekstitallet. Da ble det gjort en stor og kostbar innsats for å få den ut av fjøsene. Siden har den blitt påvist noen ganger hvert år, men veldig sjelden greid å føre til store tap. Symptomene er kroniske mastitter der den smittede kjertelen ganske raskt siner av og blir ødelagt for alltid.

Nå har vi også oppdaget slike tilfeller i Norge

I Nord-Trøndelag bygges det mange store nye fjøs. I løpet av de siste par måneder har vi påvist denne bakterien i tre store besetninger. To av disse har mjølkerobot. I den ene besetningen er bakterien påvist på 13 av totalt 49 lakterende dyr. Alle er blitt behandlet. Vi er spent på resultatet. Det vil bli tatt ut nye speneprøver to til fire uker etter behandling.

I den andre besetningen er bakterien foreløpig påvist på ei ku. I tillegg har veldig mange kyr blitt trespente. På siste kontroll hadde 14 av 26 kyr celledtall over 100 000. Femten kyr fra den første besetningen sto i den andre et par måneder sist sommer

Vi er redd for en eksplosjon! Derfor dette uttrykket som overskrift. I en del robotbesetninger i Sverige har vi hørt at det vært store problemer med en mastittbakterie som heter *Streptococcus agalactiae*. Nå skjer det i Norge.

uten at det ble tatt ut speneprøver i forbindelse med flyttingen.

I den tredje besetningen er bakterien foreløpig påvist på to kyr.

Dette er en snikende, kro-

nisk mastitt som sjelden fører til akutt sjukdom. Det typiske forløp er at celledtallet på den angrepne kjertel blir høgt, kjertelvevet blir knudrete og hardt og kjertelen siner i løpet av noen uker.

■ Sjekk ut kyrne før besetningene flytter sammen. I forbindelse med robotmjølking vær særlig på vakt overfor kjertler som siner av. Bakterien *Streptococcus agalactiae* er smittsom og kan ødelegge kjertler. Foto: Rasmus Lang-Ree

Derfor er denne typen mastitt vanskelig å oppdage, særlig der kyrne melkes av robot. I robotfjøs er det relativt sjelden at røkteren kjenner over kjertlene og dermed blir det vanskeligere å oppdage.

I neste nummer av Buskap vil Helsetjenesten for Storfe følge opp saken. Denne korte notis er en foreløpig varsel.

Følg anbefalingene fra Helsetjenesten for Storfe

Til dere som skal flytte sammen buskaper: Følg anbefalt program fra Helsetjenesten for Storfe (se Helsefare ved samdrift:

Buskap nr 4/05, side 38–40, www.buskap.no).

Det vil sikre en vellykket start i det nye fjøset. Dette er minst like viktig som all annen forberedelse. Har dere ikke fulgt denne anbefalinga så haster det med et strakstil-tak. Ta da ut speneprøver av alle kyr senest en måned før sammenflytting! Da vil smittebærere bli oppdaget og dere har litt tid til å bestemme dere for tiltak.

Til dere som allerede har flyttet sammen buskapene: Ta speneprøver av alle kyr som har mer enn 100 000 celler i gjennomsnitt på de tre på siste kukontrollprøvene. Ved avsining behandles kyr som har påvist *Staph. aureus* og visse typer streptokokker. Vær på vakt overfor kjertler som siner. Prøv å finne ut hvorfor de gjør det!

Felleskjøpet

TKS feedROBOTsystem

Ved automatisk føring flere ganger i døgnet eter dyrene mer og resultatet blir at både melkeproduksjon og tilvekst øker.

For maksimal ytelse bør en føre mellom 6-12 ganger i døgnet slik at grovføret utnyttes best mulig. Dette gjør at yttelsen på melkedyrene øker samtidig som kraftfôrkostnadene blir lavere. På okser til kjøttproduksjon vil styrt grovfôr og kraftfôr øke tilveksten betydelig. Forsøk viser **opp til 40% økning**. Dette resulterer i økt inntjening.

Et unikt system for utføring av grovfôr og kraftfôr i løsdrift eller båsfjøs.

Den eneste automatiske utføringsmetoden som kan føre rundballer direkte uten forbehandling. Robotvognene fylles automatisk fra et stasjonært reservoar med opptil 6 rundballer. Som tilleggsutstyr kan vognene utstyres med kraftfôrtank. Da blir kraftfôret tilført direkte i sideutmateren og blandet med grovføret. Systemet er meget fleksibelt. Det kan også føres blokker, silofôr eller blandet fôr direkte i maskinen. Alternativt fra avlesservogn med funksjon for automatisk fylling.

- Automatiserer utføringen
- Er arbeidsbesparende
- Øker grovfôropptaket
- Gir bedre resultat
- Enkel betjening

Nyhet!

tkS
AGRI

www.tks-as.no

Future Stålhaller

Kalvehytter

5 x 6 m, flyttbar

kr **19.700,-** eks mva

Permanente haller 8, 10, 12 og 14 m bredde

Platene er krummet etter hallens form. Topp kvalitet i plater.

CABE kratt- og beitepuss etc til landbruk og entreprenør

SAMAS slåmaskiner priseks:

Skivemaskin 250 cm
med stengelknekker, hjul og
kraftoverføringsaksel

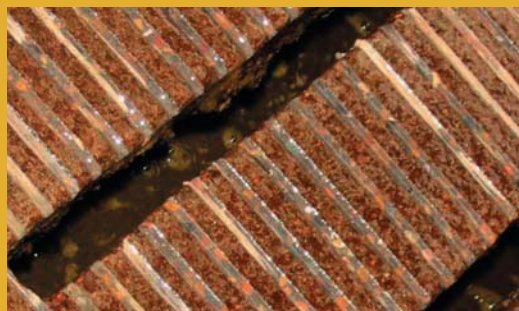
kr **61.000,-** eks mva

JYFA innredning og vogner

Future Rundbuehaller Norge DA
Tangen Gård, 2580 Folldal
Tlf. 62 49 39 80 / 915 36 899 - Vestfold

SPALTE-SLIPNING

Tlf. 0045 99 98 97 40

www.himmerlandsvikarservice.dk

**Himmerlands
Vikarservice**

- en del af Dansk Landbrug

Omlegging til økologisk melke

Det siste halve året har forsøksringene rundt om i landet opplevd en økt etterspørsel av veiledning i forbindelse med at gårdbrukere ønsker å kartlegge mulighetene for økologisk drift på egen gård. Ofte er dette melkeprodusenter. Dette henger sammen med at det har vært stor fokus på økologisk produksjon i mediene, og at Tine nå sier de tjener penger på økologisk melk og ønsker innveid mer økologisk melk.

Vurdering av muligheter for økologisk drift

Før man starter en omlegging, bør en få vurdert gårdens muligheter for økologisk drift. Trøndelag landbruksrådgivning er en av mange forsøksringer som tilbyr gratis første råd (GFR) ved omlegging til økologisk drift. Nytt av året er at forsøksringene samarbeider med Tine rådgivning i forbindelse med et slikt gratis første råd. Dette innebærer at gårdbrukerne får vurdert jord, arealmessige ressurser, bygningsmessig areal og ressurser, menneskelige ressurser og i tillegg en ØRT-analyse, hvor dagens produksjon blir sammenlignet med den framtidige økologiske produksjon.

Debio-ordningen

For å bli godkjent som økologisk produsent og kunne levere økologiske produkter, må en være innmeldt i Debio, som er kontrollordningen for økologisk landbruk. Innmelding skjer ved å fylle ut et innmeldingsskjema og en veibeskrivelse. For å være sikker på å få inspeksjon inneværende år, noe som er en forutsetning for å få godkjent omleggingsstart, må en sende søknad om tilknytning til kontroll-

Innmelding til Debio innen 31.juli sikrer at du kommer med i kontrollordningen for økologisk landbruk i år. Det betyr at du vil motta omleggingstilskudd i februar 2008. Det tar minimum to år fra du starter omlegging til du kan levere økologisk mjølk. Ved så rask omlegging øker du risikoen for større avlingsnedgang.

ordningen før 31. juli. Det medfører kostnader å være tilknyttet Debio-ordningen, i størrelseorden 1 500 og 2 000 kr for et bruk av normal størrelse og produksjon.

Omlegging til økologisk drift

Omlegging til økologisk drift starter ved at en legger om jorda. Alt areal, med noen unntak, har en omleggingstid (karenstid) på to år. Vi anbefaler at en legger om noe areal om gangen, slik at en ikke skal løpe en stor risiko i forhold til avlingsnedgang. Praksisen rundt omlegging varierer noe, men dette avhenger i stor grad av hvilke arealressurser en har til rådighet. Har en mye korn i et grasomløp, kan man for eksempel kompensere en avlingsnedgang ved å øke arealet av gras og grønnfôr. Har en mindre areal til rådighet, løper man altså en større risiko ved å legge om alt samtidig, fordi en da ikke har areal som buffer når avlingene går ned.

Omleggingsdepresjon

Hvordan avlingene i eng vil minke ved en omlegging vil variere stort, men vanligvis i størrelsesorden 5-20 prosent. Stort sett all jord vil ha en «omleggingsdepresjon», noe som vil si at jorda trenger tid til å venne seg til en annen driftsform. Varigheten av denne depresjonen varierer, men stort sett er det snakk om et par år. Avlingsnedgangen blir størst på jord med spesielle problemer, sånn for eksempel tett og vass-

sjuk jord. For øvrig gir jord med forholdsvis høgt leirinnhold bedre avlinger enn moldjord. Erfaringene viser at det beste er å pløye om konvensjonelt drevne grasarealer ved omleggingstart. Hvis en legger om i lys av disse erfaringene, vil også omleggingen til økologisk drift fordeles over flere år. Grasarealer som drives økologisk fra starten av, vil produsere mer gras enn arealer som er drevne konvensjonelt og plutselig blir lagt om. Dette vil selvsagt også variere med grad av konvensjonell drift.

For å legge om storfe kreves det at disse fôres med økologisk fôr i minimum seks måneder før man kan levere melk og 12 måneder før kjøttet er økologisk. Til drøvtyggere kan man fram til 31.12.2007, benytte fem prosent konvensjonelt fôr (tørrestoff per år). Karenstiden på storfe sammen med karenstiden på areal, skulle tilsi at en total omlegging av areal og husdyr tar minimum to og et halvt år. Men dersom omlegging til økologisk drift skjer samtidig for besetning, beiter og andre arealer til fôrproduksjon, kan den samlede omleggingstiden reduseres til to år.

Husdyrrom og krav om beiting

Det er viktig at de som vurderer omlegging er klar over det økte arealkravet i husdyrrom til dyr som er økologiske. Det er også forbudt å ha dyr oppbundet ved økologisk

produksjon

■ Sørgården Malum i Midte Gauldal kommune drives økologisk. Foto: Solveig Goplen.

drift, en skal ha tett liggeareal for dyrene og en har også et krav vedrørende lufting. Unntak fra bestemmelsen om oppbinding er at lufting praktiseres minimum to ganger per uke. Fra 2011 trer etter all sannsynlighet kravet om løsdrift og krav til inneareal i verk også for fjøs bygd før 1.januar 2001.

Storfe skal i beiteperioden kunne gå på områder med gode beitemuligheter og ikke luftegarder der før fraktes inn. Jamfør regelverket skal over 50 prosent av grovfôret, regnet i tørrstoff og per dag, tas opp på beite i beitesesongen. Vi ser at disse punktene i regelverket like ofte gir utfordringer ved en omlegging,

som den totale fôrproduksjonen på bruket.

Går du med tanker om en omlegging til økologisk drift, så ta kontakt med din lokale økologiske forsøksring eller en vanlig forsøksring med økologisk fagavdeling for vurdering og veiledning gjennom et GFR-melk besøk. ■

Bonde hele livet

Odd Rise

Regionsansvarlig Geno
odd.rise@geno.no

- Jeg og kona har hatt et godt liv som bønder, sier Ola J. Kvam i Meldal i Sør-Trøndelag.

■ - Er du født inn i et godt husdyrmiljø, har du en fin start på det å bli bonde, sier Ola J. Kvam til Buskap. Interesse for det du driver med har alt å si for hva slags yrke du skal velge, fortsetter Ola som etter 50 år som aktiv bonde har gått over i pensjonistenes rekker.

Alt som 17 åring startet Ola som kontrollassistent i Meldal.

- Da vog vi mjølka morgen og kveld, tok ut og analyserte fettprøvene på garden sier Ola. Uten datamaskin og kalkulator ble alt regnet ut og ført i fjøsboka.

I Meldal var det mest Sidet Trønderfe på 50-60-tallet, forteller Ola. Først på 60-tallet kom de første NRF-kvige til bygda. Det ble kjøpt mange dyr fra Hedemarken. I den godt bevarte gardsstamboka kan Ola vise fram at i 1961 kom det ei kvige fra Ringsaker til Kvamsgjerdet. Ellers ble det brukt NRF-sæd og krysset med de kyrne som var på garden. Etter hvert ble det mange gode NRF-kyr her på garden.

Avlsinteresse

- Avl har alltid interessert meg, sier den tidligere bonden. Jeg har fulgt godt med i de oksene som har vært tilbudt og brukt dem på de «rette» kyrne, så derfor har jeg levert flere oksekalver til Geno.

3515 Kvam er den som har gjort det best i avkomsgranskingen, og Ola viser stolt fram bilde og avlsdiplomet

som henger på hedersplass i stua. På bordet ligger oksekatalogen og Buskap. - Bladet kom i dag så jeg har ikke fått lest det ennå, men det skal jeg gjøre, fortsetter Ola. Oksekatalogen studerer jeg nå som før. En må følge med.

Du har en okse som er i bruk nå, prøver Buskaps utsendt seg på.

- Ja, det er lang tid før den er ferdig gransket, sier Ola. Det var moro å levere en på slutten av tida som aktiv bonde, så jeg må følge med til den har fått sine resultater. Kanskje får jeg en diplom til, kommer det med et smil.

På Kvamsgjerdet har det aldri vært behandlet ei ku for ketose, det vitner om en variert og god forrasjon. Både rotvekster og høy har vært brukt.

I tillegg til produksjon har Ola vært opptatt av eksteriør på dyra. Han har stilt dyr på

mange utstillinger. Gjennom bygdeungdomslaget kom denne interessen. Da Ola var ung var det et godt miljø i laget og de drev mye med tevlinger av mange slag, men for de som var husdyrinteresserte var eksteriørtevlningene de som fanget mest interesse. De siste åra har han vært dommer på flere utstillinger, både bygde- og fylkesutstillinger.

Dyra har betydd alt

For Ola har fjøset vært arbeidsplassen i 50 år.

- På en liten plass som dette har dyra betydd alt, sier Ola. Vi har bare hatt 10-12 kyr pluss fullt påsett, og i tillegg har vi hatt 10 grisepurker i et hus som tidligere var sauehus. Utkommet har ikke vært stort, men jeg og Magnhild har hatt et godt liv, avslutter Ola. Magnhild har vært en god samspiller. Hun

har hatt ansvaret for husarbeidet, men innrømmer at hun også har tatt tak ute når det har trengtes.

Ola forstår godt at de unge ikke vil drive med ei lita kvote og et lite bruk. Det er lettere å tjene pengene utenom, med fri lørdag og søndag. Jorda drives og kvota blir produsert hos dattera, som sammen med svigersønnen driver mjølkeproduksjon på Hølonnda. Sånn sett kan en si at produksjonen som har vært på Kvamsgjerdet fortsetter.

- Hadde jeg vært ung i dag trur jeg at jeg hadde satsa på nytt som bonde og å drive med husdyr. Det er livet, sier pensjonisten som nå skal ta igjen noe av ferien han ikke er tatt ut tidligere.

Melding til politikerne

- Økonomien i landbruket burde vært bedre enn den er i dag. Jeg mener at 20-25 kyr med påsett er nok arbeid for en familie og bør være til å leve av. Før skal skaffes til buskappen og den skal røktes i 365 dager i året, sier Ola som har noen meldinger å komme med til politikerne.

- Det må bli slutt med pålegg og husdyrkrav som koster mye uten at det følger penger med til investeringene. Håper ikke alt for mange legger ned husdyrbruka, for da blir miljøet uttynna. Rovdyrpolitikken og dårlig økonomi tar livet av bøndene, avslutter den spreke pensjonisten, mens vi koser oss i stua på Kvamsgjerdet med hjemmebakt og sjølplukka molte.

Felleskjøpet

Den skal godt mates som god mat skal gi

Alle kalver, lam, kje, grisunger og føll som ikke har tilgang til nok morsmelk, må få melkeerstatning.

Pluss Kalvegodt er basert på norske melkeåvareer av høy kvalitet, og faller lett i smak ved bøtteføring av kalv og flaskeføring av kje og lam.

Pluss Smågrisdrikk og **Pluss Grisegodt** inneholder alle nødvendige næringsstoff som smågris og føll trenger fra fødsel til avvenning.

Felleskjøpet arbeider også med å utvikle nye melkeerstatninger for disse dyra som egner seg bedre til automatføring. Inntil disse er klare, anbefaler vi

Eurolac 25 Premium og **Konnect Pontus**.

Pluss

Kan du se hva dette graset mangler?

Saftig, grønt gras. Kuas favoritt. Næringsrikt og velsmakende. Eller er grønt gras så næringsrikt som du tror? Du kan ikke se hva graset inneholder. Men du ser det på kua. Og da kan det være for sent!

Graskrampe er en alvorlig sykdom. Den rammer plutselig, ofte i forbindelse med beiteslipp eller værforandring. Graskrampe har en så enkel årsak som mangel på magnesium.

Gi Jer min Magnesiumrik

Mineraler er billig, - mineralmangel er dyr t

Leverandør:

Agrivit

Tlf. 22 32 37 90 www.agrivit.no

Forhandles av:

Nor gesfôr Fiskå Mølle
og andre frittstående forhandlere

DRIFTSBYGNINGER, PLANSILOER OG GJØDSELBEHOLDERE

- Isolerte og uisolerte veggelementer i betong
- Plansiloer
- Gjødelsebeholdere
- Limtrekonstruksjoner
- Naturlig ventilasjon
- Stålbuer og stålplater
- Isolerte takelementer
- Spalt til ku og gris
- Porter i stål, dører og vinduer

Ved bygging av ny driftsbygning, kan BorgenBygg i tillegg til levering av produkter fra hele vårt sortiment, stå for utarbeidelse av statiske beregninger og bygningstegninger.

BorgenBygg

Storveien 27, Postboks 54, 1806 Skiptvet

Tlf: 69 80 88 20 • Faks: 69 80 88 21 • www.borgenbygg.no

FORHANDLER I NORGE FOR

ABETONG
HEIDELBERGCEMENT Group

GENO

informerer...

GENO hovedkontor
2326 HAMAR
Besøksadresse:
Holsetgata 22
Tlf.: 62 52 06 00
Faks: 62 52 06 01
E-post: geno@geno.no

REGIONANSVARLIGE:

Nord:

Hanne Strand,
tlf. 99 52 96 45

Midt:

Odd Rise,
tlf. 62 52 06 63

Vest:

Hans Willy Tuft,
tlf. 62 52 06 73

Sør:

Tjerand Lunde,
tlf. 62 52 06 72

Øst:

Hans Storlien,
tlf. 62 52 06 34

www.geno.no

– for deg som vil være oppdatert!

Har du «Seminokseemne» – ta kontakt med din rådgiver

For å få så stor effekt som mulig av avlsarbeidet er det svært viktig at vi får tak i de beste oksekalvene for rekruttering av nye seminokser. Grunnlaget er godt i og med at det i de aller fleste buskaper blir satt opp avlsplaner. På den måten blir det «laget» en rekke gode kalver. På periodeutskrifta til kukontrollen skrives merknaden «Seminokseemne» ut når det er en kombinasjon som oppfyller kravene til avstamning. Merknaden skrives ut i forbindelse med venta kalving. Rådgiverne har sitt eget system for å «administrere» seminokseemnene. Gjennom dette får de all informasjon om de kalvene som til en hver tid er aktuelle for innkjøp. Systemet inneholder også rutiner for innmelding av kalver til Geno.

For at vi skal få kjøpt de 330 oksekalvene vi trenger i året, må vi ha minst 1 200 innmeldte. De 330 kalvene blir kjøpt inn etter en månedsvis fordeling sett i forhold til fødselsdatoen til kalven. Dette må vi gjøre for at vi skal få maksimal utnyttelse av våre anlegg. Det er hele tiden en «flyt» av okser gjennom testingsstasjonen, karantener, venteokseanlegg og fjøs der det foregår sædproduksjon.

Hvis vi ser innmeldte kalver i forhold til antall aktuelle seminokseemner, er det færre innmeldte på etterjulsvintren og våren. Derfor er det spesielt viktig å snu seg rundt NÅ: Har du en oksekalv som oppfyller kravene til seminokseemne, så ta kontakt med din rådgiver så raskt som mulig etter at kalven er født. Det er viktig at dere ikke venter for lenge da det er en del ting som må ordnes hvis kalven blir godkjent for innkjøp. Tilveksttesten starter når kalven er fire måneder gammel. Den bør være på testingsstasjonen senest ved fire måneders alder slik at den kan venne seg til de nye omgivelsene før testen starter.

Ny avlssjef i Geno

Sverre Lang-Ree fra Stange er ny leder for avlsavdelingen. Han begynte 1. mars og har kontorsted i Biohuset på Hamar.

Lang-Ree er 37 år og utdannet sivilagronom med studieretning husdyrfag fra 1995. Han kom fra en stilling som fagsjef innkjøp og optimering i Felleskjøpet Øst Vest. I Geno vil Lang-Ree gå inn i en rolle

der han ønsker å bidra til å videreutvikle den meget solide fagkompetansen som avlsavdelingen har.

Genos årsmøte

Genos årsmøte holdes i Tromsø 17.–18. april. Under middagen blir det overrekkeelse av priser til oppdretterne av de tre beste NRF-oksene født i 2000. Alsstatuetten og 50 000 kroner går til Jorunn og Einar Øygarden, Marifjøra for oxen 5848 Øygarden. Andrepremie på 30 000 kroner går til Sigrid og Kjetil Skjervheim, Vossestrand for oxen 5847 Skjervheim, mens tredjepris på 20 000 kroner går til Martin Bjerkengen, Kolbu for oxen 5814 Bjerkengen og Irene og Sigbjørn Ølberg, Ræge for oxen 5723 Ølberg.

For første gang i år blir det også delt ut en eksportpris på 30 000 kroner. Prisen tildeles oppdretteren av den NRF-oksen det har vært størst sædeksport av, regnet i kroner bruttverdi. Etter 5848 Øygarden er det eksportert for om lag 343 000 kroner i 2006. Dermed er Jorunn og Einar Øygarden også mottakere av eksportprisen.

Valgkomiteens innstilling:

Styret

Styreleder:

Asbjørn Helland, 7717 Steinkjer (gjenvalg)

Styremedlem Øst:

Gunvor Gauteplass, 2662 Dovre (gjenvalg)

Styremedlem Vest:

Kari Margrethe Ringstad, 6980 Askvoll (ny)

Nestleder:

Johan Arnt Gjeten, 7300 Orkanger (ny)

Vararepresentanter:

• 1. Mari Trosten, 9845 Tana (ny)

• 2. Per Amb, 2355 Gaupen (gjenvalg)

• 3. Torill Nina Midtkandal, 6783 Stryn (gjenvalg)

Styremedlemmene Einar Kristiansen (Nord), Arnfinn Landa (Sør) og Johan Arnt Gjeten (Midt-Norge) er ikke på valg.

De ansattes representanter i styret velges separat.

Årsmøtet

Ordfører:

Jan Ole Mellby, 1747 Skjeberg (gjenvalg)

Varaordfører:

Gjertrud Svartveit Osmundsen, 5550 Sveio (gjenvalg)

Kontrollkomiteen

Medlem:

Anne Bakke Handeland, 5550 Sveio (ny)

Vararepresentanter:

1. vara: Kari Kirkebø, 2657 Svatsum (gjenvalg)

2. vara: Norolf Sæle, 5337 Rong (ny)

Leder:

Ingeborg Østerås, 7650 Verdal (gjenvalg)

Øvrige medlemmer i kontrollkomiteen (Ingeborg Østerås og Edvin Olsen) er ikke på valg.

Innstillingen er enstemmig.

Vi i TINE

Redigert av
Ragna Brenne Bjerkeset
ragna.brenne.bjerkeset@tine.no

Send inn data til Kukontrollen.

I 2006 gikk det i gjennomsnitt ni dager fra veiing til opplysningene var registrert i Kukontrollen. Dette er mer enn ønskelig, og det er derfor satt mål om at dette ikke skal være mer enn åtte dager i 2007. Årsakerne til forsinkelser er flere. Det kan være at bonden ikke sender veielappen umiddelbart til sin rådgiver, forsinkelser i postsending og/eller at rådgiveren ikke har tid til å rapportere veielappen umiddelbart. Oppdatering i Kukontrollen skjer alle dager unntatt natt til søndag og mandag. Registreringer som gjøres i helgen vil derfor også bli registrert som en forsinkelse i forhold til innrapporteringstiden. Kukontrollen ønsker høy datakvalitet, og da er det viktig at dataene sendes raskt og regelmessig.

Opplysninger om overføring av dyr (kjøp, salg, sendt til slakt) samt merking av fødte kalver skal medlem i Kukontrollen rapportere til rådgiver innen 7 dager. Kukontrollen overfører disse opplysningene til Husdyrregisteret hver natt.

Fremtidsretta fjøsløsninger

Når beslutningen om investeringer i mjølkeproduksjonen er tatt står man framfor en begivenhetsrik og avgjørende tid. Valg som tas vil prege arbeidsdagen og lønnsomheten framover. Erfaringsvis er det etter spørsmål etter en uavhengig person å diskutere planer, tilbud fra leverandører og egne idéer i utbyggingsfasen. TINE Lausdrift er TINEs svar på denne utfordringen.

Bonden får en kontaktperson/diskusjonspartner som også kan fungere som en koordinator. I en byggeprosess er det behov for ekspertise på forskjellige fagområder, alt fra fôring, dyrehelse, dyrevelferd, bygningsteknikk, mekanisering, økonomi og kontraktsskriving.

Forskningsaktivitet – doktoravhandling – er på fôring og helse

I doktorgradsarbeidet til **Ingunn Schei**, TINE Rådgiving, er det undersøkt hvilke av hovedfaktorene glukose (druesukker) eller aminosyrer som er den først avgrensende for produksjonen av mjølkeprotein hos kyr.

Doktoravhandlingen vil være et viktig bidrag for å gi bedre fôringsråd for å øke proteininnholdet i melka. Arbeidet viste også at vi må sette fokus på nye fôringsstrategier for å øke forsyningen av druesukker til høgtytende mjølkekyr.

Åse Margrethe Sogstad, veterinær, nå ansatt i engasjement i TINE, er doktor i klauvhelse. Arbeidet viste hvor viktig det er å tenke forebyggende klauv- og beinlidelser ved bygging og ombygging av løsdrieffjøs. Bedre dyrevelferd og mer effektiv produksjon av mjølk og kjøtt er resultatet. Risikofaktorene er for korte og for trange liggebåser, type gangareal og møkkete dyr.

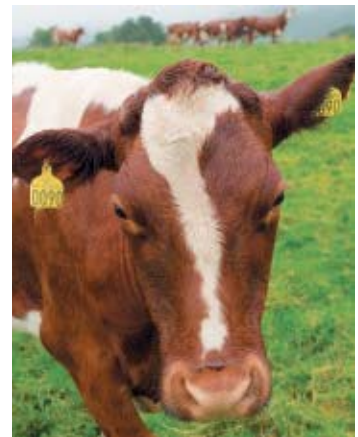
TINE Optifôr tilgjengelig på internett for TINE sine medlemmer

Fôrrasjonsberegningsprogrammet TINE OptiFôr er nå tilgjengelig for alle med autorisasjon til å benytte hjelpemidlene på TINE Rådgiving sin hjemmeside:

<http://medlem.tine.no>.

Programmet bygger på det felles nordiske systemet NorFor Plan. TINE OptiFôr har vært tilgjengelig for TINE sine rådgivere i en foreløpig versjon fra i fjor høst. Rådgiverne har blitt kjent med programmet, og tilbyr rådgiving og oppsett av forlister.

Det anbefales opplæring om innholdet i NorFor og TINE OptiFôr før man starter med egne beregninger. TINE Rådgiving og Medlem vil tilby opplæring til sine medlemmer.

Økt opplutning om egenregistrering

I 2006 var omkring 35 prosent av registreringene i Kukontrollen fra egenregistratorer. Det er nesten 9 000 av melkeprodusentene som har autorisasjon til å logge seg inn og bruke verktøyene som er tilgjengelig på <http://medlem.tine.no>. 5 500 av disse er godkjent for egen registrering av Kukontrollopplysningene. Vil du bli egenregistrator kan du ta kontakt med din rådgiver.

Gode og dårlige nyheter

AVL

Anne Guro Larsgaard
Avlskonsulent Geno
anne.guro.larsgaard@geno.no

Marit Nysted
Fagkonsulent,
Tine Rådgiving

Gjennomsnittsbetsetningen i Kukontrollen har økt med en årsku til 17,7 årskyr siste året. Dette er en større økning enn det som er målt tidligere. Les mer om de fylkesvise resultatene på medlem.tine.no og ved å klikke på linken Nøkkeltall.

Gode nyheter

Behandlingsfrekvensen for alle de vanligste storfesjukdommene har blitt betydelig redusert de siste 10–15 årene. Resultatene for 2006 viser fortsatt samme trend, både i forhold til hvor stor andel av kyrne som blir behandlet og antall behandlinger pr. dyr.

Ut fra statistikken har 7,1 prosent av besetningene i Kukontrollen ingen innrapporterte sjukdomsbehandlinger i 2006. Dette er en svak reduksjon (-0,3 prosent) fra året før. (Se tabell 1).

Denne gode utviklingen kan tilskrives flere forhold knytta opp mot systematisk rådgiving og informasjon, samt avlsarbeidet. Dette er en viktig dokumentasjon på den gode helsestatusen i norsk storfehold. For de mest vanlige sjukdommene er det en generell trend at frekvensene reduseres med større besetningsstørrelser.

Datakvalitet

Opplysningene som innrapporteres til Kukontrollen brukes i mange sammenhenger. Det er derfor viktig at disse opplysningene er korrekte og fullstendige. Feil og mangler i dataene er alvorlig for de systemer som baserer seg på opplysningene:

Rådgiving.

En stor del av rådgivingen baserer seg på analyse av eksisterende drift på garden. En slik analyse vil i hovedsak være basert på innrapporterte data til Kukontrollen som mjølkeveinger, analyseresultater, sjukdomsbehandlinger, inseminasjonsopplysninger med mer. Ved å kombinere ulike type opplysninger kan forbedringspotensialer i drifta avdekkes. Grunnlaget for å drive slik rådgiving er dårligere på bruk som har mangelfull innrapportering av opplysninger til Kukontrollen. Nyten av å være medlem i Kukontrollen blir i slike tilfeller liten.

Avlsarbeidet.

I forbindelse med avkomsgranskningen kan i utgangspunktet alle innrapporterte mjølkeveinger, analyser og kalvinger med mere på døtre etter seminokser benyttes for

å regne indekser og avlsverdier. Geno må imidlertid sette krav til dataene som skal inngå i beregningene, for på den måten å luke ut opplagte feilinnrapporteringer og data fra garder med ufullstendig rapportering. Følgene av feil og mangler i innrapporteringen vil på den måten være et mindre data-grunnlag for granskning, samt hull og mangler i slektskapsstrukturen.

Mangler i innrapportering av mjølkeveinger er «synlige» og kan derfor avdekkes. Slik er det ikke for mangler i helsekortopplysninger, som vil oppfattes som om kyrne er friskere enn det de egentlig er. Avkomsgranskingsresultatene kan på den måten gi enkelttoksene en høyere indeks for mastitt eller andre sjukdommer, enn det den egentlig skulle hatt dersom registrering og innrapportering hadde vært fullstendig.

For at Geno skal være i stand til å ta de riktige beslutningene ved innkjøp av seminokse-emner, er det viktig å ha mest og best mulig informasjon om de aktuelle oksemødrene. Det forutsetter en komplett innrapportering av data på kua sjøl og på slektninger til kua.

Tabell 1. Sjukdomsbehandlinger

	2006		2005		2000		1995	
	Prosent beh. kyr	Ant. beh./kyr	Prosent beh. kyr	Ant. beh./kyr	Prosent beh. kyr	Ant. beh./kyr	Prosent beh. kyr	Ant. beh./kyr
Klinisk mastitt	14,3	1,29	15,1	1,31	17,5	1,35	25,3	1,56
Mjølkefeber	3,1	1,34	3,4	1,35	3,0	1,34	4,3	1,42
Ketose	2,5	1,24	3,1	1,27	4,1	1,30	7,3	1,40
Tot. alle sjukdommer	26,8	1,55	28,1	1,59	31,5	1,66	42,3	1,99

Trendene i siste årsoppgjør fra Kukontrollen følger samme mønster som de har gjort fra år 2000. Men 13 prosent av buskapene har ufullstendige innrapporteringer.

■ Fullstendig innrapportering av data på oksemødrene er en forutsetning for at Geno skal kunne ta riktig beslutning ved innkjøp av kalver til test.
Foto: Carl Emil A. Kristiansen.

Kvalitetssikring av drifta på garden (KSL)

Medlemskap i Kukontrollen er i dag et av kravene som må være oppfylt for å oppnå KSL-godkjenning og på den måten unngå 30 øre i trekk per mjølkeliter.

Kukontrollens regelverk setter krav om minst 11 mjølkeveginger innrapportert i løpet av året. En optelling av antall mjølkeveginger

per buskap i 2006, vises i *tabell 2*.

Kukontrollen vil intensivere arbeidet med å melde ut de buskaper som ikke følger Kukontrollens regelverk. Oversikten ovenfor viser at det i 2006 var 1 804 buskaper som ikke oppfylte kravene. Vi kommer tilbake med mer stoff om regelverket og utmelding av medlemmer i et seinere nummer av Buskap. Regelverket for Kukontroll-

len finner du under <http://medlem.tine.no>, ved å klikke på Brukerstøtte – Håndbøker – Kukontrollen.

Buskaper som er med i Kukontrollen får automatisk overført de rapporteringspliktige opplysningene om inn og utmelding av dyr til Husdyrregisteret.

Opprettelsen av det statlige Husdyrregisteret har ført til en bedre og riktigere merking av dyrene. Dette avspeiler seg ikke minst når en ser på slaktedataoverføringen fra slakteriene til Kukontrollen. Da Kukontrollen begynte å ta imot slaktedata på midten av 90-tallet, ble 13 prosent av slakteopplysningene avvist fordi det ikke var samsvar mellom det individnummeret dyret hadde i øret, og det nummeret dyret var innmeldt med i Kukontrollen. I 2006 var dette redusert til 3,2 prosent. Målet er selvsagt at ingen slaktedata skal bli avvist på grunn av ukjent individnummer. I de tilfeller der slaktedataopplysningene blir avvist, skal disse rapporteres inn til Kukontrollen via registreringsprogrammet.

Nesten fire millioner transaksjoner ble rapportert til Kukontrollen via Tine sitt web-baserte registreringsprogram i 2006. Av dette ble litt over 1,3 millioner transaksjoner (eller 35,2 prosent) innregistrert direkte av produsentene. 1,4 prosent av transaksjonene (fra produsent) ble avvist på grunn av større feil og/eller mangler. Dette er omtrent det samme som for rådgivere, der 1,1 prosent av transaksjonene ble avviste.

Har du lyst til å bli egenregistrator slik at du kan innrapportere dine egne data til Kukontrollen? Ta kontakt med din primærrådgiver! ■

Tabell 2. Mjølkeveginger per buskap i 2006

Helårs buskaper med	Utgjør i antall helårsbuskaper	Status
Mindre enn 5 mjølkeveginger	302	Fikk ikke beregnet årsoppgjør i 2006
5 – 10 mjølkeveginger	1 502	Fikk beregnet årsoppgjør, men følger ikke Kukontrollens regelverk for antall vevinger gjennom året.
11 – 12 mjølkeveginger	12 102	Følger Kukontrollens regelverk for antall kontroller.

BUSKAP Service-sider

Fjøsinnredning/utstyr

BB agro
HUSDYRTEKNIKK

Brunsbysøstre, 1735 Varteig
T: 69 15 23 70/F: 69 15 23 71

DeLaval

Postboks 3250, 1402 Ski

T: 64 85 85 00
F: 64 87 21 17

www.delaval.no

ALT DU TRENGER TIL FJØSET

HAM

Røiseng Gård, 3519 Hønefoss
T: 32 14 12 39/F: 32 12 41 18

Husdyr Systemer

T: 38 11 81 00/F: 38 11 91 30
www.husdyrsystemer.no

FJØSSYSTEMER

Øst	2534 Fåvang	T: 61 28 35 00
Sør	3164 Revetal	T: 33 30 69 61
Vest	4367 Nærbø	T: 51 43 39 60
Midt-Norge	Heimdal 7073 Tr.heim	T: 72 89 41 00

www.fjosssystemer.no

Reime

T: 51 79 19 00
F: 51 79 19 62

REIME AGRI AS
www.reimeagri.no

FORHANDLERE:
A-K Maskiner
FK Rogaland/Agder

**INNREDNINGER OG
GJØDSELBEHANDLING**

Anlegg – Tankvasker

FINNØY-VASKAREN

Tankvasker fra kr 11.000,-
Anleggsvasker fra kr 12.000,-
Tankvaskaren er godkjent for
tilskudd fra Tine Meierier!

Logotec AS, 4160 Finnøy
T: 916 99 505 / 930 21 371

www.finnserv.no

Ønsker du en rubrikk
på service-siden?

Send en mail til adapt@online.no med ønske
om rubrikk for plassering av firma-logo og
adresse. **Annonser koster kr 2610 pr år.**

Melkeanlegg

SAC-Effectiv

Nordbye & Co A/S

Listuvn. 8, 1359 Eiksmarka
T: 67 16 79 90/F: 67 16 79 91

STRANGKO

Bryne Landbrukservice

Telefon 51 77 07 00

Strangko Tønsberg

Telefon 33 31 76 54

Fjøsutstyr

Telefon 62 36 53 92

Birkeland

Telefon 72 89 41 00

ahi-norge.com

SLITTEDELER FOR ALLE TYPER MELKEANLEGG
Tlf. 38 35 86 00

Kontor/data

Agro Data AS

T: Vest 70 07 66 67

T: Øst 33 07 19 80

www.agro.no

landbruksdata
VOSS

Telefon:
56 529855

e-post: post@landbruksdata.no
www.landbruksdata.no

Fôr/fôrbehandling

FORMEL

– gjør det enklere å lykkes i fjøset

FK Felleskjøpet

www.fk.no

NORGESFØR
BONDENS TRYGGE VALG

T: 22 40 07 00

www.norgesfor.no

Fiskå Mølle

T: 51 74 33 00

www.fiska.no

Agrivit A/S

T: 22 32 37 90/F: 22 32 37 91

www.agrivit.no

Organisasjon/forening/bistand

Norsk Kjøttfeavslag

Postboks 4211

2307 Hamar

T: 62 53 82 40/F: 62 53 82 41

Orwall & Co
ADVOKATFIRMA

ANDERSEN, KLEIVEN, FJETLAND & TROSVIK DA

Postboks 1233 Vika, 0110 Oslo

Besøksadresse: Fr. Nansens pl. 3

T: 22 40 38 00/F: 22 40 38 01

www.orwall.no

ADVOKATER FOR LANDBRUKET

TINE

Postboks 25, 0051 Oslo

Tlf: 22 93 88 00 / Fax: 24 07 54 05

firmapost@tine.no – www.tine.no

GJENSIDIGE

Kontakt ditt lokale kontor eller
besøk oss på www.gjensidige.no

03100

LANDKREDITT

Karl Johans gate 45

Pb 1824 Vika • 0123 Oslo

Tlf: 23 00 08 00 / Fax: 23 00 08 07

info@landkreditt.no

www.landkreditt.no

Husdyrrekvisita

AST Tru-Test mjølkemåler

Pb 2133, 3103 Tønsberg. T: 33 31 70 00

www.astlandbruk.no

BRUNSTDETEKTOR

ESTRUS ALERT™

T: 0046 7051 51423

www.brunst.se

Maskiner/redskap

HEKTNER MASKIN A/S

T: 63 83 90 00 / F: 63 83 35 01

www.hektner.no

Gjødselutstyr

Duun Industrier

7630 Åsen

T: 74 01 50 00/F: 74 01 59 10

www.duun.no

Ole G. & Co AS

Nord Varhaug

Pb.14, 4368 Varhaug

T: 51 43 02 44/F: 51 43 00 48

AGROMILJØ AS
SPESIALIST I HUSDYRGJØDSEL

4160 Finnøy - T: 51 71 20 20

www.agromiljo.no

Agro Bygg & Teknisk AS

Gjødselpumper og gjødselporter

www.agrobygg.no – Tlf 33 06 27 65

Mjølkekvoter

NOKO AS

Tlf: 33 18 98 00

Faks: 33 18 98 01 • 3282 Kvelde

www.melkebors.no

Gjerder

Gjeteren AS

Postboks 134, 1334 Rykkin

T: 67 15 42 42/F: 67 13 65 80

www.gjeteren.no

Tjenester

Bjørnar Eidshaug

7940 Ottersøy. T: 74 39 71 36

SLIPING AV KNIVER

TIL KLIPPEMASKINER

Supersalg 50% på vinterarbeidstøy

Produktene er detaljrike og av høy kvalitet. Stoffet er i slitesterk bevernylon. Jakkene og buksene er føret med boblestoff. Kjeledressen er føret med teddyfôr. Klærne er merket med refleksbånd på armer, rygg og bein. Det er begrenset antall og vi selger så langt lageret rekker.

Vi selger til ordinær pris:
Skjorte beige kr 149,-
Genser sort kr 159,-

Alle modellene er unisex. For mer informasjon se www.geno.no.
Prisene er eks. mva. Porto kommer i tillegg. Varene sendes per post direkte fra leverandør.

Fyll ut. Bestilling sendes Geno, 2326 Hamar eller e-post geno@geno.no

Navn

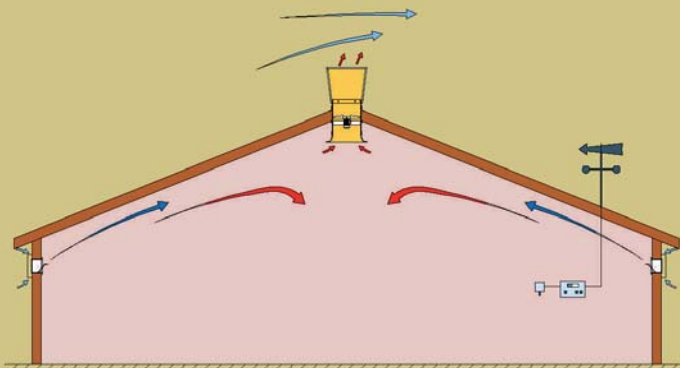
Adresse

Postnummer Poststed Telefon

Vinterjakke kortkr 250,-	XS.....stk	S.....stk	M.....stk	L.....stk	XL.....stk	XXL.....stk	XXXL.....stk
Vinterjakke langkr 260,-	XS.....stk	S.....stk	M.....stk	L.....stk	XL.....stk	XXL.....stk	XXXL.....stk
Selebuksekr 290,-	XS.....stk	S.....stk	M.....stk	L.....stk	XL.....stk	XXL.....stk	XXXL.....stk
Vinter kjeledresskr 395,-	XS.....stk	S.....stk	M.....stk	L.....stk	XL.....stk	XXL.....stk	XXXL.....stk
Skjorte beigekr 149,-		S.....stk	M.....stk	L.....stk	XL.....stk	XXL.....stk	
Genser sortkr 159,-		S.....stk	M.....stk	L.....stk	XL.....stk	XXL.....stk	

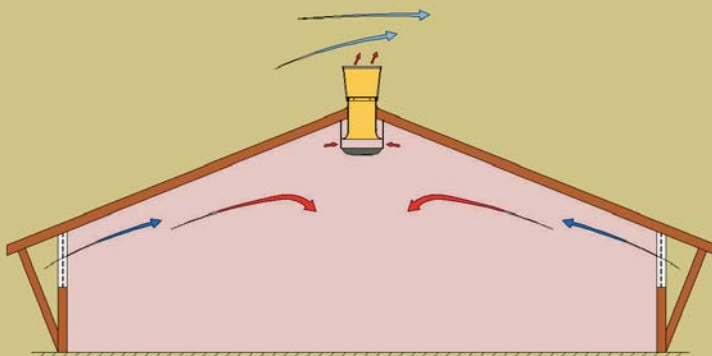

Vi har de optimale ventilasjonsløsninger for isolerte og uisolerte fjøs

Isolert fjøs

For isolerte fjøs tilbyr vi hybrid ventilasjon med veggventiler styrt fra vær-stasjon og avtrekk med kanaler over tak som for uisolert løsning. Alternativt ventiler eller luftblandere for inntak og vifter ut over tak. Trinnløst styrt etter ønsket temperatur.

Uisolert fjøs

For uisolert fjøs anbefales windbreakduk i langveggene for luftinntak og kanaler over tak for naturlig avtrekk. Avhengig av besetning kan det også anbefales vifte i kanal for periodisk bruk.

Spør oss om egnet ventilasjonsløsning og tilbud!

Vår erfaring er Deres sikkerhet!

